LINGUÆ LATINÆ EXERCITATIO,

JOAN. LOD. VIVE AUTORE.

Disce puer, linguæ quæ sunt abstrusa Latinæ:
Hic liber, aut nullus, quæ dabit apta tibi.

CANTABRIGIÆ,
Ex Academiæ celeberrimæ typographeo. 1635.

¶ VIVES PHILIPPO Caroli Cæs. Aug. F. hæredi optimam mentem.

Latinæ linguæ permagnæ sunt, & ad loquendum & rectè sentiendum, utilitates: est enim ea veluti thesaurus quidam omnis eruditionis; quoniam magna & præstantia ingenia Latino sermone disciplinas omnes conscripserunt, ad quas nemo potest pervenire, nisi per linguæ illius cognitionem. Quam ob causam non gravabor, inter majorum studiorum occupationes, hac quoque parte pueritiæ rudimenta adjuvare. Conscripsi in usum Latinæ linguæ primam loquendi exercitationem, quam pueris, ut spero, conducibilem, tibi Principi puero visum est dicare, tum propter patris tui benevolentiam erga me summam, tum quòd in animo tuo ad rectos mores formandos, optimè de Hispania, hoc est, patriâ meâ merebor, cujus salus sita est in tua probitate ac sapientia. Sed hæc à Joanne Martino Siliceo institutore tuo & copiosiùs audies, & crebriùs.

SURRE-

SURRECTIO MATUTINA.

Beatrix puella, Eusebius, Emmanuel.

JEsus Christus exuscitet vos à somno vitiorum. Heus pueri, estisne hodie evigilaturi? *Eus.* Nescio quid incidit mihi in oculos, ita videor eos habere plenos arenæ. *B.* Hæc est tua prima cantio matutina, & bene vetus: aperiam fenestras hasce ambas, ligneam & vitream, ut feriat clarum mane vestros amborum oculos. Surgite. *Eus.* Tam multo mane? *B.* Propior est meridies quam aurora. Vis tu, Emmanuel, recentem[a] subuculam? *Em.* Nihil nunc est necesse, hæc est satis munda: cras sumam alteram. Cedò mihi thoracem. *B.* Quem? Simplum an[b] diploidem? *Em.* Quem voles: meâ nihil refert. Porrige huc simplum, ut si sim hodie lusurus pilâ, minùs graver. *B.* Hic est semper tuus mos. Priùs de lusu cogitas, quam de schola. *Em.* Quid tu dicis inepta? Et schola ipsa vocatur ludus. *B.* Ego non intelligo vestras grammaticationes & sophismata. *Em.* Da[c] ligulas astrictorias coriaceas. *B.* Fractæ sunt: accipe sericas. Et sic jussit tuus pædagogus. Quid jam? vin' femoralia, & tibialia, quoniam est æstus? *Em.* Minimè verò, dato[d] fœminicruralia: quæso, constringe me. *B.* Quid? tu habes brachia fœnea, aut butyracea? *Em.* Non, sed filo tenui consuta. Hui! Qualia dedisti mihi astrigmenta[e] exarmata, & lacerata! *B.* Memineris te heri alia perdidisse integra. *Em.* Qui scis? *B.* Ego per rimulam ostii observabam te cum Gusmanulo ludentem. *Em.* Amabó, Nè id pædagogus rescisçat. *B.* Imò ego narrabo cùm primùm appellâris me deformem, ut soles. *Em.* Quid, si rapacem? *B.* Quidvis, modò nè deformem. *Em.* Cedò calceos. *B.* Utros? Longo[f] obstragulo an brevi? *Em.* Tectos propter lutum. *B.* Propter lutum aridum, quod alio nomine vocatur pulvis. Sed bene facis: nam in apertis cin-

 gillum

gulum eſt fractum, & fibula amiſſa. *Em.* Indue, rogo. *B.* Tu ipſe facito. *Em.* Non poſſum me flectere. *B.* Tu quidem facilè te curvares, deſidia verò tua difficilè: an deglutiſti enſem, ut circulator ille nudiuſquartus? adeóne es jam delicatus? quid facies grandior? *Em.* Aſtringe nodo laxo gemino; quod eſt elegantius. *B.* Nihil minùs: ſolveretur nodus illico, & decideret tibi calceus è pedibus: præſtat vel gemino aſtricto, vel aſtricto & laxo. Sume tunicam manicatam & cingulum textile. *Em.* Minimè id quidem, ſed coriaceum venatorium. *B.* Mater vetat: vis tu omnia arbitratu tuo facere? Et tu herì fregiſti [g] aciculam fibulæ. *Em.* Non poteram alioqui exfibulare. Da ergò illud puniceum ex lino. *B.* Cape, cinge te [h] cinctu Gallico, pecte caput priùs radiis rarioribus, tum denſioribus: apta pileum vertici, ne in occipitium rejicias more tuo, aut in frontem & oculos. *Em.* Prodeamus jam tandem. *B.* Quid? Illotis manibus, & facie? *Em.* Iſtâ tuâ tam moleſtâ curioſitate taurum jam enecâſſes, nedum hominem: videris mihi non puerum veſtire, ſed ſponſam. *B.* Euſebi affer [i] pollubrum cum [k] urceolo; funde altiùs: ſtilla potiùs ex [l] epiſtomio quàm profundas: elue ſordes iſtas ex nodis digitorum: ablue os & gargariza: frica bene cilia, & palpebras, tum glandulas ſub auriculis duriter: cape linteum, exterge te. Deum immortalem! De omnibus es ſigillatim admonendus, nihilne ipſe tuâ ſponte faceres? *Em.* Vah! Nimiùm es importuna, & odioſa. *B.* Et tu nimiùm ſcitus puer, ac formoſulus. Deoſculare me: flecte jam genua, & recita precationem Dominicam, & preces alias, ut habes de more, antequam pedem ponas extra cubiculum. Vide, mi Emmanuel, uti de re nulla alia cogites, dum oras. Mane paulìſper, appende ſudariolum hoc de zona, ad nares emungendas & purgandas. *Em.* Súmne ſatis ad arbitrium tuum compoſitus? *B.* Es. *Em.* Ad meum minimé, quoniam jam tandem ad tuum: auſim [m] facere ſponſionem, me horam unam veſtiendo conſumpſiſſe. *B.* Quid ſi vel duas? quò cras alioqui iturus? quid acturus? foſſurus, credo, aut araturus. *Em.* Quaſi deſit quod agam. *B.* O magnum virum, vehementer in nihil agendo occupatum! *Em.* Non

hinc

hinc abis cavillatrix? abi, aut ego te abigam hoc calceo, aut [n] calanticam tibi detraham de capite.

a Subucula, *est virilis camisia.* b Diplois, *de quavis re duplicata dicitur.* c Ligulæ astrictoriæ, *quibus vestimenta stringuntur.* d Fœminicruralia, *novum pro femoralibus & tibialibus conjunctis.* e Exarmata, *sine ferru.* f Obstragulum, *est corium calcei superius.* g Acicula fibulæ, *est id, quo corrigia affigitur.* h Cinctu Gallico, *quo modo solent illi se cingere.* i Pollubrum, *.i. vas ex quo aqua funditur.* k Urceolus, *patina in quam funditur.* l Epistomium, *est nasus gutti.* m Facere sponsionem, *deponere, certare pretio.* n Calantica, *indumentũ est capitis muliebre*

Prima salutatio.

Puer, Pater, Mater, Isabellula.

SAlvus sis, mi pater; salve, mea matercula: precor vobis felicem hunc diem, germanuli; propitium vobis opto Christum, sororculæ. *Pa.* Mi fili, sospitet te Deus, evehat ad ingentes virtutes. *M.* Servet te Christus, mea lux. Quid agis, mea dulcedo? quid vales? quomodo nocte hac quievisti? *Pu.* Rectè valeo, & placidè dormivi. *M.* Christo gratia: proprium hoc velit tibi esse. *Pu.* Ad mediam tamen noctem excitatus sum è dolore capitis. *M.* Me perditam & miserrimam! Quid narras? Quâ parte capitis? *Pu.* Ad bregma. *M.* Quamdiu? *Pu.* Vix octavâ parte horæ: postea redormii, nec sensi ampliùs. *M.* Respiravi; nam exanimâras me. *Pu.* Bene sit tibi. Isabellula, para mihi jentaculum. Ruscio, Ruscio, huc, canicule festivissime: en ut caudâ adulatur, ut se in posteriores pedes erigit. Quomodo habes? quomodo vales? Heus tu, affer panis bucceam unam aut alteram, quam ei demus: videbis lusus scitissimos. Non esuris? nihilne edisti hodie? Profectò plus est in cane isto intelligentiæ, quàm in illo mulione crasso. *Pa.* Tulliole mi, lubet mihi tecum paulisper confabulari. *Pu.* Quid, mi pater? Nam nihil potest mihi accidere suavius, quàm te audire. *Pa.* Hic tuus Ruscio est bellua, an homo? *Pu.* Bellua, ut credo. *Pa.* Quid tu habes, cur sis homo, non ille? Tu edis, bibis, dormis, ambulas, cursitas, lusitas. Hæc ille omnia. *Pu.* Atqui ego sum homo. *Pa.* Quomodo id cognoscis? quid tu nunc habes plus quàm canis? Sed hoc interest;

quod ille non potest homo fieri; tu potes, si vis. *Pu.* Obsecro, mi pater, effice id primo quoque tempore. *Pa.* Fiet, si eas, quò eunt belluæ, redeunt homines. *Pu.* Ibo, pater, multò libentissimé: sed ubi est? *Pa.* In ludo literario. *Pu.* Nulla est in me ad rem tantam mora. *Pa.* Nec in me. Isabellula, audin'? Da huic jentaculum in cistellam. *Is.* Ecquidnam? *Pa.* Frustum panis butyro illitum, vel ficus aridas, aut uvas passas pro obsonio, sed [a] insolatas: nam alteræ illæ viscosæ inficiunt puerorum digitos, & vestes: nisi malit cerasa aliquot, vel pruna aurea, & oblonga. Insere brachiolum cistulæ, nè excidat.

a Insolari, *ad solem exsiccari.*

Deductio ad ludum.

Pater, Propinquus, Puer, Philoponus ludimagister.

COmmenda te Christo. *Pu.* Duc nos Jesu Christe: sapientissime, dementes; potentissime, imbecilles. *Pa.* Quæso, mi propinque, tu qui es versatus in studiis literarum, ecquis est in hoc gymnasio optimus institutor puerorum? *Pr.* Doctissimus quidem, *Varro:* Sed diligentissimus & vir probissimus, *Philoponus*; nec eruditionis aspernandæ. Habet Varro scholam frequentissimam & domi numerosum gregem contubernalium; Philoponus non videtur delectari turbâ; paucioribus est contentus. *Pa.* Hunc malo. *Pr.* Ellum in porticu gymnasii inambulantem. *Pa.* Fili, hoc est formatorium & quasi officina hominum, & hic artifex formandi. Adsit tibi Christus magister. Aperi caput puer, & flecte poplitem dextrum, sicuti es edoctus: sta jam rectus. *Ph.* Prosperus sit nobis omnibus tuus adventus. Ecquid rei est? *Pa.* Hunc filiolum meum ad te adduco, ut ex bellua hominem facias. *Ph.* Dabo in eam rem operam sedulam. Fiet. Revertetur ex pecude homo, ex nequam frugi & bonus: id verò nè dubitaveris. *Pa.* Quanti doces? *Phil.* Si puer bene proficiat, vili; sin parùm, caré. *Pa.* Acutè hoc dicis, & sapienter, ut omnia. Partiamur inter nos igitur hanc curam: tu ut sedulò instituas; ego ut benignè compensem tuam operam.

Euntes

Euntes ad ludum literarium.

Cirratus, Prætextatus, Titivillitium, Vetula, Teresula, Olusculariæ.

VIdetur tibi tempus eundi ad ludum? *Præ.* Planè tempus est ut eamus. *Cir.* Non satis teneo viam; credo esse in illo vico proximo. *Præ.* Quoties illùc itâsti? *Cir.* Ter, aut quater. *Præ.* Quandó cœpisti eò itare? *Cir.* Nudiustertius, ut puto, aut quartus. *P.* Quid igitur, an non id satis est ad noscendam viam? *C.* Non, etiamsi eam centies. *P.* Ego veró vel si semel, nunquam deinceps aberrarem. Sed tu vadis invitus, & ambulas lusitans, nec viam aspicis, nec domos, nec ulla signa, quæ te postea admoneant, quà sit flectendum, quæ via tenenda. Ego hæc omnia observo diligenter, quia lubens eo. *C.* Puer hic habitat in proximo scholæ. Heus tu, Titivillitium! Quà itur ad ædes tuas? *Tit.* Quid vis? venis à matre tua? mater mea non est domi, ac nè soror quidem: ambæ sunt profectæ ad Divæ Annæ. *C.* Quid illìc agitur? *Tit.* Herì fuerunt encænia: hodie invitavit eas mulier quædam casearia, ad edendum lac coagulatum. *C.* Et tu cur non es unà profectus? *Tit.* Relictus sum hìc, ut servem domum: frater meus puerulus abductus est ab eis illùc; sed pollicitæ sunt mihi, se de reliquiis allaturas partes in quasillo. *C.* Quin tu igitur manes domi? *Tit.* Continuò revertar: nunc prodeo lusum talis cum filio hujus cerdonis. Vultis & vos venire? *C.* Eamus sodes. *P.* Minimè verò id quidem. *C.* Quidni? *P.* Nè vapulemus. *C.* Ah! Non memineram. *Tit.* Non vapulabitis. *C.* Quî scis? *Tit.* Quia magister vester perdidit heri ferulam. *C.* Hem! Quomodo nôsti? *Tit.* Hodie de domo nostra audiebamus ejus vociferationem quærentis ferulam. *C.* Amabó, ludamus parumper. *P.* Tu ludito si vis: ego ibo solus. *C.* Nè me apud præceptorem, quæso, deferas: dic me detineri domi à patre. *P.* Vis mentiri me? *C.* Quidni, propter sodalem? *P.* Quia in templo audivi concionatorem affirmantem, mendaces esse filios Diaboli, veraces Dei. *C.* Diaboli veró? apagé. Per signum sanctæ crucis ab inimicis

inimicis nostris libera nos, Deus noster. P. Non potes liberari, si ludas cùm est discendum. C. Eamus; tu valeto. Tit. Hui! Pueri isti non audent paulisper ludere, alioqui cædendi. P. Ille est puer perditus, & evadet sceleratus vir. Sed quomodo elapsus est nobis? nec rogavimus quà esset via ad ludum. Revocemus. C. Abeat in malam rem; nolo sit mihi rursum incitamento ad lusum: percontabimur ab hac vetula. Mater, nôstine quà itur ad scholam Philoponi? V. Juxta eam scholam habitavi ego sex annos: è regione peperi filium natu maximum, & filias duas. Transite plateam hanc villæ rasæ; indè est angiportus; tum platea Domini Veterani; hinc flectite ad dextram; tum ad sinistram: ibi percontamini. Non procul abest schola. C. Vah! Non poterimus omnia retinere. V. Teresula, deduc istos ad ludum Philoponi: nam mater hujus est quæ dabat nobis linum pectendum & nendum. Ter. Quid (malum!) Philoponi? quid hominis est hic Philoponus? quasi ego nôrim. Loquerisne de illo qui resuit calceos juxta cauponam viridem? an de præcone in vico Gigantis, qui alit equos meritorios? V. Sat scio, nunquam tu nôsti ea quæ sunt opus, sed ea quæ ad rem nihil faciunt. Inertissima, Philoponus est ludimagister ille senex, procerus, lusciosus, è conspectu ædium quas olim habitavimus. Ter. Ah! Jam redit in memoriam. V. In reditu transi per macellum, & eme acetarium, & raphanum, & cerasa: cape fiscellam. C. Duc nos etiam per forum olitorium. Ter. Hàc ibitis breviùs. C. Nolumus isthàc ire. Ter. Quî sic? C. Quia momordit me illîc canis ex domo pistoris: quin & volumus te comitari ad forum. Ter. Revertens faciam iter per macellum: nam procul adhuc absumus: & emam quæ sunt jussa, postquam reliquero vos in ludo. C. Nos cupimus videre, quanti emes cerasa. Ter. Numis senis emimus libras singulas: sed quid ad te? C. Quia soror jussit me hodie manè sciscitari, & est illîc vetula quædam olusculariа, de qua si emeris, scio eam & vendituram minoris quàm alias, & daturam nobis vel cerasa aliqua, vel thyrsum lactucæ: nam filia ejus ministravit aliquando matri & sorori

& ſorori meæ. *Ter.* Nè diſpendium hoc viæ conciliet vobis flagris aliquot. *C.* Minimè veró: nam ſatis veniemus tempori. *Ter.* Eamus: tantulum deambulavero, quæ miſera conſumor ſedendo domi totos dies. *P.* Quid facis? an tantùm ſedes otioſa? *Ter.* Otioſa veró? Minimè certè id quidem: neo, conglobo, glomero, texo. Putas vetulam noſtram paſſuram, ut otier? Feſtos dies execratur, in quibus eſt ceſſandum. *P.* Feſti dies num non ſunt ſacri? quomodo ergò execratur illa rem ſacram? vúltne ipſa execrari quod eſt ſacrum conſtitutum? *Ter.* Cenſen' me didiciſſe Geometriam, ut hæc poſſim vobis ediſſerere? *C.* Quid rei eſt Geometria? *Ter.* Ego neſcio. Nos habebamus vicinam, quæ vocabatur Geometra: hæc ſemper vel erat ipſa in templo cum presbyteris, vel presbyteri domi ejus cum illa. Itaque erat, ut ferebant, ſapientiſſima. Sed ventum eſt in forum olitorium. Ubi eſt tandem veſtra vetula? *C.* Id ego circumſpiciebam: ſed eme ab hac eâ lege, ut nobis det aliquid corollarii. Heus amita! Puella hæc emet de te ceraſa, ſi aliquot nobis donaveris. *Ol.* Nihil mihi donatur: omnia venduntur. *C.* Nec ſordes iſtæ donantur tibi, quas habes in manibus & collo. *Ol.* Niſi procul hinc abis impudenticule, has ſordes ſentient genæ tuæ. *C.* Quomodo ſentient meæ genæ, cùm tu habeas in tuis manibus? *Ol.* Redde ceraſa, furuncule. *C.* Sumo exemplum: nam volo emere. *Ol.* Eme igitur. *C.* Si placuerint. Quanti? *Ol.* Numo libram. *C.* Ah! Acerba ſunt: tu, anus venefica, vendis hîc populo ceraſa ſtrangulatoria. *Ter.* Abeamus hinc ad ludum: nam vos argutiis veſtris intricaretis me, & detineretis diu. Jam, ut puto, mea vetula furit domi, ob moram meam. Hoc eſt oſtium: pulſate.

Lectio.

Præceptor, Luſius, Æſchines, Cotta.

CApe tabellam abecedariam manu ſiniſtrâ; & dextrâ radium hunc, quo indices ſingula elementa: ſta rectus, pileum pone ſub axilla; audi attentiſſimè, quem-

admodum ego has literas nominabo: Specta diligenter, quo gestu oris. Vide ut eodem prorsum modo reddas, cùm reposcam. Sis mecum. Jam audîsti. Sequere nunc me sigillatim præeuntem. Tenes probè? *L.* Videor mihi sic satis. *P.* Unaquæque istarum vocatur litera; ex his quinque sunt vocales, *Æ, E, I, O, U*; quæ sunt in vocabulo Hispano, *Oueia*, quæ est ovis: memineris hujus verbi. Hæc cum unaqualibet, vel pluribus aliarum, syllabam efficit: sine vocali non fit syllaba, & vocalis ipsa non rarò est syllaba. Itaque aliæ omnes, consonantes nominantur: quæ per se nihil sonant, nisi adhibitâ vocali. Habent enim sonum quendam imperfectum, & mancum, *b, c, d, g*, quæ sine *e* parùm sonant. Jam ex syllabis fiunt voces, seu verba; ex his sermo, quo belluæ omnes carent: nec tu à bellua differes, ni probè sermonem discas. Evigila, & nava sedulam operam. Ito, sede cum tuis condiscipulis, & edisce quæ præscripsi. *L.* Non ludimus hodie? *Æ.* Non: nam dies est operarius. Eho! Tu venisse te huc arbitraris lusum? Non est hic ludendi locus, sed studendi. *L.* Cur ergò *ludus* nominatur? *Æ.* Nominatur quidem ludus, sed literarius; quia literis est hîc ludendum, alibi pilâ, trocho, talis: & Græcè audivi appellari *scholam*, quasi otium; quòd verum sit otium & animi quies, ætatem in studiis agere. Sed ediscamus, quæ injunxit institutor, summisso murmure, nè aliis alii simus impedimento. *L.* Avunculus meus, qui aliquando dedit operam literis Bononiæ, docuit me, meliùs memoriæ infigi, quæ velis, si altiùs pronuncies; ídque confirmari autoritate nescio cujus Plinii. *Æ.* Si quis ità velit ediscere suas formulas, in hortos secedat, aut in cœmeterium templi: ibi clamet licet, quoad excitet mortuos. *C.* Pueri, hoccine est ediscere? garrire, jurgari? Agite, convenite ad præceptorem omnes jussu ejus.

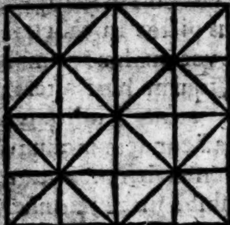
Reditus

Reditus domum, & Luſus Puerilis.

Corneliola, Mater, Tulliolus, Scipio, Lentulus, Puella.

PRoſperè redieris, Tulliole: Libet pauliſper luſitare? *T.* Nondum: ſtatim. *C.* Quid habes negotii? *T.* Recolere, quæ magiſter memoriæ ut commendarem mandavit. *C.* Quæ tandem? *T.* Aſpice. *C.* Hui! Quæ notæ ſunt iſtæ? credo eſſe formicas depictas: mea mater, quot formicas & culices adfert Tulliolus pictos in tabella? *T.* Tace inſana: ſunt literæ. *C.* Quæ vocatur hæc prima? *T.* A. *C.* Cur prima eſt magìs A, quàm hæc altera? *M.* Cur tu magìs es Corneliola, quàm Tulliolus? *C.* Quia ſic vocor. *M.* Et illæ literæ ad eundem modum. Sed ito jam luſum, mi fili. *T.* Hîc pono tabellam meam & radium: ſi quis attigerit, vapulabit à matre; nonne, mea matercula? *M.* Etiam, mi fili. *T.* Scipio, Lentule, adeſte luſuri. *S.* Quam luſionem? *T.* Nucibus ludemus ad conjectum ſcrobiculi. *L.* Non habeo nuces niſi paucas, & eas quaſſas ac putres. *S.* Ludamus putaminibus nucum. *T.* Quid mihi ea proderunt, etiamſi lucrer viginti? nullus eſt intus nucleus quem edam. *S.* Ego verò dum ludo non comedo: ſi quid volo comedere, matrem adeo. Iſta nucum putamina ſunt apta ad extruendas formicis ædiculas. *L.* Ludamus par impar aciculis. *T.* Adfer potiùs talos. *S.* Adfer, Lentule. *L.* Ecce vobis tali. *T.* Quàm ſunt pulverulenti & immundi, nec ſatis purgati à carne, & politi! Jacias. *S.* a Pro primatu ludendi. *T.* Ego ſum primus. Quid ludimus? *S.* Aſtrigmenta. *L.* Ego nolo mea perdere: nam domi cæderer à pædagogo. *T.* Quid vis ergò perdere, ſi vincêris? *L.* Talitra. *M.* Quæ eſt iſta humi abjectio? (deteritis veſtes omnes & calceos) tum loco immundiſſimo? quin verritis priùs pavimentum, & ſedetis? affer ſcopas. *T.* Quæ erit igitur ſponſio? *S.* Aciculæ in ſingula puncta. *T.* Imò binæ. *L.* Ego non habeo aciculas: deponam, ſi vultis, pedunculos ceraſorum pro aciculis. *T.* Apagé: ludamus ego & tu, Scipio. *S.* Ego auſim ſorti meas aciculas credere.

T. Da mihi talos in manum, ut jaciam primus: en vici sponsionem. *S.* Minimè veró: nam non ludebas serió. *T.* Quis unquam ludit serió? Ceú dicas album nigrum. *S.* Cavillare, quantum voles: non auferes modò aciculas. *T.* Agé, remitto tibi hanc manum; ludamus jam pro præmio: adsit dextera sors. *S.* Victus es. *T.* Auferto. *L.* Cedò talos. *T.* In hunc jactum omnia. *L.* Non recuso. *P.* Ad cœnam, pueri: nunquámne facturi estis ludendi finem? *T.* Nunc incipimus: ista jam de fine loquitur.

C. Ludi hujus jam tædet: ludamus b calculis discoloribus. *T.* Pinge tu nobis orbes in hoc latere carbone, aut gypso. *S.* Ego malo cœnare, quàm ludere: & discedo aciculis meis omnibus exutus fraude vestrâ. *T.* Memineris te heri Cethegum spoliâsse.

Nullus ubique potest felici ludere dextrâ.

C. Affer, quæso, folia lusoria, quæ invenies sub abaco ad sinistram. *S.* Aliàs id quidem; nunc non vacat: nam si diutiùs morer, timeo nè pædagogus meus iratus, incœnem me mittat cubitum. Tu, Corneliola, habe nobis parata folia isthæc in crastinum sub horam vesperam. *C.* Si licebit nobis per matrem, satius est nunc ludere, dum sinimur. *S.* Satius est nunc cœnare, dum accersimur. *P.* Et mihi nihil datis quæ vos spectavi? *C.* Daremus, si judicâsses: da tu nobis potiùs, quæ nostris lusionibus te delectâsti. *P.* Heus pueri! Quando estis venturi? cœna est semicomesa; propè est ut, sublatis carnibus, apponamus caseum & poma.

a Pro primatu ludendi, *Quis ludet primus.* b. Calculi, *sunt duodeni albi & nigri orbes.*

Refectio Scholastica.

Nepotulus, Piso, Magister, Architriclinus, Lamia, Florus, Anthrax, Hypodidascalus.

VIvitísne hîc lauté? *P.* Quid isthuc verbi est? An lavemus rogas? Quotidie manus ac faciem, & quidem crebró;

crebró: mundities enim corporis, & sanitati, & ingenio confert. *N.* Non id quæro: sed an edatis & bibatis ex animi vestri sententia. *P.* Nos non edimus ex animi sententia, sed ex palati sententia. *N.* Dico, An ut vultis? *P.* Maximé; nempe cum fame: & qui vult, edit; qui non vult, abstinet. *N.* Surgitis à mensa famelici? *P.* Non omnino saturi; nec expedit: belluarum enim est expleri, non hominum. Regem quendam sapientissimum narrant nunquam sine appetitu accubuisse, nunquam surrexisse saturum. *N.* Quid editis? *P.* Quæ habemus. *N.* Putabam vos esse, quæ non habeatis. Sed quæ sunt ista tandem quæ habetis? *P.* Molestum percontatorem! Quæ dantur. *N.* At quæ dantur? *P.* Jentamus de mane sesquihorâ posteaquam surreximus. *N.* Quando surgitis? *P.* Ferè cum sole, qui est dux Musarum, & aurora gratissima Musis. a Silatum nostrum est frustum panis b autopyri, & paululum butyri, aut fructuum aliquid, quale anni tempus suppeditat. Prandium, olus coctivum, vel pultes in pultariis, aliquid pulmentarii carnium: rapa modó, modò brassicæ, amylum, similago, oryza. Tum diebus pisculentis lac serosum in c gabatis, è quo sit butyrum expressum, incoctis aliquot d turundis panis; piscis recens aliquis, si sit in foro piscario pretii tolerabilis: sin secús, salsamentum probè maceratum, hinc pisa, aut cicera, aut lentes, aut fabæ, aut lupini. *N.* Quantum cuique ex his? *P.* Panis quantum avemus, obsoniorum quantum est satís, non ad explendum, sed ad alendum. Amplissimas epulas alibi quærito, non in schola, ubi ad virtutem formantur animi. *N.* Quid bibitis? *P.* Alii frigidam & liquidam; alii cervisiam tenuem: pauci & raró vinum, & bene dilutum. Merenda est, seu (si id mavis) antecœnium, aliquid panis & amygdalarum, seu avellanarum, ficuum aridarum, uvarum passarum, aut si sit æstas, pyrorum, aut malorum, cerasorum, aut prunorum: cùm verò animi gratiâ rus proficiscimur, tum edimus lac, vel liquidum, vel coactum, caseum recentem, cremorem, lupinos lixivio maceratos, pampinos, & alia quæ villa suggerit. Cœnæ caput est, acetarium concisum sale asper-

sum,

sum, irroratum oleo olivarum ex gutto, aceto etiam infuso. *N.* Quid? oleo nucum aut raparum? *P.* Apage rem insuavem & insalubrem! Tum in lata paropside aulicoctia vervecina jurulenta, cum prunis passis, aut radiculis; aut herbulis quæ sint pro intrito: interdum & tuccetum saporis scitissimi. *N.* Quo condimento? *P.* Fame, omnium optimo & sapidissimo; hinc certis diebus hebdomadis aliquid assi, potissimùm vitulinæ, & hœdinæ interdum in vere: pro secunda mensa raphani perpusillum, & casei non putris, nec veteris, sed recentis, qui est quàm vetus alibilior; pyra, mala, persica, cydonia. Diebus quibus carne fas non est vesci, habemus pro carnibus ova assa, aut frixa, aut elixa, singula per se, aut in libum commista in sartagine, aceto aut omphacio, non tam infuso, quàm instillato: paululum interdum piscium: & caseo succedunt nuces. *N.* Quantum cuique? *P.* Bina ova singulis, & binæ nuces. *N.* Quid? A cœna nunquamne comessamini? *P.* Sæpiùs. *N.* Quid quæso? nam id est suavissimum. *P.* Convivium Syri apud Terentium, aut aliquod aliud ex illis lautissimis Athenæi, aut similium, quorum meminerunt historiæ. Utrùm censes nos porcos esse, an homines? Qui ventriculi, quæ valetudo sufficeret, post quaternas refectiones comessari? Heus tu! Schola hæc est, non saginarium: dicunt etiam nihil esse perniciosius valetudini, quàm bibere, cùm statim sis iturus cubitú. *N.* Licebitne cœnæ vestræ interesse? *P.* Facilè, modò veniâ petitâ à præceptore; quam scio illum daturum non gravatè: nam solet. Alioqui pravæ esset educationis ingerere te convivio, magistro inscio; & qui adduceret, nihil aliud quàm probrum & pudorem contraheret apud condiscipulos. Mane paulisper. Magister, licebitne, cum bona tua venia, puerum quendam mihi notum adhibere nostræ cœnæ? *M.* Maximè: non erit molestus. *P.* Habeo gratiam. Hic quem vides gestantem mantile pro focali, est architriclinus hujus hebdomadæ: nam hebdomadarios habemus hìc architriclinos, ut reges. *Ar.* Lamia, quota est hora? *L.* Horas non audivi à tertia, intentus compositioni epistolæ. Florus meliùs id

nôrit,

nôrit, qui toto hoc pomeridiano tempore librum non vidit neque chartam. *P.* Amicum testimonium, & apud Magistrum iratum valde utile. Sed qui potuisti tu id animadvertere, immersus (ut ais) compositioni epistolari? Plane malevolentia te coegit mentiri. Gaudeo profecto, inimicum meum pro mendaci haberi: si quid me posthac voluerit callumniari, carebit fide. *Ar.* Non potero alicunde cognoscere de hora? Anthrax, transcurre ad Divi Petri, & inspice horas. *An.* Index signat jam sextam. *Ar.* Sextam vero? Eia pueri agite, eia, confugite, abjicite libros: vel quo cervi cornua. Parate mensas, insternite, apponite sedilia, mantilia, orbes, quadras, panem: dicto citius volate, ne tarditati nostræ institutor succenseat. Prome tu cervisiam, tu hauri aquam de cisterna, appone cyphos. Quid isthuc rei est? Tam obnubilatos affers? Refer in culinam, ut famula eos fricet, & extergat probe, quo sint nitidi & fulgentes. *P.* Nunquam tu hoc perfeceris, quamdiu simiam hanc habebimus ministram culinariam: nunquam audet fortiter confricare, quæ mundat; ita timet suis digitis: nec abluit, nisi semel, & tepida. *Ar.* Quin admones de eo præceptorem? *P.* Satius est queri apud famulam atriensem: nam in ejus manu est, mutare famulas culinarias. Sed eccum præceptorem. Tu ipse perluito hos calices, frica folio fici, vel urticis, arena, aqua, ne quid hodie habeat Magister jure reprehendendum. *M.* Sunt parata omnia? est aliquid quod nos remoretur? *Ar.* Nihil omnino. *M.* Ne postea facturi simus intervalla magna inter missus. *An.* Missus vero? missum potius dixeris, & eum exiguum. *M.* Quid tu mussitas? *Ar.* Dico, ut assideas esse tempus, & propemodum corrumpi cœnam. *M.* Pueri, abluite omnes manus, & os. Vah! Quod mantile? qui hic se extergunt, ubi mundantur? curre, affer aliud purius. Sedeamus more solito. Est is puer conviva noster? *P.* Est, here. *M.* Cujas est? *P.* Flander. *M.* Ex qua urbe illius provinciæ? *P.* Brugis. *M.* Recipe illum supra te. Expediat quisque cultellum suum, & purget quisque suum panem, si quid hæret vel cineris, vel carbonum in crusta.

Sacret

Sacret mensam, cujus est munus hac hebdomade. *F. Pasce animos nostros, Christe, charitate tuâ, qui benignitate tuâ alis vitas omnium animantium; sancta sint, Domine, hæc tua munera nobis sumentibus, ut tu, qui ea largitus, sanctus es.* Amen. *M.* Sedete quantum licet laxè, nè comprimatis mutuó; quandoquidem est satis loci. Et tu habes cultellum, Brugensis? *P.* Prodigium! Flander sine cultello, & quidem Brugensis, ubi cuduntur optimi? *N.* Mihi verò cultello nihil est opus: dentibus frangam mordendo, vel digitis buccellatim comminuam. *H.* Ferunt illud de morsibus, tum gingivis, tum candori dentium esse perutile. *M.* Ubi fecisti Latinæ linguæ tyrocinium? nam non videris mihi pravè institutus. *N.* Brugis, sub Joanne Theodoro Nervio. *M.* Viro diligenti, docto, probo. Brugæ elegantissimæ, nisi quòd pereunt indies vitio plebis profusissimæ: quod dolendum est. Quampridem illinc venisti? *N.* Nudiussextus. *M.* Quàm nuper cœpisti studere? *N.* Abhinc annos tres. *M.* Non potest te profectûs pœnitere. *N.* Meritó: nam & habui magistrum non pœnitendum. *M.* Sed quid agit Vives noster? *N.* Dicunt eum agere athletam, non tamen athleticè. *M.* Quid istuc rei est? *N.* Quia luctatur semper, sed parùm fortiter. *M.* Cum quo? *N.* Cum suo morbo articulari. *M.* O luctatorem dolosum, qui primum omnium invadit pedes! *H.* Imò lictorem sævum, qui totum corpus constringit. Sed tu quid agis? quid cessas? videris huc spectatum venisse, non cœnatum. Nemo vestrùm attingat pileum inter cœnandum, nè quis capillus involet in patinas. Cur non tractatis hospitem comiter? *H.* Nepotule, præbibo tibi. *N.* Præceptor, excipio animo libentissimo. *H.* Exinanias calicem tuum, quandoquidem exiguus haustus restat. *N.* Hoc esset mihi novum. *M.* Quid? Non exinanire? Sed tu, Hypodidascale, quid dicis? quid affers novi super cœnam? *H.* Ego verò nihil dico, sed hisce duabus horis multa cogitavi de arte Grammatica. *M.* Quæ tandem? *H.* Recondita sanè, & ex penetralibus disciplinæ: primùm, *Cur Grammatici posuerunt tria genera in arte, cùm sint tantùm duo in natura?*

tura? aut, *Cur natura non producit res neutrius generis sicut masculini & fœminini?* Non possum causam excalpere tanti mysterii. Deinde, *Philosophi dicunt esse tantùm tria tempora: Ars nostra ponit quinque. Ergò ars nostra est extra rerum naturam.* *M.* Imò tu ipse es extra rerum naturam: nam ars in rerum natura est. *H. Si ego sum extra rerum naturam, quomodo possum comedere hunc panem, & has carnes, quæ sunt in rerum natura?* *M.* Tanto tu deterior, qui venis ab altera rerum natura, ut comedas quæ sunt in hac nostra. *H.* [g] Παράφθεγμα ἀπροσδιόνυσον. Aliam ego vellem solutionem mearum quæstionum. Utinam haberemus nunc Palæmonem aliquem, aut Varronem, qui has quæstiones posset profligare! *M.* Quin potiùs Aristotelem, aut Platonem. Habes aliquid aliud? *H.* Herì vidi scelus capitale admitti. Ludimagister vici recti, capro olidior, qui in phrontisterio suo in pædore & fœtore docet auditores diobolarios; ter aut quater pronunciavit *volúcres* accentu in penultima. Ego verò miratus sum, terram illi non dehiscere. *M.* Quid aliud decebat talem ludimagistrum dicere? & est alioqui in formulis Grammaticis valde detritus. Sed tu in re levi nimiùm tumultuaris, & facis tragœdiam ex comœdia, seu mimo veriús. *H.* Equidem absolvi pensum meum; nunc tuæ sunt partes; dic tu vicissim aliquid inter cœnam. *M.* Nolo, nè tu mihi vicissim [h] παραφθέγγῃ. Jusculenta hæc jam conglaciant: affer [i] foculum mensarium. Excalfacite aliquantum priusquam panem intingatis. Raphanus hic non est esui, adeò est lentus, nec minùs lentæ sunt radiculæ jusculentæ. *H.* Lentorem profectò non à macello attulerunt, sed hîc contraxerunt in nostro penore, quâ cellâ nihil est penui incommodius. Nescio quid isthuc rei est: semper afferuntur huc ossa emedullata. *M.* Parum habent ossa medullarum [k] sub lunam silentem. *H.* Quid cùm est plena? *M.* Plurimum. *H.* Tum verò ossa nostra habent minimum, seu nihil veriús. *M.* Non exorbet nobis medullas luna, sed noster Lamia. Nimis hic indidit piperis, & gingiberis. Et in jure hoc, & in toto acetario, nimium menthæ, petroselini, salviæ, erucæ, nasturtii, hyssopi.

sopi. Nihil puerorum & adolescentum corporibus æquè damnosum, ac cibi qui interiora fervefaciunt. *Ar.* Quibus igitur ex herbis velles confici? *M.* Lactucis, buglossâ hortensi, & portulacâ, & petroselini aliquid admisceri. Heus tu Gangolfe! nè extergas labra manu aut manicâ, sed simul ipsa, simul manum mantili: nam ideo tibi datur. Carnes nè attingas, nisi ab ea parte, quam tibi es sumpturus. Tu, Dromo, non animadvertis te manicas tuas inficere pingui carnium? reduc eas, si sunt apertæ, ad humeros; si non sunt, corruga, vel complica ad cubitum: quæ si relabuntur, affige aciculâ; seu, quod magis te decet, spinâ. Tu, Dominaster delicatule, in mensam incumbis. Ubi id didicisti? In hara quapiam. Heus, subjicite ejus cubito pulvillum. Architricline, vide nè [l] analecta hæc pereant, reconde in promptuarium, tolle primum omnium salinum, hinc panem, tum lances, discos, mantilia, postremò mappam: mundet quisque suum cultellum, & reponat in vaginam. Heus tu Cinciole! nè scalpas dentes scalpello; nam est noxium: conficito tibi dentiscalpium pennulâ, vel bacillo tenui acuminato; & scalpe modicè, nè gingivas scarifices, & sanguinem elicias. Consurgite & abluite manus priusquam recitetur gratiarum actio. Amove mensam: voca ministram, ut pavimentum hoc scopis verrat. Agamus Christo gratias: præeat verba, qui sacravit mensam. *Fl. Pro cibo temporali gratias agimus, Christe Domine, temporarias: fac ut pro immortalitate agamus æternas.* Amen. *M.* Ite lusum, & confabulatum, & deambulatum, quò libuerit, dum licet per lucem.

a Silatum, *jentaculum.* b Autopyri, *ex tota farina confecti sine excretione furfurum.* c Gabatæ, *sunt profunda scutella.* d Turundæ, *frusta parva.* e Aulicoctia, *cocta in olla jurulenta cum ipso jure.* f Tucetum, *est caro minutim concisa & ita elixa.* g Id est, *Responsum alienum à proposito.* h Id est, *præter rem respondeas.* i Foculus mensarius, *est calfactorium mensæ aptum.* k Sub lunam silentem, *prope novilunium.* l Analecta, *reliquiæ quæ colliguntur.*

Garri-

Garrientes.

Nugo, Turdus, Graculus, Bambalio.

ASsideamus in hac trabe: tu, Gracule, è conspectu in saxo illo, modò nè impedimento sis quò minùs cernamus prætereuntes. Apricemur nos ad hunc parietem, egregiè soli ostentum. Quàm grandis truncus! Et cui usui? *T.* Ut nos hic sedeamus. *N.* Oportet fuisse procerissimam & latam arborem, unde est sumptus. *T.* Quales sunt in India. *G.* Qui scis? Fuisti tu in India cum Hispanis? *T.* Quasi scire aliquid de regione quapiam non possis, nisi in ea fueris: sed dabo tibi autorem meum. Plinius scribit in India crescere ad eam altitudinem, quæ non possit jaculo superari,

Et gens illa quidem sumptis non tarda pharetris,

ut ait Virgilius. *N.* Scribit etiam Plinius, Turmam equitum condi sub ramis. *T.* Nemo id miretur, qui scirpos illius regionis consideret, quibus infirmi fulciunt gradum, divites duntaxat. *G.* Heus, quota est hora? *N.* Nulla: nam horarum tintinnabulum nunc funditur. Adfuistis *G.* Non sum ausus: nam aiunt rem esse periculosam. *N.* Ego interfui, & vidi innumeras mulieres prægnantes transilire canalem fusionis, qui est sub terram conditus. *T.* Audivi hoc illis esse salutare. *G.* Ea est collis philosophia, ut dicunt: sed de hora quærebam. *N.* Quid tibi opus est horâ? Si quid vis agere, dum est opportunitas, est hora. Sed ubi est horologium tuum viatorium? *G.* Excidit mihi nuper, cùm fugerem canem olitoris post decerpta pruna. *T.* Ego te currentem vidi de fenestra: sed quò te recepisses spectare non potui; quia impedimento mihi erat hortus pensilis, quem ibi mater affixit patre invito, & multum reclamante: mater verò in proposito constans, obtinuit nè tolleretur. *N.* Quid tu? Tacebas? *T.* Flebam tacitus: Quid enim aliud agerem dissentientibus mihi charissimis capitibus? tametsi mater jubebat me ab se stare, & clamare strenuè. Sed mihi non erat cordi quicquam adversus patrem mutire. Ergò missus sum ad scholam, quatuor continuis diebus injentatus à matre irata, & dejerante,

jerante, me non esse ex se natum, sed commutatum à nutrice, de quo ait dicturam se nutrici diem apud Prætorem capitalem. *N*. Quid rei est Prætor capitalis? An non Prætor omnia habet caput? *T*. Quid ego scio? Sic illa dixit. *G*. Hem! Qui sunt isti penulati & ocreati? *N*. Galli sunt. *G*. Quid? Estnè pax? *T*. Bellum narrabant futurum, & quidem atrox. *G*. Quid afferunt? *T*. Vinum. *N*. Exhilarabunt multos. *G*. Scilicet, non solùm vinum exhilarat, sed vini mentio & recordatio. *N*. Vinosos utique. Meâ nihil refert, qui aquam bibo. *G*. Nunquam facies bonum carmen. *T*. Nôsti illam mulierem? *G*. Non. Quænam est? *T*. Aures habet gossipio obturatas. *G*. Quid ità? *T*. Nè quid audiat: quia malè audit. *N*. Quàm multæ pessimè audiunt auribus patentibus & bene perforatis! *T*. Credo huc pertinere, quod est apud Ciceronem in Tusculanis quæstionibus. Surdaster erat M. Crassus: sed illud pejus, quòd malè audiebat. *N*. Non dubium est, quin hoc ad infamiam sit referendum. Sed heus tu Bambalio, invenisti tuas Tusculanas quæstiones? *B*. Etiam, apud propolam: adeò interpolatas, ut non agnoscerem. *N*. Quis surripuerat? *B*. Vatinius: quod illi malè sit. *G*. Vah hominem manibus aduncis & picatissimis! Nè admittas eum unquam ad tuas capsas, nec ad scrinia, si vis omnia esse salva. Nescis illum crumenisecam existimari ab omnibus, & de crumenisecio accusatum apud gymnasiarcham? *N*. Soror puellæ illius enixa est heri gemellos. *G*. Quid mirum? Mulier quædam viâ Salariâ ad leonem galeatum, peperit nudiustèxtus tergeminos. *N*. Plinius dicit, ad septimum posse procedi. *T*. Quis vestrûm audivit de uxore Comitis Bataviæ? quam ferunt uno partu tot edidisse quot sunt in anno dies, ex imprecatione mendicæ cujusdam? *G*. Quid istud fuit de mendica? *T*. Mendica hæc liberis onusta petiit ab hac Comite stipem: illa, ubi conspexit tot pueros, convitio illam abegit, scortum vocitans: negabat enim posse fieri, ut ex uno viro tantam sobolem suscepisset. Innocens mendica precata est divos, ut sise castam & puram scirent, darent Comiti ex marito suo tot foetus uno conceptu, quot sunt in anno dies. Et

ità contigit: ostenditúrque propago numerosa illi in oppido quodam illius insulæ. *G.* Malo credere, quàm exquirere. *N.* Omnia sunt Deo possibilia. *G.* Imò verò facillima. *N.* Non nôsti illum onustum retibus, comitatum canibus, cum [a] causia & peronibus, vehentem cantherio strigosissimo? *T.* Estnè Mannius versificator? *N.* Est planè. *T.* Quænam tanta metamorphôsis? *N.* Ex Minerva transiit ad Dianam, id est, ab honestissima occupatione ad inanem & stultum laborem. Pater ejus mercimoniis faciundis auxerat rem. Hic paternam artem dedecori sibi esse ducit, vertit se ad alendos equos, & venationem, non aliter ratus posse nobilitatem gen[illegible]is venari. Nam, si quid ageret utile, non haberetur pro nobili. Sequitur eum venantem talis, Curius pereruditus homo, aleator famosissimus, & qui probè novit taxillos mittere [b] compositos: domi habet sodalem Tricongium. *T.* Imò amphoram. *G.* Imò spongiam. *N.* Imò arenam Africæ aridissimam. *B.* Aiunt illum semper sitire. *N.* An sitiat nescio, semper certè paratus est potare. *B.* Ausculta lusciniolam illam. *G.* Ubinam est? *B.* Non vides eam in ramo illo sedentem? Vide. Ut canit ardenter, nec intermittit! *N.* *Flet philomela nefas.* *G.* Quid mirum dulciter eam garrire, quæ sit Attica? ubi etiam fluctus maris non sine numero alliduntur littori. *N.* Plinius scribit, eam præsentibus hominibus diutiùs & accuratiùs cantare. *T.* Quid causæ est? *N.* Ego tibi causam aperiam. Cuculus & philomela eodem cantant tempore, verno scilicet, ab Aprili medio ad Maium exactum, aut eò circiter. Hæ duæ aves in contentionem venerunt de suavitate concentûs. Quæsitus est judex: & quia de sono erat certamen, aptissimus visus est ad eam cognitionem asinus, qui præter cæteras animantes grandes haberet auriculas. Asinus, repudiatâ lusciniâ, cujus se harmoniam negaret intelligere, victoriam cuculo adjudicavit. Philomela ad hominem appellavit, quem ubi videt, agit statim causam suam; canit diligenter, ut se illi approbet, ad vindicandam injuriam ab asino acceptam. *G.* Habeo causam pcëtâ dignam? *N.* Quid ergò expectabas philosopho dignam? Posce id à novis illis magistris

Parisien-

Parisiensibus, *G.* Plerique illorum vestibus sunt philosophi, non cerebro. *N.* Quid ità vestibus? nam coquos potiùs dixeris, aut muliones. *G.* Quia gestant eas crassas, detritas, laceratas, lutulentas, immundas, pediculosas. *N.* Erunt ergò philosophi Cynici. *G.* Imò Cimici: non, quod videri affectant, Peripatetici: quippe Aristoteles, sectæ princeps, cultissimus fuit. Ego verò longum valedico jam nunc philosophiæ, si aliter non possum esse philosophus. Quid enim pulchrius, & homine dignius, quàm mundities, ut civilis quidam cultus in victu & vestitu? Ea in re antestant, meâ sententiâ, Lovanienses Parisiensibus. *T.* Quid tu? Non putas esse impedimento studiis nimiam curam munditiæ atque elegantiarum? *G.* Ego quidem munditiem probo: anxiam & morosam illius curam improbo. *N.* Damnas tu elegantias, de quibus scripsit Valla tam diffusé, quásque adeò diligenter commendant nobis nostri præceptores? *G.* Alia est verborum in loquendo elegantia, alia rerum in vestiendo. *T.* Scitis quid est mihi narratum à tabellario Lovaniensi? *N.* Quid tandem? *T.* Clodium ardere perditè in puellam quandam: & Lusconem transtulisse se ad mercaturam à literis, hoc est, c *Ab equis ad asinos.* *N.* Quid audio? *T.* Clodium noratis omnes succi plenum, rubicundum, bene habitum, hilarem, vultu renidenti, comem, festivum confabulatorem: nunc refert ille esse exuccum, exanguem, pallido colore, atque adeò lurido, imbecillum, horridum, trucem, taciturnum, fugitantem lucis & humani consortii: nemo, qui illum vidisset priús, jam agnosceret. *N.* O miserum adolescentem! Unde id mali? *T.* Ex amore. *N.* At unde amor? *T.* Quantum ex oratione tabellarii potui colligere, reliquerat seria & solida studia, dediderat sese totum poëtis lascivis, Latinis, & linguæ vulgaris; indè prima animi præparatio, ut siqua ignis scintilla in illum incideret fomitem, quantumlibet exigua, subitò inflammaretur velut stuppa: tradiderat se somno & otio. *N.* Quid necesse habes plures aut majores causas amandi commemorare? *T.* Nunc insanit: ambulat plerunque solus; semper autem vel tacitus, vel cantillans aliquid & modulans, scribit versus

ſus ſermone vernaculo. N. Scilicet quos legat ipſa Lycoris. G. Chriſte averte ab animis noſtris tam pernicioſum morbum. T. Niſi me ingenium Clodii fallit, recipiet ſe aliquando ille ad frugem meliorem: peregrinatur animus ejus in nequitia, non habitat. G. Et ille alter quas mercaturas exercet? T. Miſit ad patrem epiſtolam flebiliter conſcriptam de miſera conditione ſtudiorum, quam, quòd eſſet [d] apertilis, legit ipſe tabellarius. Pater homo craſſæ Minervæ, tranſdidit eum à chartis ad lanas, pannos, glaſtum, piper, gingiber, cinnamomum. Nunc ille ſuccinctus bracchâ, mirè diligens & ſedulus in aromataria taberna, vocat adventores, excipit blandus, ſcandit, deſcendit per ſcalas infeſtiſſimas, profert ſuas merces, vertit, invertit, mentitur, pejerat: omnia ſunt illi leviora, quàm ſtudere. N. A puero novi illum attentum ad rem, & delectari numulis: itaque potiorem habuit numationem quàm literaturam, & vile lucrum antepoſuit excellentiæ eruditionis. Aliquando pœnitebit eum. T. Sed ſeró. N. Indubié: provideat nè accidat ſibi, quod ſuo conſobrino. T. Cui? N. Antonio in angiportu pomorum ad tres graculos. Non audîſti, illum ſuperiore anno decoxiſſe? G. Quid decoxit, quæſo? Eſtne hoc tantum malum? an non quotidie id fit in culinis omnibus? T. Decoxit rem. G. Quam rem? T. Alienam, & [e] conturbavit. G. Nihílne reddidit creditoribus? T. Ex compactione: nam receperat ſe in aſylum: uncias ternas ex libris ſingulis. G. Hoc vocas tu decoquere, cùm nihil ſit crudius? Sed quomodo amiſit? T. Audivi equidem nuper de patre, non ſatìs tamen intellexi: narrabat pater eum feciſſe verſuras damnoſiſſimas, quæ degluberunt eum, & devorârunt uſque ad oſſa. G. Quid rei eſt verſura? quid deglubere? T. Nè ego quidem novi: credo eſſe aliquid de furibus. N. Vides illum obeſum? Quem putes vix ſe poſſe commovere, petauriſta eſt, & funambulus. G. Ah! Tace: rem narras incredibilem. T. Non ipſe quidem ſuo corpore, ſed calcibus. G. Afferebat aliquid aliud novi tabellarius de noſtris ſodalibus? T. Etiam de Hermogene, qui in omni noſtro certamine ſemper ferebat primas: is admirabili

mirabili mutatione ex ingeniosissimo, & (ut ætas illius ferebat) doctissimo, repentè factus est tardissimus & rudissimus. *N*. Tale quiddam sæpe vidi accidere in quibusdam acutulis. *B*. Aiunt id fieri cùm ingenii acumen non est solidum: ut in scalpellis, quorum acies facilè retunditur, præsertim si quid secet paulo durius. *G*. Quid? Estnè acies in ingenio sicut in ferro? *B*. Nescio: ferrum sæpe vidi, ingenium nunquam vidi. *N*. Quid factum est adolescentulo illi pagano, qui superiori mense exhibuit nobis f prandium adventorium, refertum deliciis rusticis: ad quem à fuga retrahendum præceptor miserat quatuor g fugitivarios? Et erat formosulus. *T*. Venustus asinus. Puella h amanuensis amitæ meæ, quæ puella est illi soror patruelis, convênit illum nuper in pago suo, nudo capite, impexum, horridum, sentum, cum i gallicis, & tunica k villosa levidensa, vendentem in trivio quodam chartaceas imagines, & tabellas elementarias, cantantem cantiones novas in circulis. *G*. Oportet illum esse ortum claro sanguine. *T*. Quî istuc? *G*. Quoniam pater ejus est de genere Coelitum. *N*. Non tam id arguit nobilem virum, quàm bonum jaculatorem: l collimabit facilè. *T*. Aut fabrum tignarium, qui *oculo rubricam dirigit uno*. *N*. Nunquam placuit mihi ille puer, nec dederat mihi significationem aliquam virtutis. *G*. Quid ità? *N*. Quia nec amabat studia, nec præceptorem reverebatur, (quod est perditi animi argumentum evidentissimum) & senes irridebat, & calamitosos subsannabat. Sed quis est iste sericatus, torquatus, bracteatus auro? *G*. Ex genere clarissimo: matrem habet nobilissimam & foecundissimam. *N*. Quam? *G*. Terram: & vix credas quas semper faciat delicias; dicas puerulum in cunis adhuc & crepundiis vagientem. *N*. Atqui lanugo illi incipit jam per malas serpere. *B*. Hem! Observator venit: expedite libros, explicate, incipite evolvere. *G*. Nec fuit his multis hebdomadibus observator magìs curiosus, & qui tam gauderet deferendis ad magistrum criminibus. *B*. Utinam saltem nos veræ culpæ reos ageret! Sed calumniatur plerunque. *N*. *Hic murus*

ahenens

aheneus esto, NIL conscire sibi, nulla pallescere culpa. Sed quiescite: ego illum statim fugabo. *Obs.* Quid tu dicis, Vacia? *N.* Quid tu, Vatrax? *Obs.* Quid tu, Vatrachomyomachia? Sed joco amoto, Quid hîc agitur? *N.* Quid ageretur? Quod inter bonos scholasticos & studiosos: Legitur, ediscitur, disputatur. Dic sodes capitulum lepidissimum; Quid est apud Virgil. *Transversa tuentibus hircis? Obs.* Bene facitis; pergite studere, ut bonæ indolis adolescentes decet: mihi aliud nunc est negotii; vos valebitis. *N.* Satìs nugatum est; revertamur ad ludum: sed priùs relegamus, quæ præceptor explicavit, tum ut discamus, tum illi placeamus, & nos approbemus, quod cuique nostrûm debet esse in votis, non minùs quàm patri.

a Causia, *est pileus adversùs æstum.* b Compositos, *ità ut cadant ut ipse vult.* c *Proverbium.* d Apertilis, *non obsignata, & quæ aperiri possit integrè.* e Conturbavit, *rationes scilicet, nolens solvere creditoribus.* f Prandium adventorium, *pro suo felici adventu.* g Fugitivarii, *qui retrahunt servos à fuga.* h Amanuensis, *quam hera habet semper sibi paratam ad manum.* i Gallica, *socci lignei.* k Villosa levidensa, *crassa, qualis est Frisia.* l Collimabit, *attinget scopum.*

Iter & Equus.

Philippus, Misippus, Misospudus, Planetes, Puer, Rusticus.

VUltísne proficiscamur animi gratiâ Bononiam, quæ est ad Sequanam? *Misip.* & *Miso.* Nihil malumus, die præsertim sereno, & à ventis silenti: tum etiam in nostro pædagogio feriato. *Ph.* Cur non est nobis operarius? *Miso.* Quia Pandulphus madefacturus est hodie ingenti prandio magistros omnes, in honorem laureæ suæ magistralis. *Pl.* Vah! Quantum potabitur! *Mis.* Multò plus sitietur. *Misip.* Ego habeo asturconem. *Ph.* Et ego equum meritorium conductum de lusco impostore. *Miso.* Ego & Planetes vehemur rhedâ: reliqui, si videtur, vel a pedestres sequentur nos, vel vi brachiorum agent cymbam contra cursum amnis. *Pl.* Imò equis trahetur. *Miso.* Ut erit cordi: nam nobis pedestre iter

magis placet. *Ph.* Eia puer, fræna equum meum, & insterne. Quid (malúm!) manno indis lupatum? Orna potiùs frænulo illo levi cum bullis. *Pl.* Hui! Nec b oream habet nec c aureas. *Ph.* Si scirem quis fregisset, ego illi frangerem. *Misip.* Quid tu nunc dicis concitatus? *Ph.* Panem in cœna. Accipe, unde poteris, accommodató. *Pl.* Scilicet in mediis pædagogiis quæres tu vel equorum ornamenta. *Ph.* Supple igitur quæ desunt ex hoc fune. *Pl.* Erit deforme. *Ph.* Abi, insane. Quis videbit extra urbem? *Pl.* d Antilena est diffuta. *Ph.* Sarcias ligulâ astrictoriâ aliquâ. *Pl.* Non habet e postilenam. *Ph.* Nec est opus. *Pl.* Magnum equitem, & exercitatum! Delabetur ephippium ad collum, & effundet te equus supra caput. *Ph.* Quid ad me? Lutosa est magis via, quàm lapidosa; inficiar cœno, non cruentabor. Sed si hæc omnia apparanda, non hinc discedemus ante vesperum: adduc equum qualicunque ornatu. *Pl.* Paratus est, conscende. Ah! Quid agis? pedem dextrum ponis priorem in stapeda? *Ph.* Utrum ergó? *Pl.* Sinistrum; & habenas sinistrâ manu rege: dextrâ cape hanc virgulam, quæ erit pro calcaribus. *Ph.* Non indigeo: calcanei erunt mihi vice calcarium. *Pl.* Jubellium Tauream videtis, aut, qui cum hoc est congressus, Asellum. *Ph.* Apage historias in procinctu. Ubi reliqui? *Pl.* Ite: ego comitabor vos pedester. *Misip.* O equum molestissimum succussatorem! ossa mihi omnia contuderit, priusquam perveniamus in oppidulum. *Ph.* Quid (malúm!) est stratum istud tuum? clitella est, ut puto. *Misip.* Pauló minus. *Ph.* Quanti? quanti? *Misip.* Numis Turonensibus quatuordecim. *Ph.* Equum ipsum cum suo victu & vestitu tanti non emerim: nec videtur mihi equus vector, nec ephippiarius, sed jumentum clitellarium & jugale, aut dorsuale: animadverte, quæso. Ut passim cespitat? vel in chartam, aut latum culmum impingeret. *Misip.* Quid tu de eo dicis? Pullus est adhuc. Sed garrias quæ voles: vides tu hunc equum? is qualis qualis est, me vehet, aut ego illum. *Pl.* Ungulam habet tenerrimam miser. *Ph.* Quid admonuit te tam accuratè unoculus, cùm tibi eum insterneret?

neret?

neret? *Misip.* Rogavit verbis amantissimis, nè duo insideremus equo, alter in strato, alter super clunes, & ut in equili diligenter ei ssubsternerem. *Pl.* Nimirum eget misellus, qui latera habet nudata à carne. *Ph.* Quid agitis vos? Non ascenditis in rhedam? *Pl.* Probè mones: rhedarius petit nunc altero tanto plus quàm quanti eramus pacti. *Ph.* Cum rhedariis est vobis res, & cum naviculatoribus: facilè conficietis omnia, & ex animi sententia: genus hominum est id mite, mansuetum, come, urbanum, pium. Rhedarii sunt fex terræ, naviculatores fex maris: date illi dimidium ejus, quod plus poscit. *Pl.* Quotam esse jam horam censetis? *Ph.* Ex sole conjicio esse ultra decimam. *Pl.* Appetit jam meridies. *Ph.* Itáne? Heus Misippe! Eamus: sequatur qui poterit. Invenient nos ad galerum purpureum: ea est taberna diversoria, sita contra regiam pyramidem, non procul à domo g Curionis. *Misip.* Quà egrediemur? *Ph.* Per portam Marcellinam, ad dextram simplici viâ & directâ. *Misip.* Imò teneamus hanc semitam: via jucunda, & placida. *Ph.* Minimè veró: nihil commodius ac tutius quàm via regia: nam transversis itineribus amittemus comites; præsertim quód trames ille, nisi me fallit memoria, est valde sinuosus, & ambagiosus. *Misip.* Qui sunt isti hastati? videntur milites ex istis mercenariis. *Ph.* Quid agendum? *Misip.* Revertamur, nè nos spolient. *Ph.* Progrediamur, nam facilè evademus eos cursu equorum per campos. *Misip.* Quid si gestent h tormenta manuaria? *Ph.* Nihil tale cerno, sed solas sarissas. *Misip.* Accede propiùs puer. *Pu.* Quid rei est? *Misip.* Non tu vides illos Germanos? *Pu.* Quos? *Misip.* Illos huc venientes adversum nos. *Pu.* Planè sunt Germani: sed Parisienses rustici duo, cum suis baculis. *Misip.* Profectò ità est. Bene sit tibi, animam mihi & vitam reddidisti. Sed ubi Misospudus & Planetes? *Pu.* Rhedarius iratus quòd non quantum postulaverit accipiat, duxit eos viâ salebrosâ; equi, dum magnâ enituntur vi rotas in alto cœno hærentes extrahere, temonem & helcia confregerunt; tum canthi revulsi sunt cum clavis, & ipse

rotam sufflaminaverat imprudens, bili excæcatus: nunc ea reficit stomachabundus, & convitians divis omnibus, vectores quoque diris devovens atrocissimis. *Ph.* Quæ capiti illius sint. *Pu.* Puto eos rhedâ relictâ transituros in sarracum, quod sine onere habet iter Bononiam. Glaucus & Diomedes ingressi erant in scapham quandam: sed nautæ negant se hoc vento posse remis aut contis agere navigium: [i] equos helciarios narrant omnes esse occupatos, nescio quâ materiâ vehendâ: ità nondum religârant [k] prymnesium. *Ph.* De naulo nihil novi? *Pl.* Nihil prorsum. *Ph.* Mirum est: sed conjicio quid futurum sit: non pervenient illi Bononiam ante serum diei. *Misip.* Quid tum? sumemus diem crastinum totum ad reficiendum animum. Aspice ut fluviolus ille leniter labatur, aquæ planè crystallinæ inter scrupos aureos: Quàm jucundum murmur! Audis lusciniolam, & carduelem? Profectò territorium hoc Parisiense amœnissimum est. *Ph.* Quod spectaculum potest esse huic par? Quàm placido agmine fluit Sequana! Ut fertur navicula illa plenis sinibus, & secundo vento! mirificè his omnibus redintegrantur animi: O pratum miro artificio vestitum! *Misip.* Nempe ab admirabili artifice. *Ph.* Quàm suavem odorem eructat! *Misip.* Hác, ad sinistram flectito, ut vites cœnum tenacissimum, in quo gradarius tuus statim unguem amitteret. Quàm contrarius hic campus suo vicino, obsitus situ, squalidus, cariosus, horrens petris, & spinis armatus! *Pu.* Non vides esse agrum ruderatum ex villæ ruinis? & alioqui frumentarius est. Hyberno pulvere, verno luto, magna farra Camille metes. *Ph.* Quæso, cantilla versus aliquot, ut soles. *Misip.* Placet.

Felix ille animi, divisque simillimus ipsis,
Quem non mendaci resplendens gloria fuco
Sollicitat, non fastosi mala gaudia luxûs:
Sed tacitos sinit ire dies, & paupere cultu
Exigit innocuæ tranquilla silentia vitæ.

Ph. Versus facetissimos, & gravissimos! Cujus, quæso, sunt? *Misip.* Non agnôsti? *Ph.* Non. *Misip.* Angeli Politiani. *Ph.* Vetustiores putavi: & habent gratiam antiquitatis.

quitatis. Suspicor nos deerrâsse. *Misip.* Heus bone vir! Quà itur Bononiam? *Rust.* Aberrâstis; obvertite canthe- rios vestros ad bivium illud, & tenete viam quam rodit flumen; ea vos non finet falli; recta est, & simplex usq; ad vetustam quercum: indè ad manum hanc vos præci- pitate. *Misip.* Habemus gratiam. *Rust.* Ducat vos Deus. *Misip.* Mallem currere, quàm sic ab equo isto concuti. *Ph.* Tanto cœnabis avidiùs. *Misip.* Imò non potero cœ- nare delassatus & confractus toto corpore: citiùs quæ- ram de lecto, quàm de mensa. *Ph.* Sede conjunctis cru- ribus, non divaricatis: minùs senties laborem. *Misip.* Hoc est fœminarum: & facerem nisi metuerem derisus & sannas prætereuntium. *Pl.* Siste parumper, Philippe, dum hic faber ferrarius calciârit asturconem tuum, cui excussa est solea dextri pedis. *Misip.* Quin potiùs more- mur hîc, ut clauso diversorio sub dio dormiamus. *Ph.* Quid tum? in aperto mundo an non id præstabilius, quàm in clauso? Gravius esset, quòd incœnes.

a Pedestre, *idem quod* terrestre. b Orea, *corrigia quæ est sub ore.* c Aurea, *corrigia ad aures.* d Antilena, *est lorum ante pectus.* e Postilena, *lorum obstratum ad caudam.* f Substernete, *paleam ad cubandum.* g Curio, *est sacerdos, qui præest parœciæ,* curatus *vulgó.* h Tormenta manuaria, *quas scolopetas vocant.* i Equi helciarii, *qui trahunt navigium, aut similia.* k Pry- mnesium, *funis est, quo naviculæ terræ alligantur.*

Scriptio.

Manricus, Mendoza, Puer, Magister.

ADfuistin' hodie, cùm ille haberet orationem de uti- litatibus scribendi? *Men.* Ubinam? *Man.* In audito- rio Antonii Nebrissensis. *Men.* Minimè veró: sed tu re- cense, siqua hæserunt memoriæ. *Man.* Quid ego recen- seam? Dixit tam multa, ut omnia propè exciderint. *Men.* Ergò contigit tibi quod de vasis angusti orificii Quintilianus dicit, quæ superfusam humoris copiam re- spuunt; sensim si instilles, recipiunt. Sed nihil retinuisti penitus? *Man.* Propemodum nihil. *Men.* Aliquid igitur. *Man.* Perpusillum. *Men.* Istuc ipsum perpusillum fac mihi etiam commune. *Man.* Primùm omnium, Aiebat

esse perquam admirabile, tantam varietatem humanarum vocum paucis potuisse literis comprehendi: deinde, Amicos absentes posse inter se beneficio literarum colloqui. Addebat, Nihil esse visum mirabilius apud insulas istas à regibus nostris recens inventas unde aurum affertur, quàm posse inter se homines aperire quæ sentiant, tanto intervallo regionum, missâ chartulâ aliquâ maculis nigris distinctâ. Rogabant enim, an papyrus sciret loqui. Hæc ille, & alia permulta, quæ sum oblitus. *Men.* Quamdiu dixit? *Man.* Horas duas. *Men.* Ex tam longa oratione tam paucula mandâsti memoriæ? *Man.* Mandavi quidem memoriæ: sed ea noluit retinere. *Men.* Planè dolium habes filiarum Danai. *Man.* Imò excepi cribro, non dolio. *Men.* Accersamus aliquem, qui tibi ea quæ ille dixit redigat in memoriam. *Man.* Mane tamen: nam aliud quiddam cogitatione quæro. Teneo. *Men.* Eloquere tandem. Cur non excipiebas pennâ? *Man.* Non erat ad manum. *Men.* Nè pugillares quidem? *Man.* Nè pugillares quidem. *Men.* Exprime hoc tandem. *Man.* Aufugit jam: Tu excussisti menti, tam odiosè interpellando. *Men.* Hui! Tam citò? *Man.* Rediit in memoriam. Ex autoritate nescio cujus Scriptoris, affirmabat nihil esse ad magnam eruditionem compendiosius, quàm probè ac celeriter pingere. *Men.* Quis est autor? *Man.* Nomen sæpe audivi, sed memoriâ effluxit. *Men.* Ut alia. Sed huic præcepto non parèt vulgus nostræ nobilitatis, quæ pulchrum & decorum sibi esse ducit, nescire literas formare: dicas scarificationem esse gallinarum, & nisi præmonitus sis cujus sit manus, nunquam divinâris. *Man.* Et ea de causa vides, quàm crassi sint homines, quàm amentes, & opinionibus corruptissimis. *Men.* Quomodo sunt vulgus, si nobiles? an non hæc multùm inter se distant? *Man.* Quia vulgus non vestibus & possessionibus distinguitur, sed vitâ, & judicio de rebus integro. *Men.* Vin' ergò ut nos à vulgari ista inscientia vindicemus? Tradamus nos huic exercitamento. *Man.* Nescio quo pacto naturale est mihi, distortè, inæqualiter, perturbatè exarare literas.

Men.

Men. Hoc habes nobilitatis; exerceas te: nam assuefa-ctio mutabit, quod naturale esse ducis. *Man.* Sed ubi is habitat? *Men.* Ex me tu id quæris, qui nec audivi hominem, nec vidi, cùm ipse eum audieris tu? Quantum intelligo, velles omnia ingeri tibi præmansa in os. *Man.* Nunc commemini. Aiebat sibi domum conductam juxta ædem divorum, Justi & Pastoris. *Men.* Est ergò vicinus vester. Eamus. *Man.* Heus puer! ubi est magister? *P.* In illo conclavi. *Man.* Quid agit? *P.* Docet quosdam. *Man.* Significa illi astare hîc præ foribus, qui huc etiam veniunt, ut ab eo doceantur. *Mag.* Qui pueri sunt isti? quid petunt? *P.* Te cupiunt conventum. *Mag.* Admitte eos ad me rectá. *Man.* & *Men.* Optamus tibi salutem, & omnia prospera, magister. *Mag.* Et ego vicissim vobis felicem huc ingressum. Sospitet vos Christus. Quid est? quid vultis? *Man.* Doceri abs te artem istam quam profitêre, si modò vacat, & si vis. *Mag.* Profectò oportet vos esse pueros honestissimè educatos, qui & sic loquamini, & tam modesto sitis ore. Nunc verò magis, cùm totâ facie suffudit se vobis rubor: confidite filii; nam iste color virtutis est. Quî vocamini? *Man.* Manricus & Mendoza. *Mag.* Nomina ipsa testantur ingenuam educationem, & generosos animos. Ità demum eritis verè nobiles, si iis artibus excolatis animos, quæ maximè sunt dignissimæ claris natalibus. Quantò magis sapitis vos, quàm multitudo ista nobilitatis, qui eò se habitum iri generosiores sperant, quò imperitiùs pingant literas. Sed minimè est hoc mirandum, quandoquidem persuasio hæc dementiam nobilitatis jampridem invasit, Nihil esse abjectius, aut vilius, quàm aliquid scire. Ergò videre est illos epistolis à librariis suis compositis subscribentes id quod legi nullo pacto potest, nec scias à quo tibi epistola mittatur, nisi sit à tabellario prædictum, aut signum agnoscas. *Man.* Id modò ego & Mendoza querebamur. *Mag.* Sed venitis huc armati? *Man.* Minimè veró, bone præceptor: vapularemus à nostris pædagogis, si ausi essemus arma hac ætate vel aspicere, nedum tangere. *Mag.* Ah, ah! Non loquor de

 armis

armis crudelitatis: sed de istis scriptoriis, quæ ad præsentem rem faciunt. Habetis thecam pennariam cum pennis? *Men.* Quid rei est theca pennaria? An ea, quam nos calamariam nominamus? *Mag.* Ea ipsa: nam antiquissimi homines solebant stylis scribere; quibus successerunt calami, & potissimùm Nilotici. Agareni, si quos vidisti, arundinibus scribunt à dextra in sinistram: sicut omnes penè ad Orientem nationes. Europa Græcos secuta, contrà, à sinistra in dextram. *Man.* Etiam Latini? *Mag.* Latini quoq;, fili: sed hi à Græcis habent originem, & olim veteres Latini scribebant in membrana deletili, quæ vocabatur palimpsestos, tum unâ tantùm facie: nam qui utrinque erant libri conscripti, opisthographi dicebantur: qualis fuit Orestes ille Juvenalis, scriptus & in tergo, nec dum finitus. Sed hæc aliás: nunc ea quæ instant anserinis pennis scribimus; aliqui gallinaceis. Vestræ istæ sunt egregiè habiles: nam sunt caule amplo, & nitido & firmo. Detrahite plumulas scalpello, & detruncate aliquid è cauda: tum eradite, siquam habent scabritiem, nam levigatæ fiunt aptiores. *Man.* Nunquam ego gero nisi deplumatas & nitidas: sed institutor meus docuit me eas leves facere salivâ & affricatione ad adversam tunicam, vel fœminicruralia. *Mag.* Præsens consilium. *Men.* Doce nos aptare pennas. *Mag.* Primùm omnium, Rescindetis utrinque caput, ut fiat bifurcata: tum, In superiore parte incisuram facite scalpello sensim ducto, quæ crena vocatur: hinc, æquate duos illos pedunculos, seu mavultis nominare cruscula, ità tamen, ut altius sit dextrum, in quod penna scribendo incumbit: id tamen discrimen vix perceptibile oportet esse. Pennam si firmiùs vis chartæ imprimere; tribus digitis teneto: sin celeriús; duobus, pollice & indice, more Italico. Nam medius inhibet magìs cursum, & moderatur, nè se immodicè effundat, quàm adjuvat. *Man.* Profer atramentarium. *Men.* Hem! Cornu atramentarium elapsum est mihi venienti huc. *Mag.* Puer, profer ampullam illam: atramentum ex ea effundemus in hoc mortariolū plumbeum. *Men.* Sine peniculo? *Mag.* Ità hauries pennâ liquidiùs,

quidius, & commodiùs: nam in goſſipio, vel filo bombycini, aut lini, cùm pennam intingis, adhæret ſemper crenæ fibra aliqua, vel flocculus, in quo detrahendo fit mora ſcriptioni: aut ſi non detrahas, lituras veriùs effingas, quàm literas. *Men.* Ego ex ſodalium conſilio linteolum Melitenſe indo, aut bombycinum leve ac tenue. *Mag.* Iſtud verò eſt ſatius. Cæterùm multò præſtat, ſolum atramentum infundere in mortariolo quidem fixo: nam quod circumgeſtandum eſt, huic omnino opus eſt peniculo. Cæterùm habetis chartam? *Men.* Hanc. *Mag.* Aſperam admodum, & quæ pennam remoretur, nè inoffensè decurrat, quod eſt ſtudiis noxium. Nam dum luctaris cum ſcabritie chartæ, elabuntur multa ex iis, quæ ſcribenda cogitaveras. Hoc genus chartæ amplæ, denſæ, duræ, ſcabræ, librariis relinquite; quæ ideò librariæ nuncupantur, quòd ex eis fiant ad diuturnitatem libri: nec illam quotidiano uſui paraveritis grandem, auguſtam, ſive imperialem, quæ de rebus ſacris Hieratica nominatur; quales videtis in libris ſacrarum ædium. Acquirite vobis chartam epiſtolarem, quæ ex Italia affertur optima, tenuiſſima, & firma: vel vulgarem illam, quam ex Gallia important, quam paſſim invenietis venalem in ſingulos codices numis octonis plùs minùs: dabitur vobis pro corollario philyra una aut altera chartæ emporeticæ, quam bibulam dicimus. *Men.* Quæ eſt horum nominum ratio? nam ſæpe dubitavi. *Mag.* Emporetica de Græco venit, ab involvendis mercibus; & bibula, quòd atramentum abſorbeat: ità non erit vobis opus furfuribus, aut ſabulo, vel pulvere de pariete eraſo. Sed omnium optimum eſt, cùm per ſe literæ exſiccantur: eo enim modo diuturniores fiunt. Proderit tamen emporetica, quam ſub manum extendatis, nè ſudore aut ſordibus maculetis papyri candorem. *Man.* Cedò jam nobis, ſi videtur, exemplar. *Mag.* Primùm abecedarium, deinde ſyllabatim, tum verba conjuncta ad hunc modum: Diſce puer, quibus fias ſapientior, & proinde melior. Voces ſunt animorum ſigna inter præſentes, literæ inter abſentes. Hæc effingite, & redite huc à prandio, vel cras, ut

scripturam vestram emendem. *Man.* Faciemus. Interea commendamus te Christo. *Mag.* Et ego vos eidem. *Men.* Secedamus, & absque interventu sodalium & interpellatione meditemur, quæ à magistro hoc accepimus. *Man.* Placet mihi: ità fiat. *Men.* Ventum est, quò volebamus: assideamus in his saxis. *Man.* Etiam, sed aversi à sole. *Men.* Mutua mihi dimidium chartæ folium, quod reddam cras. *Man.* Sufficit tibi hoc frustulum? *Men.* Hui! Non capiet sex versus; ex meis præsertim. *Man.* Scribe in utraque facie, & duc versus densiores: quid necesse habes tam magna interstitia relinquere? *Men.* Egóne? vix intervallum est ullum: nam literæ sese utrinq; attingunt, præsertim quæ longos habent apices, aut pedes, ut *b* & *p*. Sed quid tu? jámne duos versus exarâsti? & quidem eleganter, nisi quòd sunt pravi. *Man.* Scribe tu seorsum, & tace. *Men.* Enimvero pennâ & atramento hoc scribi nullo pacto potest. *Man.* Quid itá? *Men.* Non cernis, ut penna respergit chartam atramento extra literas? *Man.* Atramentum meum adeò est crassum, ut limum esse credas: aspice, amabó, ut hæret in summa crena, nec ad characteres formandos defluit. Quin igitur utrique incommodo medemur? tu de cuspidibus pennæ rescinde scalpello, quoad atramentum commodè colligat in literas: ego in atramentarium, quò sit atramentum liquidius, instillabo guttas aquæ aliquot. *Men.* Immeiito potiùs. *Man.* Oh! Nè lotium: fœtebit atramentum ipsum, & quicquid scripseris: nec facilè deinceps odorem hunc elueris è peniculo. Optimum esset acetum, si haberes ad manum: nam hoc vi suâ statim disrarat densum atramentum. *Men.* Verum: sed periculum est, nè acrimoniâ suâ chartam penetret. *Man.* Nihil tale metuas: hæc charta maximè omnium continet atramentum, nè effluat. *Men.* Extremæ hujus tuæ chartæ oræ inæquales sunt, rugatæ, & asperæ. *Man.* Demarginato chartam aliquantum forficibus; nam hoc est etiam elegantius: aut citra eam asperitatem scribendo subsiste. Tibi semper levissimæ offensiones satìs magno impedimento sunt, nè pergas; sed quicquid est in manibus, abjicias illico.
Men.

Men. Redeamus jam ad præceptorem. *Man.* Videtur tibi tempus? *Men.* Metuo nè præterierit jam tempus: nam solet maturè cœnare. *Man.* Eamus: ingredere tu prior, qui habes minus cordis. *Men.* Imò tu potiús, qui minus frontis. *Man.* Vide nè quis ab illo exeat, qui deprehendat hîc nos jocantes, & lascivientes. Pulsemus fores annulo etsi patentes: nam hoc fuerit urbanius. Atat. *P.* Quis istîc? Rectà introeas, quisquis es. *Man.* Nos sumus: ubi est institutor? *P.* In conclavi. *Men.* Omnia sint tibi fausta, præceptor. *Mag.* Feliciter veneritis. *Men.* Effinximus quinquies aut sexies tuum exemplar in eadem charta: referimus ad te hoc opus nostrum emendandum. *Mag.* Rectè facitis. Ostendite. Posthac relinquite majorem intercapedinem versuum, ut sit ubi ego possim corrigere vestra errata ad emendationem. Hæ literæ sunt admodum inæquales, quod est in scribendo fœdum. Animadvertite, quanto *n* majus est quàm *e* & *o*, quàm orbis hujus *p*: nam literarum corpora omnia oportet esse æqualia. *Men.* Quid, quæso, vocas corpora? *Mag.* Media in literis præter apiculos & pedunculos, si quos habent: apices habent *b*, & *l*; pedes, *p*, & *q*. Jam in eodem *m*, crura sunt imparia: primum brevius est medio, & nimis magnam caudam trahit, sicuti & illud *a*: nec satìs imprimitis pennam chartæ, vix hæret atramentum, nec dignoscas quæ sint elementa. Quòd literas has transformare tentâris in alias, erasis particulis cuspide scalpelli, magis deturpâsti scripturam: satius fuisset tenuem lituram inducere, tum & quod superest verbi in fine versûs, transferre in caput sequentis, modò integræ sint semper syllabæ, quas secari non patitur lex Latinæ scriptionis. Augustum Cæsarem produnt memoriæ, non solitum verba dividere, nec ab extrema parte versuum abundantes literas in alteram transferre, sed ibidem statim subjicere, & circumducere. *Men.* Nos id libenter imitabimur, quoniam exemplum est regis. *Mag.* Rectè facitis. Quomodo enim aliter approbaretis vos ex illius esse satos sanguine? Sed nè conjungatis omnes literas, nec omnes separetis. Sunt quæ uniri inter se postulent, ut caudatę cum aliis, velut *a*, *l*, *u*: item

item hastatæ, ut, *ſ*, & *t*. Sunt quæ recuſent, nempe orbiculatæ, *p*, *o*, *b*. Quantum poteritis, recto capite ſcribite: nam inflexo atque incumbenti defluunt humores ad frontem & oculos, unde morbi naſcuntur multi, & videndi imbecillitas. Accipite alterum exemplar: quod exprimatis cras, Deo propitio.

Sed propera, nec te venturas differ in horas:
Qui non eſt hodie, cras minus aptus erit.

Et aliud *Martialis* de *Notario*.

Currant verba licét, manus eſt velocior illis:
Nondum lingua ſuum, dextra peregit opus.

Men. Viſne etiam ut lituram hanc reddamus? ***Mag.*** Lituram ſanè, modò & alia probè exarata. ***Men.*** Interea optamus, Te belliſſime valere.

Veſtitus & deambulatio Matutina.

Malvenda, Bellinus, Gomezulus, Joannius.

N*Empe hoc aſſiduè? Jam clarum mane feneſtras Intrat---Stertimus, indomitum quod deſpumare Falernum Sufficiet---* ***B.*** Apparet profectò inſanire te: nam alioqui nec tam multo mane eſſes experrectus, nec verſus funderes, & quidem ſatyricos, quò manifeſtiùs rabiem tuam patefacias. ***M.*** Accipe ergò Epigrammatarios, edentulos & ſalſos. *Surgite; jam pueris vendit jentacula piſtor: Criſtatæq; ſonant undique lucis aves.* ***B.*** Iſtud de jentaculo citiùs mihi ſomnum excuteret, quàm clamores tui. ***M.*** Feſtiviſſime nugator, Precor tibi felicem hunc diem. ***B.*** Et ego tibi fauſtam noctem, & bonum cerebrum, ut ſimul & dormire poſſis, & ſolutâ oratione loqui. ***M.*** Quæſo te, Seriò reſponde, ſi modò ſeriò potes unquam loqui: Quam horam cenſes nunc eſſe? ***B.*** Medium noctis, vel plus paululum. ***M.*** In quo horologio? ***B.*** In meo domeſtico. ***M.*** Ubi tandem eſt horologium tuum domeſticum? Tu ut horologium unquam habueris, aut inſpexeris, cui omnis hora eſt ſemper dormiendi, edendi, ludendi; ſtudendi verò nunquam? ***B.*** Atqui hîc ego habeo horologium mecum. ***M.*** Ubi? Oſtende. ***B.*** In meis oculis: vide ut nullâ vi aperiri poſſint: obdormi rurſus, obſecro;

obsecro; aut certè tace. *M*. Quid (malum!) est caros hæc, seu veriùs lethargus, & mors quædam? quamdiu putas nos jam dormisse? *B*. Horas duas, vel ad summum tres. *M*. Ter ternas. *B*. Quî fieri istuc potest? *M*. Gomezule, I curriculò ad solarium Franciscanorum, & contemplare quota sit hora. *B*. Apage! Solarium, cùm sol nondum sit ortus? *M*. Ortus veró? Aperi fenestram istam vitream, heus tu puer, ut verberet sol hujus oculos suis radiis: plena sunt jam sole omnia, & umbræ minores. *B*. Quid tibi est rei cum ortu solis, & occasu? Sine illum priorem te surgere, cui majus est conficiendum iter diurnum. Gomezule, cursim contendito ad D. Petri, ibi aspicito & in horologio machinali quæ sit hora, & in gnomone. *G*. Utrumq; sum intuitus: in solario parum abest umbra à secunda linea; in horologio digitus indicat horam paulò plùs quintam. *B*. Quid narras? Aliud restat ergò agendum tibi; ut hîc sistas mihi fabrum ferrarium ex vico lapideo, qui forcipe disjungat has palpebras tam affixas: dic ei, revellendam esse è foribus seram aliquam, cujus sit amissa clavis. *G*. Ubinam habitat? *M*. Iste verò seriò accerseret. Desine jam nugari, & surge. *B*. Surgamus tandem, quando ità obstinâsti animo. Vah! Quàm es odiosus sodalis! *Exuscita me, Christe, ex somno peccati ad vigiliam justitiæ: transfer me ex nocte mortis ad lucem vitæ*. Amen. *M*. Feliciter tibi procedat hæc lux. *B*. Et tibi hæc eadem, & aliæ quàm plurimæ lætæ ac faustæ: hoc est, ut eam ità transigas, nè cujus virtutem lædas, neu quis tuam. Puer, afferto subuculam mundam: nam hanc jam totos sex dies gestavi: hem, arripe pulicem illum saltitantem. *B*. Omitte nunc venationem pulicum. Quantulum erit, pulicem unum in cubili hoc extinxisse? *M*. Quantum guttam unam aquæ a Diliæ huic adimere. *B*. Imò verò mari ipsi Oceano. Nolo hanc subuculam collari rugato, sed alteram illam plano: nam rugæ hæ quid aliud sunt hoc tempore, quàm nidi aut receptacula pediculorum, & pulicum? *M*. Inepte, existes repentè dives: habebis pecus album, & pecus nigrum. *B*. Peculium numerosum magis quàm quæstuosum: & comites,

comites, quos malim semper videre in vicinia, quàm domi meæ. Jube famulam resuere latera hujus subuculæ, & quidem filo serico. *G.* Non habet. *B.* Lineo igitur aut laneo, aut etiam, si ità lubet ei, sparteo. Nunquam famula hæc habet, quod est opus: quod verò non est opus, affatim. Te verò, Gomezule, nolo ego esse divinatorem: exequere mandatum meum, & renuncia; nè arioleris quid sit futurum. Excute pulverem è fœminicruralibus, concussu: hinc purga diligenter b muscario illo setaceo. Udones dato itidem mundos: nam hi sunt jam exudati, & pædore olidi. Φεῦ, amove eos istinc continuó: offendet me fœtor gravissimé. *G.* Vis c interulam? *B.* Non: nam ex luce solis colligo diem fore calidam: sed cedò mihi thoracem illum dimidiis manicis d serici gausapini; & tunicam simplicem e fustadicam cum f vinculis vestiariis oblongis. *M.* Imò g fustanicam. Quid istuc rei est? quónam ire cogitas, ut tam ornes te præter morem tuum, præsertim cùm sit dies profestus? Et poscis ligulas devinctorias castrenses. *B.* Et tu cur induisti bombycinam levem, recentem ab officina, cùm habes h capripiliam, & damascenam detritam? *M.* Dedi hæc resarcienda. *B.* Ego verò in hisce meis magis commoditatem specto vestitûs, quàm ornatum: i uncinuli isti & orbiculi sunt laxati. Tu improbe, inconsideratè semper dissolvis. *M.* Ego potiùs utor globulis & ocellis, quod est decentius, & minùs in induendo & exuendo molestum. *B.* Non est idem omnium judicium in his, aut in reliquis omnibus. Pectorale hoc tunicæ condito in arcam, nec proferas totâ æstate: adstrigmenta hæc strenuè sunt exarmata suis ferris: limbus hic est dissutus & discerptus; cura resarciendum: sed vide, nè assuantur deformes commissuræ. *G.* Non poterit id perfici ante sesquihoram. *B.* Affige ergò aciculâ, nè pendeat: dato periscelides. *G.* Adsunt: calceolos cum crepidis longi obstraguli paravi tibi, pulvere bene excusso. *B.* Calceos potiùs exterge situ, ac nitida. *M.* Quid est ligula in calceo, de qua inter grammaticos fuit controversia peracerba, (ut solet de omnibus) dicendúmne esset, Ligula, an lingula? *B.* Illa assuitur

calceis

calceis Hiſpanicis in ſumma planta, hîc non habent. *M.* Et in Hiſpania jam deſueſcunt apponere, calceantur Gallico. *B.* Accommoda mihi tuum pectinem eburneum. *M.* Ubi eſt tuus ligneus, & quidem Pariſienſis? *B.* Non audîſti me herì objurgantem Gomezulum? *M.* Objurgare vocas tu ferire? *B.* Hoc illud erat: fregerat quinque aut ſex radios pectinis ex denſis, ex raris penè omnes. *M.* Legi nuper ſcriptorem quendam præcipere, ut eburneo pectine pectamus caput quadragies, ducto à bregmate ad verticem, & indè ad occipitium. Quid agis? Hoc non eſt pectere, ſed mulcere: cedò pectinem. *B.* Neque iſtuc eſt pectere; ſed radere, aut verrere: credo habere te caput teſtaceum. *M.* Et ego te butyraceum; adeò non audes attingere. *B.* Vin' tu igitur ut mutuò arietemus capita? *M.* Nolo tecum contendere inſaniâ, nec committam bonam mentem meam cum tua dementia. Ablue jam tandem manus & faciem: ſed os potiſſimùm, ut mundiùs loquaris. *B.* Utinam adeò citò animum perpurgarem, ut manus! Dato malluvium. *M.* Confrica paulò diligentiùs nodos iſtos manûs, quibus hærent ſordes denſiſſimæ. *B.* Falleris: nam puto eſſe potiùs decoloratam pellem, & rugatam. Abjice has malluvias, Gomezule, in cloacam illam, & cedò mihi reticulum, & [k] pileum clavatum, affer jam ocreas. *G.* Itinerariáſne? *B.* Non, ſed urbanas. *G.* Vis [l] cucullionem an [m] pallam? *B.* Sumus foràs prodituri? *M.* Quidni? *B.* Affer igitur [n] lacernam. *M.* Prodeamus jam tandem, nè amittamus è manibus deambulandi tempus. *B.* *Duc nos, Chriſte, per vias tibi gratas, In nomine Patris, & Filii, & Spiritûs Sancti.* Amen. O quàm formoſa aurora! Verè roſea, & (ut poëtæ vocant) aurea. Quàm gaudeo me ſurrexiſſe! Exeamus urbem. *M.* Exeamus: nam ego hâc totâ hebdomade pedem portâ non extuli: ſed quò ibimus primùm? indè, quâ? *B.* Ad arcem, an ad mœnia Carthuſiana? *M.* An potiùs ad prata Divi Jacobi? *B.* Minimè illùc, de mane: ad ſerum potiùs. *M.* Ad Carthuſianos ergò per Franciſcanos & Biſtum, indè per portam Bruxellenſem, tum redibimus per Carthuſianos, ad rem divinam. Ecce tibi Joannium!

nium! Sis salvus, Joanni. J. Et vos plurimúm. Qui istuc est insolitum? tam bene mane surrexistis? B. Ego verò arctissimo somno eram consopitus: sed Malvenda hic clamando & tundendo, avellit me è lectulo. J. Rectè fecit: nam totum te reficiet, ac recreabit hæc deambulatio. Eamus ad pomœrium: ô admirabilem & adorandum artificem tantæ puchritudinis! Non immeritò vocatur opus hoc Mundus, & à Græcis Κόσμος, quasi ornatus & elegans. M. Nè contentè deambulemus, sed lentè ac molliter. Conficiamus, quæso, in hac mœniali ambulatione duo aut tria spatia; ùt otiosiùs & liberiùs tam decoram speciem contemplemur. J. Attende. Nullus est sensus, qui non egregiâ aliquâ voluptate perfundatur. Oculi primúm. Quæ varietas colorum! qui vestitus terræ, & arborum! qui tapetes! Quæ picturæ comparari huic possunt? Hæc sunt naturalia & vera, illa altera ficta & falsa. Non injuriâ o vates ille Hispanus, Maium appellavit pictorem mundi. Jam aures. Qui concentus avium, potissimùm lusciniæ! ausculta eam è salice, à qua (ut Plinius inquit) perfectæ musicæ scientiæ modulatus editur sonus. Animadverte accuratè, & annotabis varietates omnium sonorum. Nùnc non interquiescit, sed continuo spiritu in longum æquabiliter, sine mutatione; nunc inflectitur; jam minutiús, & concisiùs canit; nunc intorquet, & quasi crispat vocem; nunc extendit; jam revocat: aliàs longos concinit versus, quasi Heroicos; aliàs breves, ut Sapphicos: interdum brevissimos, ut Adonicos. Quin etiam quasi musicæ ludos & scholas habent: meditantur aliæ juniores, versúsq; quos imitentur accipiunt. Audit discipula intentione (magnâ utinam nos præceptores nostros pari!) & reddit, vicibúsque reticet. Intelligitur emendata correctio, & in docente quædam reprehensio. Sed illas ducit natura recta, nos voluntas prava. Adde his: Qui odor spirans, undique sive ex pratis, sive ex segetibus, sive ex arboribus, etiam ex ipsis agris cessantibus & squalidis! Sapor, quicquid ori admoveas, vel ex ipso aëre, qualis primi & tenerrimi mellis. M. Hoc puto esse, quod à nonnullis audivi, apes consuêsse

mel-

mel suum colligere mense Maio ex cœlesti rore. *J.* Ea fuit multorum opinio. Si aliquid vis dari tactui, quid mollius aut salubrius hâc aurâ ubique spirante, quæ salutari spiritu per venas & universum corpus sese insinuat? Venit mihi nunc in mentem versuum aliquot Virgilii de Vere, quos utique cantillabo, si me potestis ferre voce meâ non olorinâ, sed anserinâ: tametsi hanc malo, si non aliàs cycnus canit dulce, nisi fato suo proximus. *B.* Ego quidem, ut pro me respondeam, vehementer eos versus aveo audire, qualicunque voce, modò etiam exponas eos nobis. *M.* Nec ego ab hoc dissentio. *J.*

Non alios primâ crescentis origine mundi
Illuxisse dies, aliúmve habuisse tenorem
Crediderim. Ver illud erat: Ver magnus agebat
Orbis, & Hybernis parcebant flatibus Euri,
Cùm primùm lucem pecudes hausêre, virúmque
Ferrea progenies durum caput extulit arvis,
Immissæq; feræ sylvis, & sydera cœlo.
Nec res hunc teneræ possent perferre laborem,
Si non tanta quies iret, frigúsque calorémque
Inter, & exciperet cœli indulgentia terras.

B. Non satis intellexi. *M.* Ego, ut reor, multò minús. *J.* Ediscite nunc eos; aliàs intelligetis: sunt enim desumpti ex intima Philosophia, ut alia vatis illius permulta. *M.* Quæramus ab Orbilio literatore, quem habemus obvium. *J.* Imò est homo admodum obvius: salutemus modó, & sinamus abire hominem rabiosum, & plagosum, ingentis supercilii, p imbutum magis literis quàm eruditum, tametsi persuasit sibi serió, se esse literatorum Alpha. Cæterùm diximus de corpore. *M.* Quid porró? *B.* Animum & mentem quantopere exhilarat, & excitat hujusmodi aurora! Nullum est tempus ad ediscendum æquè idoneum, nullum ad percipiendum, continendúmque quæ audias, quæq; legas, nec aliud ad meditandum & excogitandum, quocunque applicâris animum: non immeritò quidam dixit, *Aurora gratissima Musis.* *B.* Sed ego jam extimulor appetentiâ: redeamus domum jentatum. *M.* Quid tandem? *B.* Panem, butyrum, cerasa,

pruna

pruna cereola: quæ tantopere videntur nostris Hispanis placuisse, ut illorum nomine pruna omnia nuncupent: vel si hæc non sint domi, decerpemus folia aliquot buglossæ, & salviæ, quæ addamus butyro. *M.* Bibemus vinum? *B.* Minimè veró; sed cervisiam, sed quidem tenuissimam ex flava ista Lovaniensi: vel aquam puram & liquidam, haustam è fonte Latino, aut Græco. *M.* Quem tu fontem Latinum vocas? Quem Græcum? *B.* Illum, qui juxta portam est, Græcum solet nominare Vives; ulteriorem illum, Latinum: causas ipse reddet tibi, cùm illum convenies.

a Diliæ, *fluvius est Lovanii.* b Muscarium setaceum, *scopula vocatur vulgó.* Udones, *sunt calceoli lintei.* c Interula, *est indusium subucula proximum, quod per hyemem gestatur.* d Sericum gausapinum, *vulgò vellurum.* e Fustadica, *Pannus levis, qui in Britannia texitur.* f Vincula vestiaria, *sunt adstrigmenta.* g Fustanica, *Pannus ex goßipio, qui texitur in Germania.* h Capripiliam, *qua vulgò undulata.* i Uncinuli, orbiculi, globuli, ocelli: *hac omnia sunt, quibus ad pectus & manicas vestes adstringuntur.* k Pileus clavetus, *ornatus clavis vel aureis, vel ejusmodi affixis.* l Cucullio, *pallium Hispanicum.* m Palla, *vestis longa & lata.* n Lacerna, *pallium itinerarium.* o Vates Hispanus, *Jo. Mena.* p Imbutum, *intinctum, perfusum.*

Domus.

Jocundus, Leo, Vitruvius.

EST tibi notitia cum insulario amplæ atque elegantis hujus insulæ? *L.* In primis: & est asseclæ patris mei admodū propinquus. J. Rogemus eum, ut nobis eam omnem patefaciat: nam ferunt nihil fieri posse amœnius, nec delectabilius. *L.* Adeamus, pulsemus fores tintinnabulo, nè irrumpamus inexpectati. Atat. *V.* Quis istìc est? *L.* Ego sum. *V.* O salve multùm pusio dulcissime; unde tu nunc? *L.* E ludo. *V.* Quâ igitur gratiâ huc? *L.* Sodalis hic meus & ego vehementer cupimus hasce ædes visere. *V.* Nunquam spectâsti? *L.* Non totas. *V.* Ingredimini. Heus puer! Affer mihi claves ostiorum domûs. Primúm, Hoc est vestibulum; patet semper interdiu, absque janitore: quod nec intra domum est, nec tamen extra; noctu clauditur. Contemplamini portam magnificam, valvas è ro-

bore

bore munitas ære, utrumque limen & infernum & supernum ex marmore alabastrite. Olim, Hercules solebat præfigi ostio domûs, ille Ἀλεξίκακος. Hic est Christus verus Deus; nam Hercules erat crudelis homo, & maleficus: hoc custode, nihil mali ingredietur in ædes. *J.* Οὐδὲ ἓν δεσπότης αὐτός. *V.* Quid dixit Græcè? *J.* Cur tam multi ingrediuntur mali? *V.* Etiamsi mali ingrediantur, nihil tamen inferunt mali. *L.* Non utimini cardinibus? *V.* Desiit esse mos apud quasdam nationes. Sequitur ostium atrii, quod atriensis servus custodit, præcipuus in familia, ut mediastinus extremus. Tum atrium spatiosum ad deambulandum; multæque ac variæ in eo picturæ. *J.* Quænam, quæso? *V.* Illa est cœli facies ichnographica; illa terræ & maris orthographica; illa orbis nuper Hispanis navigationibus aperti sciographica. In tabella ista est Lucretia se interficiens. *J.* Quid, quæso, dicit? nam moriens, ut videtur, loquitur. *V.* Multæ hoc mirantur, quia non cuique tantùm dolet. *J.* Intelligo quid dicat. *L.* Quid sibi vult tabella illa tam variè delineata? *V.* Ea est graphis hujus ædificii: reduc à tabella hac velum. *J.* Quid hoc est rei? vetulus sugens papillam fœminæ? *V.* Non legisti exemplum hoc apud Valerium Maximum, titulo *De pietate*? *J.* Legi. Quid dicit illa? *V.* *Nondum tantum rependo, quantum accepi.* *J.* Quid ille? *V.* *Juvat genuisse.* Ascendamus has scalas cochlides: singuli gradus lati, ut cernitis, ex singulis sunt saxis marmoris Basaltis. Hæc prima contignatio habitatio est Domini; cœnaculum superius hospitale est: non quòd herus meus [a] faciat cœnaculariam, (quod absit) sed paratum est hospitibus amicis, ornatum, semper instructum, & vacuum, nisi cùm adsunt hospites; hoc est triclinium. *J.* Bone Christe, Quæ fenestræ speculares! quàm scitè depicta pictura sciographica! qui colores! quàm vividi! quæ tabulæ! quæ signa! quæ coassatio! Quænam est historia vitrearum? *V.* Fabella Griselidis, quam aptè & ingeniosè confinxit Joannes Bocatius: sed herus meus decrevit addere rei fictæ rem veram, de Godelina Flandrensi, & Catharina Angliæ Regina, quæ superat inventum Griselidis.

Signa

Signa sunt, Primum illud Pauli Apostoli. *J.* Quod est lemma? *V.* *O quantum tibi nos debemus, tu Christe!* *J.* Quid ipse loquitur? *V.* *Gratiâ Dei sum, quod sum: & gratia Dei in me vacua non fuit.* Alterum est illud Mutii Scævolæ. *J.* Nec is est mutus, etiamsi Mutius. Quid mutit? *V.* *Non incendet*, inquit, *me hic ignis, quoniam alius major ardet intus.* Tertium signum est Helenæ. Titulus est, *Utinam fuissem semper talis! Minùs nocuissem.* *J.* Quid signat cæcus ille seniculus recalvaster, indice ad Helenam verso? *V.* Homerus est: dicit Helenæ, *Quæ malè tu fecisti, ego bene cantavi.* *J.* En lacunar! Est deauratum, admistis margaritis. *V.* Margaritæ quidem sunt, sed pretii exigui. *J.* Quò spectant fenestræ? *V.* Hæ in hortos, illæ in impluvium. Hæc est diæta, seu æstiva cœnatio. En vobis cubiculum & conclave! Cubiculum ornatum est tapetibus, pavimento contabulato storiis tecto: & imagines aliquot Divæ Virginis, Christi Servatoris: illæ alteræ sunt Narcissi, Euryali, Adonidis, Polyxenæ, qui dicuntur fuisse formosissimi. *J.* Quid scriptum est in limine superiore ostii? *V.* *Recipe te in portum tranquillitatis affectuum.* *J.* Quid in interiore poste forium? *V.* *Nè induxeris in portum tempestatem.* In conclavi illo clauso asservantur ferè [b] priva utensilia. Hoc alterum membrum est hybernum; vides omnia obscuriora & magis tecta: tum hypocaustum. *J.* Amplius, meâ sententiâ, quàm pro cœnatione. *V.* Non animadvertis etiam cubiculum interius eodem vaporario excalfieri? *J.* Dicunt cubicula esse calidiora, ubi nullum sit fumale. *V.* Non solent esse in æstuariis. *J.* Quæ est illa camera tam eleganter fornicata? *V.* Lararium seu sacellum, ubi agitur res divina. *J.* Ubi latrina? *V.* Supernè in granario habemus foricam, nè oleat: in cubiculis enim scaphiis utitur herus meus, & trullis, & matulis. *J.* Turriculæ illæ & pyramides, & pilæ, & indices ventorum, omnia quâ venustate! quàm admirabili arte! *V.* Descendamus. Hæc est culina, hoc promptuarium, hæc cella vinaria, illa penuaria, in qua mirè infestamur rapacitate furum. *J.* Quà tandē est huc furibus ingressus? omnia video probè clausa,

sa,

sa, & fenestras cum clathris ferreis. *V*. Per rimulas & foramina. *L*. Mures ergò sunt & mustelæ, quæ vobis universum penum diripiunt. *V*. Illud est posticum domûs, clausum semper duabus seris, affixâ & pensili, nisi cùm adest dominus. *L*. Cur fenestræ hæ non habent cancellos? *V*. Quoniam rarò aperiuntur: spectant enim ad angustum angiportum, ut cernis, & obscurum; rarò quisquam hîc assidet, aut profert caput; ideo & clathrare eas statuit herus meus. *L*. Quibus clathris? *V*. Fortasse ligneis, nondum est certum: interea repagulum hoc sufficit. *J*. Quàm amplæ columnæ, & porticus plena majestatis! Vide ut Atlantes illi & Caryatides specimen præferunt enitentium, ut fulciant ædificium ne ruat, cùm nihil agant. *L*. Tales sunt multi qui magna videntur præstare, cùm otiosi & segnes vivant; fuci, fruentes alienis laboribus. Sed quænam est domus illa inferior, huic adjuncta, tam malè materiata, & rimosa? *V*. Est vetus ædificium, quod, quia ducebat rimas, & vitium faciebat ingens, herus meus decrevit hanc alteram à fundamentis erigere: illa nunc nidulatio est avium, & habitatio murium, sed breviter eam demoliemur.

a Facere cœnaculariam, *locare cœnacula, & indè quæstum facere.* b Priva utensilia, *quæ parata servantur, cùm usus poscat.*

Schola.

Tyro, Spudæus.

QUàm elegans gymnasium, & magnificum! Haud esse in Academia hac reor ullum præstantius. *S*. Rectissimè judicas: adde etiam, quod magis ad rem facit, nec alibi esse eruditiores magistros, aut prudentiores, quíque majore dexteritate tradant doctrinam. *T*. Oportet igitur magna hîc fieri disciplinarum operæpretia. *S*. Et quidem magnis compendiis discendi. *T*. Quanti docent? *S*. Amove te hinc ocyùs cum interrogatione ista tam prava, támq; importuna. In re tanti momenti inquirendum est de mercede? Nec ipsi qui docent, paciscuntur: nec discipulos convenit id vel cogitare. Ecquod pretium potest esse par? Nunquámne Aristotelicum illud fando audivisti? *Diis, parentib*

parentibus, & magistris, parem gratiam non posse rependi. Deus creavit totum hominem: parens genuit corpus; magister format animum. *T.* Quid docent isti, & quamdiu? *S.* Habent sua singuli auditoria separata: & sunt doctores varii. Alii prima elementa artis Grammaticæ laboriosè atque ærumnosè pueris toto die ingeminant: alii penitiora tradunt artis: alii Rhetoricam, Dialecticam, & reliquas disciplinas enarrant, quæ liberales seu ingenuæ dicuntur. *T.* Cur eo nomine? *S.* Quia illis decet unumquemq; ingenuum imbui: contrà, Quæ sunt illiberales, circumforaneæ, sordidæ, quæ vel labore corporum, vel manibus exercentur, servis potiùs congruunt, & hominibus, qui ingenio parùm valent. In istis sunt alii Tyrones, alii Batalarii. *T.* Quid istuc verbi est? *S.* Et Tyrones, & Batalarii ex militia nomina sunt desumpta. Tyro vetus est verbum, de eo qui in militia exerceri incipit: Batalarius Gallico nomine dicitur is miles, qui jam semel prælio (quod illi batallam vocant) interfuit, collatis signis; & manum conseruit cum hoste: Ità in palæstra literaria Batalarius cœpit nuncupari Lutetiæ is, qui publicè de arte quapiam disputâsset. Hinc designantur Doctores, quos à licentia Licentiatos appellant; meliùs Designati dicerentur: postremò Docturam adipiscuntur, imposito in celebritate Academiæ pileo, ut quasi donentur libertate, & fiant emeriti. Is est hîc supremus honor, & summus dignitatis gradus. *T.* Quis est ille in tanto comitatu, quem clavarii præcedunt cum clavis argenteis? *S.* Is est rector Academiæ: multi eum assectantur officii gratiâ. *T.* Quoties in die docentur pueri? *S.* Aliquot horis, unâ penè antelucanâ, duabus matutinis, & duabus pomeridianis. *T.* Tamdiu? *S.* Ità fert mos, & vetus Academiæ institutum: quin & discipuli duabus horis, quæ à magistris acceperunt, retractant & recolunt, & quasi mansum cibum ruminant. *T.* Tantis clamoribus? *S.* Nunc se exercent. *T.* Ad quidnam? *S.* Ad discendum. *T.* Imò verò ad clamandum: videntur enim non disciplinam meditari, sed præconium. Et ille alter planè furit: nam si haberet sanum cerebrum, nec ità vociferaretur, nec gesticulare-

laretur, nec se torqueret. *S*. Hispani sunt & Galli paulò ferventiores: & ut sunt diversorum dogmatum, tantò ardentiùs concertant, quasi pro aris & focis, ut dicitur. *T*. Quid? Doctores hîc sequuntur diversa scita? *S*. Interdum tradunt placita contraria. *T*. Quos autores interpretantur? *S*. Non eosdem omnes; sed ut quisque est peritiâ & ingenio præditus. Eruditissimi, & acerrimo judicio scriptores sibi sumunt optimos quosque, & eos quos classicos vos Grammatici appellatis: sunt qui ex ignorantia meliorum ad proletarios descendunt, atque etiam capite censos. Ingrediamur; ostendam vobis publicam gymnasii hujus Bibliothecam. Hæc est Bibliotheca, quæ, ex magnorum virorum præcepto, ad ortum æstivum spectat. *T*. Papæ! Quantum librorum! quantum bonorum autorum! Græci, Latini, oratores, poëtæ, historici, philosophi, theologi, & imagines autorum. *S*. Et quidem, quantum effici potuit, ad vivum expressæ, atque eò pretiosiores: foruli omnes, & plutei querni aut cupressini, cum suis catenulis: libri ipsi plerique omnes membranacei, & variis coloribus miniati. *T*. Quis primus ille rustico ore, naso repando? *S*. Lege titulos. *T*. Socrates est, & dicit, *Cur in Bibliotheca collocor, qui nihil scripsi?* *S*. Respondent sequentes, Plato & Xenophon, *Quia, quod alii scriberent, dixisti*. Longum esset persequi singulos. *T*. Hem! Qui sunt illi abjecti in grandi illa strue? *S*. Catholicon, Alexander, Hugucio, Papias, sermonarii, dialectici & physici, sophistici: hi sunt quos capite censos nominabam. *T*. Imò capite diminutos. *S*. Soluta sunt omnia: tollat qui volet; molesto nos liberabit onere. *T*. Vah! Quot asinis esset opus ad istos asportandos? Miror non esse ablatos, cùm tanta sit ubique asinorum frequentia. Aliquando in eundem cumulum conjicientur Bartoli & Baldi, & hujus farinæ homines. *T*. Imò furfuris. *S*. Non id esset humanæ tranquillitati damnosum. *T*. Heus! Quid rei sunt illi in tam fluxis cucullionibus? *T*. Descendamus. Batalarii sunt, qui in palæstram ingrediuntur altercatoriam. *T*. Quæso, introduc nos illúc. *S*. Ingredere, sed tacitè ac reverenter. Aperi

caput, & specta attentus singula; nam magnis de rebus disseritur, & quas plurimùm conducat cognoscere. Ille quem sedentem aspicis sublimem solum, & præses est certaminis, & contentionum decretor, quasique agonotheta: Primum ejus munus est loca concertantium designare, nè ulla sit confusio aut perturbatio præire volentium. *T.* Quid sibi vult pellitum epitogium? *S.* Ea est ephestris doctoralis, insigne ordinis ac dignitatis illius. Homo est in paucis eruditus, quíque & in lectione candidatorum theologiæ primas tulit, & ad eum doctissimus quisque primas defert ex hoc ordine. *T.* Et Bardum aiunt lectum esse primum suo anno. *S.* Is verò vicit competitores omnes ambitu & astu, non scientiâ. *T.* Quis est macilentus ille & pallidus, quem reliqui impetunt? *S.* Is est propugnator, qui impetum omnium sustinet, & ex immodicis vigiliis maciem ac pallorem contraxit: magnos is habet in re philosophica & theologica progressus. Au! Tace jam, & ausculta: nam qui nunc oppugnat, acutissimè ac subtilissimè solet excogitare argumenta, & acerrimè urget propugnatorem, omniúmque sententiâ cum summis in hac disciplina comparatur, & sæpe adigit concertatorem ad recantandum. Perpende quomodo ille conatus est eludere, quomodo alter confutavit validè ratione inconfutabili, & quam ille diluere non potuit: jam & jaculum hoc est inevitabile, argumentum hoc est planè Achilles invincibilis; jugulum petit: non poterit propugnator se tueri, statim dabit manus, nisi subterfugium aliquod mittat ei Divus aliquis in mentem. Hem! Profligata est quæstio, solertiâ decretoris. Jam solvo tuam linguam, loquere quantum voles: nam iste, qui nunc impugnat, vappa est, pugione pugnat plumbeo, & altiùs tamen clamat, quàm cæteri. Observa, videbis eum à pugna raucum discedere: hoc est ei perpetuum; & quantumcunque repulsa sint ejus tela, urget nihilo secius pertinaciter quidem, sed inefficaciter, nec unquam vult habere argumentum suum pro derelicto, nec acquiescere vel defendentis responsioni, vel decreto præsidis. Is qui nunc certamen ingreditur delicatulé, petit veniam à decretore, comiter

comiter præfatur, argumentatur invalidè, discedit semper fessus, etiam anhelans, tanquam arduo munere fortiter perfunctus. Discedamus.

Cubiculum, & lucubratio.

Plinius, Epictetus, Celsus, Didymus.

HOra est à meridie quinta. Heus Epictete! Claude mihi fenestras istas, & infer huc lumina ad lucubrandum. E. Quæ lumina? P. Interea dum hi adsunt, candelas sebaceas aut cereas: ubi recesserint, tolletis eas, & statuetis hîc mihi lychnum. C. Quorsum id? P. Ad lucubrandum. C. Quin stude potiùs de mane: tum enim videtur & temporis ratio, & qualitas corporis, invitare; cùm est minimum vaporum in cerebro, peractâ concoctione illâ evaporatoriâ. P. Etiam hæc hora tranquillissima est; cùm quiescunt & silent omnia, atque iis qui prandent & cœnant non incommoda: nam sunt qui cœnant tantùm more prisco; alii prandent solùm ex placitis recentium medicorum; alii & prandent & cœnant more Gothico. C. An non ante Gothos erant prandia? P. Erant, sed levia. Gothi morem invexerunt, bis in die saturum fieri. C. Qua de causa Plato mensas Syracusanas damnat, in quibus quotidie exaturentur bis? P. Ex eo colligas, fuisse rarissimas. C. Sed missa istæc faciamus. Cur lucubras ad lychnum potiùs quàm ad candelam? P. Propter flammam æquabilem, quæ minùs lædit oculos. Illa enim crispatio myxi officit oculis, & sevi odor inamœnus est. C. Utere cereis, quorum odor non est ingratus. P. Myxus est in his magis tremulus, nec vapor salubris: & in sebaceis ellychnium est lineum plerunque, non xylineum: ut propolæ isti ex rebus omnibus quærunt compendium cum fraude. Infunde oleum in lucernam hanc, profer acu myxum, & exfunga. E. Quàm hæret fungus acui! Signum dicunt esse pluviæ, quemadmodum est apud Virgilium,

Scintillare oleum, & putres concrescere fungos.

P. Affer etiam furcinulam, & emunge candelam hanc: nè projicias fungum in pavimentum, nè fumiget: sed oppri-

me intra furcinulam, quando eſt contecta. Profer mihi pallam lucubratoriam, prælongam illam pellitam. *C.* Ego te tuis libris commendabo. Minervam tibi optó propitiam. *P.* Paulum malim: vel, quod dicere debui, Chriſtum Jeſum, Dei ſapientiam. *C.* Fortaſſe Chriſtus Minervæ fabulâ adumbratur, ut quæ ex Jovis cerebro ſit nata. *P.* Statue menſam ſuper tibicines in cubiculo. *E.* Mavis menſam quàm pluteum? *P.* Etiam, hoc quidem tempore: ſed pone ſupra menſam pluteolum. *E.* Stabilem, an volubilem? *P.* Quem males. Ubi eſt Didymus meus à ſtudiis? *E.* Eo illum accerſitum. *P.* Et huc adducito puerum exceptorem: nam lubet aliquid dictare. Da mihi illos calamos, & pennas duas aut tres cannæ amplæ, & thecam pulverariam. Profer mihi ex armario Ciceronem & Demoſthenem, tum ex pluteo codicem exceptorium, & regeſta majuſcula: audin'? Et meas ſchedas, in quibus libet nonnulla expolire. *D.* Non arbitror eſſe ſchedas tuas in pluteo, ſed in ſcrinio conclavis. *P.* Id verò ipſe ſcrutator. Affer mihi Nazianzenum. *D.* Non noſco. *P.* Liber eſt minimè ſpiſſus, conſutus, & tectus membranâ ruditer. Affer quoque codicem quintum à primo. *D.* Quòd eſt lemma illius? *P.* Xenophontis commentarii: liber eſt expolitus, tectus corio, cum uncinulis & umbilicis cupreis. *D.* Non invenio. *P.* Nunc memini, in quarto loculamento eum repoſui, illinc prome. In eo loculamento non ſunt niſi libri ſoluti, & rudes, quales recèns afferuntur ab officina. *D.* Ecquid corpus Ciceronis poſcis? nam ſunt quatuor. *P.* Secundum. *E.* Nondum eſt relatum à librario glutinatore, cui dedimus nudius, ut puto, quintus. *D.* Quàm placet tibi hæc penna? *P.* Non ſum in eo valde ſollicitus: quæcunque in manus venit, eâ ſic utor tanquam bonâ. *D.* Hoc habes Ciceronis. *P.* Conquieſce: reclude mihi Ciceronem, aperi, evolve adhuc tria aut quatuor folia ad quartum Tuſculanarum quæſtionum: quære ibi de manſuetudine & lætitia. *E.* Cujus ſunt hi verſus? *D.* Ejus ipſius, quos de Sophocle vertit, quod facit ſanè lubens, ac proinde ſæpe. *E.* Erat, credo, ad carmen componendum ſatis aptus. *D.* Aptiſſimus ac facillimus,

facillimus, nec ut illo seculo infelix, contrà quàm existimant plurimi. *E.* Sed tu quomodo intermisisti studium poetices? *P.* Aliquando repetemus, succisivis horis, ut spero: nam habet multum levamenti ab studiis gravioribus. Defessus sum jam studendo, meditando, scribendo: sterne mihi lectum. *E.* In quo cubiculo? *P.* In lato illo, & quadrato: & tolle ex angulo anaclinterium, transfer in cœnationem, pone super culcitram plumeam alteram tomenti lanei: vide ut fulcra lecti sint satis firma. *E.* Quid refert tuâ, qui non cubas in alterutra spondarum, sed in medio? Salubrius foret, si lectus esset durior, & qui corpori resisteret. *P.* Tolle cervical, & pro eo repone pulvinos duos, & in hoc æstu malo plagam illam, quàm arcta isthæc lintea. *E.* Sine lodice? *P.* Etiam. *E.* Algebis: nam surgis ab studiis extenuato corpore. *P.* Injice ergò peristroma aliquod leve. *E.* Istud? nullum aliud stragulum? *P.* Nullum: si sentiam frigus in lecto, poscam plus vestium: aufer illa peripetasmata: nam ad culices excludendos malo conopeum. *E.* Culices paucos hîc sensi, pulices & pediculos satis multos. *P.* Ego verò miror te aliquid sentire, qui sic dormias, & stertas. *E.* Nemo dormit meliùs quàm qui non sentit quàm malè dormit. *P.* Nihil horum animalculorum, quibus per æstatem in cubiculis infestamur, tam movet nauseam, quàm cimices odore illo teterrimo. *E.* Satis bonus proventus est eorum Lutetiæ ac Lovanii. *P.* Est genus ligni, quod illos creat Lutetiæ, & argillam Lovanii. Colloca hîc mihi horologium excitatorium, & obicem infigito ad horam quartam matutinam: neque enim volo diutius dormire. Excalcia me, pone hîc sellam plicatilem, in qua sedeam, matula in scabello sit mihi juxta lectulum parata: Nescio quid hîc olet malé: suffias paulum thuris aut juniperi. Cane hîc mihi lyrâ aliquid lectum ingredienti more Pythagorico, ut citiùs obdormiam, & somnia sint placidiora. *E.*

Somne quies rerum, placidissime Somne Deorum,
Pax animi, quem cura fugit, qui pectora longis
Fessa ministeriis fulcis, reparásque labori.

Culina.

Lucullus, Apicius, Pistillarius, Abligurinus.

ES tu popino? *Ap.* Sum. *L.* Ubínam agis? *Ap.* In popina galli gallinacei: num eges me? *L.* Etiam, ad nuptias. *Ap.* Sine me domum transcurrere, ut præcipiam uxori quemadmodum sint tractandi ganeones, quos scio non solere in hac civitate deesse, tum etiam adventores. *L.* Audin' tu? Reperies me in vico lapideo, in ædibus sutorum. *Ap.* Continuò adero. *L.* Bene est, ingredere culinam. *Ap.* Heus Pistillarie, & tu Abligurine! Ignem in lare extruite sub fumali grandibus lignis, quantum fieri poterit acapnis. *P.* Putas te esse Romæ? Hîc tabernas coctilitias non habemus, è quibus ligna coctilia promuntur: habebis bene arida. *Ap.* Ni ità sit, tu, Abligurine, suffitor perdes oculos sufflando. *Ab.* Imò bibam largiús: væ vino. *Ap.* Væ aquæ: nam vinum hodie non attinges, si sim sanus. Nolo mihi evertas ollas, auxillas confringas, & cibos corrumpas. *Ab.* Non vult ardere hic ignis. *Ap.* Injice fasciculum aliquem sulfuratorum, & fomitem, frustula aliquot cum his assulis. *Ab.* Extinctus est prorsum. *Ap.* Transcurre ad ædes proximas cum batillo, & affer nobis torrem aliquem prægrandem, & prunas bene incensas. *Ab.* Metallarius est illic dominus, nec sinet carbonem unum sub fornacibus sibi detrahi, citiùs oculum. *Ap.* Non est metallarius, sed metallicida: ito ergò ad furnum. Quid affers? Titionem magis quàm torrem. *Ab.* Non habebant prunas carbonis. *Ap.* Quid (malúm!) carbonis? cespitum, hîc dixeris. Tu furcillâ hâc move ligna, & agita fomitem, ut ignem concipiat: sume pyrolabem, asine. *Ab.* Quid rei est istuc verbum? *Ap.* Forceps igniaria, pruniceps. *Ab.* Quid mihi cum verbis Græcanicis? quasi desint Latina. *Ap.* Etiámne asini sunt Grammatici? *Ab.* Quid mirum, cùm & Grammatici sint asini? *Ap.* Fac finem altercandi: volo carbones aliquot, aut cespites accendas mihi in hoc foco, ad testacea lentè incoquenda: suspende ahenum ad ignem, nè desit aqua calida: tum in cacabum injice armum vervecinæ

vecinæ cum bubula salita: cucumam igni admove cum vitulina, & agnina; in chytropode elixabimus oryzam. *Ab*. Quid pulli? *Ap*. Coquentur in auxilla ærea, quæ stanno est illita, quò sapor sit gratior; sed non tam maturè; verua proferes sub nonam, & pinguiaria; lucium hunc sines in aqua lusitare paulisper, tum exenterabis. *Ab*. Carnes & pisces in eadem mensa? *Ap*. Maximè, more Germanico. *Ab*. Atqui hoc non placet medicis. *Ap*. Medicinæ non placet, medicis placet. Ego stipitem hunc Grammaticum tantùm esse existimabam: medicus etiam est. *Ab*. Nunquámne de quæstione illa audivisti, utrùm sint in civitate plures medici an stulti? *Ap*. Quis te detrusit in culinam, cùm sis tam saperda? *Ab*. Adversa mea sors. *Ap*. Imó, quod manifestum est, segnities tua & socordia, & gula, & lurcasitas, & ingluvies, & animus degener ac abjectus: ideo ambulas nudis pedibus, semiamictus veste obsoletâ, & natibus breviore. *Ab*. Quid tibi cum mea paupertate? *Ap*. Nihil omnino, nec velim esse. Sed ad rem, nè præter rem plura quàm oportet. Satísne sunt hæc jussa superq; infixa, & inculcata? scilicet vobis nunquàm satís. Da mihi meam braccam: nam foras lubet prodire; continuò adero: cedò tudiculam, insigne artis nostræ: hoc est meum fulmen & tridens. *P*. Heus Abligurine! Statue hydrias illas in urnario, & hanc bubulam abluito diligenter, & confricato in labro. *Ab*. Etiámne tu hîc quoque imperas? Unus imperator unis castris sufficit: Non sufficiet culinæ unus? Facito ipse, tu es acrior exactor operæ, quàm ipse magister culinæ. Non vocabo te posthac Pistillarium, sed stimulum acutum. *P*. Imò voca me Onocentron. Frange tu ergò vitulinam hanc in epixenio. Comminue paulum hujus casei, ut spargamus super hanc offam. *Ab*. Quomodo? Manu? *P*. Non, sed tyrocnesti: instilla huc guttas aliquot olei ex lecytho. *Ab*. Dicísne ex hoc capsace? *P*. Statue hic mortarium. *Ab*. Quod istorum? *P*. Illud æneum, cum pistillo ejusdem metalli. *Ab*. Quâ gratiâ? *P*. Ad terendum petroselinum hoc. *Ab*. Satius est in pila id fieri marmorea, pistillo ligneo. *P*. Quæso, cantilla, sic ut consuevisti. *Ab*.

Ego nolo Cæsar esse,
Ambulare per Britannos,
Scythicas pati pruinas.

Ut sapiant fatuæ Fabiorum prandia betæ,
O quàm sæpe petet vina pipérque coquus!

P. Fabiorum, an fabrorum? *Ab.* Quære à ludimagistro loripede, & pro fabris & Fabiis referes egregium colaphum in gena, vel in bucca. *P.* Sic est homo? *Ab.* Vir strenuus, & fortis, & manu promptus: celeritate manuum compensat linguæ tarditatem. *P.* Cedò urnulam cervisiariam: exiccatum habeo palatum, guttur, fauces. *Ab.*

Et gravis attritâ pendebat cantharus ansâ.
Claudere quæ cœnas lactuca solebat avorum,
Dic mihi, cur nostras inchoat illa dapes?
Filia Picenæ venio Lucanica porcæ,
Pultibus hinc niveis grata corona datur.

Ap. Unde tu didicisti adeò ῥαψῳδεῖν? *Ab.* Inservivi nuper in Calabria ludimagistro cuidam poëtastro, qui sæpenumero cœnam aliam non dabat mihi, quàm cantillationem centum versuum, quibus mirificum aiebat saporem inesse. Ego verò paululum panis & casei maluissem: aquæ erat satis domi, & licebat nobis è puteo bibere ex animi sententia: indè ego cùm esuriens concessissem cubitum, pro epulis versus illos ruminabam & concoquebam: nec mihi aliud visum est remedium ad bulimiam illam depellendam, quàm culinariam arripere. *Ap.* Quæ illi præbebas ministeria? *Ab.* Quæ Cæsar reipubl. Ego eram illi omnia: eram illi à consiliis, etsi nihil unquam ageret consilio: à secretis, cùm nihil haberet secreti, nè latrinam quidem: ego fundebam ei aquam lavandis manibus, quas nunquam abluebat: ego servabam ejus thesaurum. *Ap.* Quem thesaurum? *Ab.* Schedas aliquot pessimarum cantilenarum, quas tineæ exedebant, & opici mures arrodebant. *Ab.* Imò docti mures, qui malis poëmatis dentem infigebant.

Tricli-

Triclinium.

Aristippus, Lurco.

QUid tu tam serò surgis, & quidem semisomnis? *L.* Mirum est me esse toto hoc die experrectum, adeò herì edimus & bibimus. *A* Imó, ut apparet, devorâsti, ingurgitâsti, obruisti te epulis & vino: sed ubinam onerâsti celocem? *L.* Apud Scopam in convivio. *A.* Quin potiùs more Græco συμπόσιον vocares, quàm, Latino verbo, convivium. *L.* Bucca buccam impellebat, intrituræ & condimenta vellicabant, atque instigabant desidem stomachum, & appetentiam non patiebantur delassari. *A.* Refer, quæso, ordine omnia, ut vel auditione ipsâ videar mihi interesse, & quasi vobiscum potare: ut ille qui in caupona Hispaniæ duos grandes panes comêdit ad nidorem perdicis assæ, quo nidore utebatur pro obsonio. *L.* Quis enarrârit omnia? Majus negotium id fuerit, quàm vel emisse, vel apparâsse, vel, quod omnia superat, comedisse. *A.* Assideamus in hoc saliceto, ad crepidinem hujus ripulæ, &, quando sumus otiosi, pro collocutione aliis de rebus utemur hac ipsâ, gramen erit nobis vice pulvinorum: innitere hac ulmo. *L.* In herba annon humor nocebit? *A.* Quid? Insanis. Humor in ortu caniculæ? *L.* Antè recusabam, nunc animus prurit mihi recensere tibi plus quàm postulas. De convivio solùm quærebas: accipias etiam de domino, & de triclinio. Rogabas ut loquerer: efficiam ut mox paulò silentium roges, indicas, imperes; ut Arabius tibicen, qui ad canendum obolo conducitur, ad tacendum tribus. *A.* Tu verò quantum libuerit, non eris molestus; quandoquidem in opaco loco consedimus, & orationem tuam carduelis illa vel adjuvabit, vel ad harmoniam moderabitur, ut orationem Caii Gracchi servus fistulator. *L.* Quid istuc est rei? *A.* Postquam tu feceris narrandi finem, audies de Gracchis & Graculis, & de Græculis. *L.* Deambulabamus fortè transverso foro, ego & Thrasybulus, nacti plusculum otii quàm solemus: adjunxit se nobis Scopas. Is à nobis post primas salutationes,

tationes, & blandum congressum, cœpit vehementer contendere, ut postero die, qui hesternus fuit, apud se essemus. Excusare nos primúm, alius alia: ego autem vadimonium grave, & apud prætorem valde irritabilem. Sed ille, ut libenter ostentat suam magnificentiam, quasi de capite ageretur, orsus est accuratum sermonem. Quid multa? Addiximus, nè molestus esse pergeret. *A*. Scin' quænam fuerit causa convivii? *L*. Quæ tandem, quæso? *A*. Est quidem ipse homo locuples, ornatus argento, veste, supellectile: Sed emerat phialas argenteas tres deauratas, & pateras sex: periîsset pretium, ni aliquos invitâsset, quibus ostentaret: & alioqui cum ille existimat esse divitiarum fructum; habétq; uxorem, à qua extimulatur ad profusionem, quam illa magnificentiam nuncupat. *L*. Herì ergò sub meridiem convenimus in ejus triclinium. *A*. Qualis erat cœnatio? *L*. Hypæthra, in opaco frigore: omnia sanè apparata, ornata, exculta: nihil deerat ad elegantiam, splendorem, & lautitias. Planè primo ingressu exhilarati sunt omnium oculi & animi, aspectu illo pulcherrimo atque amœnissimo, Erat abacus ingens, plenus bonis vasis materiæ omnis, ex auro, argento, crystallo, vitro, ebore, murrha: alia etiam vilioris materiæ, stannea, cornea, ossea, lignea, testacea, seu figlina, in quibus ars commendabat vilitatem substantiæ: nam erant toreumata permulta, omnia expolita, extersa: fulgor penè perstringebat oculos. Illîc vidisses duo magna malluvia argentea, oris deauratis: umbilicus erat aureus, cum insignibus illius. Habebat utrumque malluvium suum gutturnium, quorum epistomium erat deauratum: stabat & alterum aquiminarium vitreum, fistula deaurata cum pollubro figlino, operis Malacensis, probè sandaracato. Phialæ omnis generis, & argenteæ duæ ad vinum generosissimum. *A*. Ad usum meum ampullas vitreas malim, aut etiam testaceas, ex iis quæ lapideæ dicuntur. *L*. Quid facias? Ità est hominum ingenium, Non tam in his quæritur commoditas, quàm opinio divitiarum. *A*. Isti opulentissimi sæpius videntur aliis tales, sibi inopes: ideo nullus finis proferendi & ingerendi

oculis,

oculis, præsertim qui nullam habent aliam bonam artem, quâ fidant. Sed perge. *L*. Erat cymatium abaci tapete villoso tectum, ex Turcia usque allato: positæ erant duæ mensulæ procul ab abaco, cum quadris, & orbibus argenteis: unicuique additum erat suum salinulum, cultellus, panis, & mantile: sub abaco refrigeratorium, & œnophora grandia. Tum sedilia varia, sellæ, bisellia, subsellia, & dominæ sella plicatilis parata, visendi operis, cum pulvino serico, & suppedaneo. *A*. Pone tandem mensam, & explica mappam: nam mihi intestina præ fame rugiunt. *L*. Erat mensa cibila ingens, segmentata, operis tessellati antiqui, quæ fuerat principis Dicæarchi. *A*. O mensa antiqua, quàm dispari domino! *L*. Illam ipse emit in auctione, satis magno: solùm quòd illius fuisset, ut aliquid haberet principis. *L*. Datur aqua lavandis manibus: primùm magnis recusationibus, invitationibus mutuis, & cedendo invicem. *A*. Idem factum est in consessu, cùm quisque se inferiorem altero faceret, illum extolleret comitate arrogantissimâ: cùm unusquisq; potiorem se reliquis omnibus censeret. *L*. Sed dominus jure suo distribuit loca: sacrata est mensa à puerulo breviter & perfunctorié, & non sine rhythmo: *Quod appositum est, & apponetur, Christus benedicere dignetur*. Explicat quisque suum chiromactrum, & injicit super humerum sinistrum: hinc cultello repurgat panem, si quid non satis putabat à ministro purgatum: nam decrustatus erat appositus. *A*. Sedebatis commodé? *L*. Nunquam commodiús. *A*. Non potuistis malè prandere: nam reliqua, sat scio, suppeditatum iri redundanter, siqua modò fuerant in macello. *L*. Nusquam veriús: *Copiaque ipsa nocet*. Altat mensæ structor, cultellos & furcinulas componens: ingreditur magnâ pompâ architriclinus cum longo agmine puerorum, & exoletorum, qui gestabant fercula primi missûs.

Convivium.

Scopas, Crito, Simonides, Democritus, Polamon, Puer.

UBi nobis Simonides? *C.* Illico dixerat se venturum, simulac convenisset debitorem apud forum. *Sc.* Rectè habet: à debitore faciliùs se extricabit quàm à creditore. *C.* Quî istuc? *Sc.* Sicut in victoria, belli conditiones fert victor, non victus: nam à debitore, cùm ipse idem volet; à creditore, cùm alter. Sed convenistísne omnes, ut erat condictum, relictâ domi severitate, afferentes vobiscum hilaritatem, lepôres, venustates, gratias? *C.* Planè ità spero: & erimus, sicut monet M. Varro, belli homines. *Sc.* Reliqua meæ curæ sunto. *C.* Ecce tibi Simonides. *Sc.* Feliciter. *Sim.* Et vobis faustè. *Sc.* Expectatissimè. *Sim.* Planè rusticanè. Nam ad prandendum eram invitatus, non ad expectandum. Sed, quæso, fui vobis diu in mora? *Sc.* Non valde. *Sim.* Cur non accumbebatis sine me? Essetis saltem proœmiati de fructibus, quibus ego non admodum capior. *Sc.* Bona verba: Te absente assedissemus? *C.* Satìs comitatum. Exordiamur jam opus. Optimum panem & levissimum! Non plus habet ponderis quàm si esset spongia; siligineus est, sitanius: industrium habetis pollinctorem. *Sc.* Roscius est pistrini curator. *Sim.* Nunquámne in id conjicitur? *Sc.* Absit: Tam frugi servus! *D.* Affer mihi autopyrum. *Sim.* Mihi verò secundarium aut typhaceum. *Sc.* Cur talem? *Sim.* Quoniam audivi, & ità sum expertus, minus me esse, cùm panis non est sciti saporis. *Sc.* Heus puer! Afferto ei panem cibarium, & vulgarem etiam ex atro, si ità mavult: ità demum jucundissimè convivabimur, si quisque, quod maximè collubitum erit, sumpserit. *P.* Panis hic quem tu tantopere probas, spongiosus, aquaticus est: malo densiorem. *C.* Mihi verò non displicet spongiosus, modò nè sit speusicius: hic verò etiam hectas attollit, quod focarii solent facere, cùm sit, ut satìs apparet, fornaceus. *P.* Cibarius hic panis & acetosus est, & acerosus: typhaceum dicas. *Sc.* Sic consueverunt

ſueverunt noſtri agricolæ triticum omne, quod huc important, acerare priùs in villa, & miſcere multis generibus ſeminum: ſapor autem ex fermento eſt nimio. *P*. Nullum hominum eſt genus hoc fraudulentius: non malefaciunt, niſi cùm neſciunt. *C*. Panis hic non eſt ſatis fermentatus. *D*. Puta te hodie Judæum, qui azymo veſcebantur juſſu Dei. *C*. Id quidem, quòd homines eſſent peſſimi: ut interdicta eſt illis ſuilla, quâ nihil palato gratius, nec, ſi moderatè ſumas, ſalubrius. Et quidem azyma juſſi ſunt comedere cum lactucis agreſtibus, quæ ſunt perquam amaræ. *P*. Illa omnia ſenſus habent altiores: omittamus hæc. *Sc*. Et quidem diſputationem de pane. Si de obſoniis fuerit tanta controverſia, magna erit in toto convivio diſcordia. *C*. Accidet nimirum, quod Horatius inquit,

Tres mihi convivæ propè diſſentire videntur,
Poſcentes vario multùm diverſa palato.

Sc. Appone lances illas & tympana cum ceraſis & prunis, & malis granatis, & Perſicis pomis, & Perſicis præcocibus. *P*. Cur M. Varro dixit, convivas non debere excedere numerum Muſarum, cùm de numero non conſtet? Alii enim ponunt tres, alii ſex, alii novem. *C*. Dixit tanquam ſi conſtaret eſſe novem, & ità erat vulgò receptum: unde Diogenis jocus in ludimagiſtrum qui paucos haberet diſcipulos, depictas autem Muſas in ludo: *Præceptor*, inquit, *σὺν τοῖς θεοῖς multos habet diſcipulos*. *D*. Sed éſtne verum, Perſas pomum hoc, quòd apud ipſos eſſet lethale, invexiſſe in Græciam, ad peſtem eorum, quibuſcum bellum gerebant? *C*. Sic accepi. *D*. Admirabilis eſt in ingeniis terrarum varietas. *C*. *India mittit ebur*, inquit Virgilius, *molles ſua thura Sabæi*: hem cydoniperſica. *S*. Novum inſitionis inventum, priſcis incognitum: cedò nobis pateram illam cum ficis duricoriis, qui ſunt (ut noſtis) prodromi. *Sc*. Satìs eſt fructuum: expleamus nos rebus aliis ſalubrioribus corpori. *C*. Quid his ſalubrius? *Sc*. Nihil, ſi ſalubre & ſapidum idem ſunt, ſicut in meridiano ſomno. *C*. Ego condono illis nocumentum

propter

propter oblectamentum. Non meministi versiculum Catonis, *Pauca voluptati debentur, plura saluti?* Dato singulis singulas gabatas cum jure carnium, ut sorbeant: id verò & calefaciet intestina, & blandè abluet, ad molliendum ventrem. *Sim.* Profectò, puer, amo te de suilla hac salita: ô pernam sapidissimam! maialis est. Brassicas illas cum larido, si mihi vis auscultare, redde coquo, per hoc quidem temporis; aut serva in brumam. Lucanicæ hujus scinde mihi bucceam unam aut alteram, quò suaviùs ebibam primum cyathum. *C.* Pareamus medicorum consilio, admonentium ut porcinæ addatur merum: funde vinum. *Sc.* Sequitur actus fabulæ fortassis hoc anni tempore præcipuus. Spectate hujus actûs apparatum. Primùm omnium à caliculis custos abaci scyphos exposuit vitreos crystallini vitri, cum vino albo purissimo: aquam putes solo aspectu. Sanmartinium est, & partim Rhenense, non infectum, ut solent in Belgia: sed quale in media Germania bibitur. Oenophorus relevit hodie serias duas, alteram vini Helvelli, seu flavi ex agro Parisiensi, alteram sanguinei Burdegalensis: habetis in apyroto alia parata, fuscum, Aquitanicum, & nigrum è Sagunto; petat quisque ex sententia palati sui. *C.* Quid potest nunciari lætius? ut nihil est durius, quàm perire siti. Ego verò mallem optimam nobis aquam prospexisses: hunc nuncium audivissem libentiùs quàm de vino. *Sc.* Nec ea deerit. *Si.* Nuper cùm essem in urbe Roma, bibi apud Cardinalem quendam vina generosissima omnifarii saporis (nam eram præfecto cellæ vinariæ perquam familiaris) vinum dulce, acutum, lene, suave, austerum. *D.* Mihi vehementer placet aïgleuces. *Tol.* Sic ferè Belgicis fœminis. *Si.* In pagis quibusdam Galliæ flocces apponuntur: secundarium autem vinum & tertiarium habent in deliciis. Sed ea, villa sunt magìs quàm vina: & alioqui vinum Gallicum toto genere nec aquam nec ætatem fert: itaque paulò postquam est diffusum, bibitur: quippe post annum inclinat illico, & fit dubium; tum fugiens, & acuit: quòd si manserit diutiús, emucet, & in vappam vertitur. Hispanum vinum, & Italicum, bene fert

& aquam,

& aquam, & ætate. D. Quid rei est vinum fugiens? Vinciatur probè dolia, & obseretur cella, imò & domus claudatur, si sit opus. P. Ut poma fugientia, quæ ætati cedunt, nec servantur, & discedere vulgò dicimus: cujus contrarium est vinum consistens. D. Funde mihi priùs aquam ad dimidium calicem, super hanc infundes vinum more veteri. C. Imò & hodierno multarum gentium: Galli & Germani contrà faciunt. D. Quæ nationes volunt bibere aquam vinatam, aquæ addunt vinum: quæ vinum aquatum, vino superinfundunt aquam. C. Quæ verò vino aquam non affundunt, quid bibunt? D. Vinum purum putum. C. Etiam, nisi sit priùs à vinario irrigatum. P. Baptizare id vocant, ut vinum sit Christianum: ea erat meo tempore elegantia philosophica. D. Illi baptizant vinum, & seipsos exbaptizant. P. Pejùs agunt, qui injiciunt calcem, sulphur, mel, alumen, & alia dictu tetriora, quibus nihil est corporibus perniciosius: in quos publicè deberet animadverti, ut in latrones, aut sicarios: indè sunt enim incredibilia morborum genera, & potissimùm arthritica. C. Ex conspiratione cùm medicis id agunt, ut utrīq; rem augeant. D. Nimis mihi porrigis plenum calicem: deple, quæso, eum aliquantùm, ut sit locus aquæ infundendæ. C. Funde mihi in scyphum illum coloris castanei? Quid rei est? Sc. Nux prægrandis Indica, ab labris argento circumclusa: vísne in culullo illo ligni hebeni, quod ferunt esse saluberrimum? Nè addas tantum aquæ: Nescis vetus verbum, *Perdis vinum, infusâ aquâ?* D. Imò perdis utrumque, aquam & vinum. P. Malo utrumque perdere, quàm ab alterutro perdi. Sc. Lubétne potare more Græco, ex illis pateris, & capacioribus poculis? D. Minimè veró. Admonebas nos modò antiqui proverbii: vicissim admoneo te præcepti Paulini, *Nolite inebriari vino, in quo est luxuria:* & Servatoris nostri, *Videte nè graventur corda vestra crapulâ, & ebrietate.* C. Unde est hæc frigida, tam pura & pellucida? Sc. E fonte proximo. C. Ad vinum diluendum malim cisterninam, modò defecatissimam. D. Quid putealem? C. Usibus lavandi aptior est, quàm bibendi. P. Fluvialem commendant plurimi.

C. Rectè,

C. Rectè, si fluant amnes per venas auri, ut ferè in Hispania, & sit quieta, & liquida. *Sim.* Mihi verò in phiala illa Samia affer aliquantum cervisiæ, quam puto refrigerando corpori hoc æstu utilissimam. *Sc.* Ex qua tandem cervisia? *Sim.* Ex tenuissima; nam aliæ nimiùm incrassant spiritus, & reddunt obesum corpus. *P.* Mihi item dato; sed in vitro illo terete. *Sc.* Curre ad culinam. Quid illi cessant? quin mittunt missum alium? vides jam hinc neminem attingere? Affer pullos gallinaceos, elixos cum lactucis, buglossâ hortensi, & intubo: vervecinam quoq; & vitulinam. *C.* Adde etiam in scutellis paulum sinapis, aut petroselinati. *D.* Violenta res videtur sinapis. *C.* Non admodum congruit biliosis: iis tamen, qui crassis & frigidis humoribus redundant, haud inutilis. *P.* Idcirco sapiunt populi Septentrionales, quibus illa est magno usui, præcipuè cibis crassis, & duris addita, ut bubulæ & salsamentis. *Sc.* Hoc loco existimo pultes & ptisanas venturas in tempore, leucophagum, similaginem, amylum, oryzam, vermiculos: edat quisq; ex quibus volet. *D.* Vidi qui à vermiculis hujusmodi vehementer abhorreret, quòd autumaret collectos fuisse ex terra aut cœno, & vixisse aliquando. *C.* Scilicet metuebat, nè in aqualiculo suo reviviscerent. Oryzam ferunt nasci in aqua, mori in vino: cedò igitur vinum. *D.* Nè bibe statim à cibo calido, intermisce priùs frigidi aliquid & solidi. *C.* Quid? *D.* Crustam panis aliquam vel turundam unam aut alteram carnium? *Sim.* Vah! Pisces cum carnibus in eadem mensa? Mare miscetur terræ. Hoc vetant medici. *Sc.* Imò hoc placet medicis. *Sim.* Credo, quia illis utile. *Sc.* Cur ergò vetant medici? *Sim.* Erravi: A medicina prohiberi dictum oportuit, non à medicis. Sed qui sunt pisces isti? *Sc.* Appone ordine primùm lupum illum assum cum aceto & capparibus, tum passeres elixos cum succo lapathi acuti, soleas frixas, lucium recentem, & capitonem: lucium salitum serva tibi, thynnum assum recentem, & thynnum in salsamento, menas recentes frixas, crustulata, in quibus insunt mulli barbati, murenæ, & truttæ, multis condîtæ aromatibus, gobios frixos, cammaros & cancros elixos.

Admisce.

Admiſce ſcutellas cum intritis, alliato, piperato, eruca. *Si.* Ego verò de piſcibus loquar; non edam. *C.* Si Philologus cœperit de piſcibus movere controverſiam, hoc eſt, de re incertiſſima, & controverſiſſima, incipite nobis lectulos inſternere, hîc erit cubandum. *Sc.* Nemo dignatur vel guſtare: tolle hæc. *Si.* Atqui convivia olim Romæ lautiſſima, &, ut ipſi ſoliti erant dicere, pollucibilia, ex piſcibus conſtabant. *C.* Ità ſunt mutata tempora, etſi hoc etiamnum durat apud quoſdam. *Sc.* Importate aſſa, pullos, perdices, turdos, anaticulas, querquedulas, palumbulos, cuniculos, lepuſculos, vitulinam, & hœdinam, & intinctus ſeu embammata, acetum, omphacium, oxypora, mala etiam Medica, & cydonia, & olivas Balearicas conditivas, quaſſas, & in muria aſſervatas. *D.* Non adſunt Bethicæ. *Sc.* Magìs ſunt ſaporis ſciti Balearicæ. *C.* Quid fiet grandibus illis belluis, anſeri, cygno, pavoni? *Sc.* Oſtende tantùm, & refer in culinam. *P.* Hem pavonem! Ubi eſt Q. Hortenſius, cui erat in deliciis? *Si.* Tolle agninã. *Sc.* Cur tolletur? *Si.* Quia eſt inſalubris: ferunt eam non alià exire quàm quà intrârit. *C.* Vidi quendam devorare oſſa olivarum ſtruthionicè. *Sc.* Ex quibus carnibus ſunt artocreæ iſtæ? *C.* Hæc eſt ex cervina. *Sc.* Hæc ex damica; illa eſt, ut puto, aprugna. *C.* Condituras ipſas malim quàm carnes. *Si.* Planè ità eſt: etiam res amaras condimentum reddit ſuaviſſimas. *C.* Ecquod eſt vitæ totius condimentũ? *D.* Æquus animus. *C.* Aliud quiddam ego proferam amplius & auguſtius. *D.* Quid tandem hoc meo? *C.* Pietas: ſub qua & animi æquitas comprehenditur, & ad res univerſas aſperas, faciles, medias, condimentũ & aptiſſimum, & jucundiſſimum. *Sc.* Infunde vinum album Hiſpanicum in carcheſium illud & circumfer per convivas. *D.* Quid paras agere? Sub prandii finem propinas nobis vinũ forte ac generoſum? Dilutius erit poſthac bibendum, ſi conſultum cupìmus valetudini. *Si.* Rectè mihi videris admonere: frigida enim oportet eſſe in convivio poſtrema, quæ põdere ſuo cibos in imum ventriculũ detrudant, & vapores caput impetentes cohibeant. *Sc.* Tolle iſta, muta orbes, & quadras: da ſecundã menſã: nam nemo extendit uſquã manũ.

C. Adeò

C. Adeò voravi initio avidè, ut statim amiserim appetitum. *D.* Ego item non appetitione, sed impetu feror ad primas dapes: indè me expleo. *P.* Nescio quid edi de piscibus: id gustum meum prorsum retudit. *Si.* Tantúmne bellariorum apparatum, & cupedines, cùm nihil superest ampliùs cupediæ? pyra, mala, caseus multiplex: sed palato meo congruentissimus est hippax. *C.* Non reor hippacem esse hunc, sed Phrygium, ex lacte asini, qualis è Sicilia usque advehitur, columellari formâ, & quadrâ: qui cùm frangitur, in laminulas finditur, sive philyras. *D.* Caseus hic, etsi Britannicus, fistulosus est: non erit meâ utique sententiâ vobis gratus. *C.* Sed neque hic spongiosus Hollandicus. Parmensis hic est bene compactus, & satìs (ut videtur) recens: & ille Penafellius facilè cum Parmensi certârit. *D.* Non est Parmensis, sed Placentinus. *C.* Etiam, si placet: vulgo Germanorum suavissimus est caseus vetus, putris, confriatus, & vermiculosus. *Si.* Qui talem edit caseum, sitim venatur, & edit ut bibat. *Sc.* Pistor dulciarius nimiùm moratur, quin affert scriblitas, & artolagana testacea, & sartaginea, conspersione in cacabum injectâ olei ferventis, melle superfuso. *C.* Cariotas da mihi aliquot, & ad edendum, & ad servandum: fortasse nocte hac nihil edam aliud. *Sc.* Cape igitur spathalium hoc integrum, vín' ex malogranatis? *P.* Heus puer! Spolia nobis hanc palmam agrestem, & da quod est esui. *St.* Potionis vos admoneo, scitis Aristotelis esse opinionem, tragèmata esse inventa, ut ea nos ad bibendum invitent, nè cibus in arido coquatur. *C.* Oportet ergò inventorem fuisse vel nautam vel piscem, qui adeò timeret ariditatem. *Sc.* Affer ea quæ solent vocari sigillum stomachi, post quæ nihil est nec edendum, nec bibendum: buccellatum cydoniatum, coriandrum saccharo contectum: hoc verò mandu-candum est, non edendum: sed quod ex manso reliquum est aridum expuendum. Collige frusta & reliquias in canistris: affer aquas odoriferas, rosaceam, flores mali Medici, moschatam. *P.* Agamus Christo gratias. *Pu. Agimus tibi gratias, Pater, qui tam multa ad hominum usus condidisti; annue, ut tuo favore ad cœnam illam veniamus.*

mus tuæ beatitudinis. *P*. Agamus nunc domino gratias. *C*. Age tu. *P*. Imò agat Democritus, qui in hisce rebus multùm valet. *D*. Gratias tibi non possum agere pro merito, hoc statu reipub. vides enim omnia à Baccho perturbata: sed recitabo quas Dionysio egit Diogenes; nam mandavi memoriæ : tu labenti memoriâ & linguâ titubanti, in tanta eluvione habebis veniam. *Sc*. Dic quicquid libuerit : scribetur in vino. *D*. Defatigâsti teipsum, Scopa, uxorem, famulos, famulas, vicinos, coquos, pistores, ut nos magis comedendo & bibendo delassares. Socrates sapienter, qui in mercatum celeberrimum ingressus exclamavit , *O dii immortales, quàm multis ego non indigeo !* Tu contrà posses dicere , *Hæc omnia quotula portio sunt eorum, quibus ego indigeo !* Naturæ placent modica, & illis ea sustentatur ac fulcitur : hæc tam multa, tam varia, obruunt naturam. Meritò Plinius, *Varietas ciborum homini pestilens ; pestilentior condimentorum:* referimus hinc domum gravata corpora, referimus animos obrutos ac demersos cibis & potionibus, ut nullo hominis officio ritè possimus fungi. Tu ipse judicato, ecquam tibi gratiam debeamus. *Sc*. Hæccine est gratia quam habetis ? sic rependitis prandium tam opiparum? *P*. Ità plané : quod enim majus beneficium, quàm ut fias sapientior? Tu nos domum remittis planè bruta: nos te domi tuæ volumus hominem relinquere, ut scias consulere tuæ ac alienæ valetudini, & secundum naturæ desideria vivere, non juxta corruptas à stultitia opiniones. Vale, & sape.

Ebrietas.

Asotus, Tricongius, Abstemius, Glaucia.

ASot. Quid tu dicis, Tricongi? Quàm lautè nos herì accepit Brabantus ille! *T*. Malè sit illi. Non potui totâ nocte quiescere. Vomui , (sit habitus honos vestris auribus) convolvi me subindè toto lecto, modò ad spondam interiorem, modò ad exteriorem; fauces & stomachum videbar mihi rejecturus : nunc præ dolore capitis nec oculorum officio possum fungi, nec aurium : lamina

ponderosa

ponderosa plumbi videtur mihi in frontem & oculos incumbere. *As.* Frontem & tempora fortiter astringe fasciâ & rex videberis. *Tr.* Seu ipse potiùs Bacchus, à quo institutum manavit diadematum in reges. *As.* Recipe te domum, & edormi crapulam. *T.* Domum veró? Nihil æquè fugio & aversor, ut domum & uxorem clamosissimam: ea si nunc me aspiceret, longiores haberet homilias quàm Chrysostomus. *Ab.* Hoccine appellas tu lautè tractari? *G.* Planè ità est: nam laverunt probè guttur & fauces. *Ab.* Manus veró? *G.* Nè semel quidem. *As.* Imò sæpe vino & lacte, dum alii in aliorum pateras immittebamus manus. *G.* Quid potest dici lautius? Et quidem digitos pingui carnium & embammatis inviscatos? *Ab.* Tace, per divos. Quis posset absque nausea rem adeò audire obscœnam? quanto minùs videre, aut de ejusmodi vino aut lacte gustare? *As.* Divi, vestram fidem! Adeón' es, Abstemi, delicatus, ut hæc nè auribus quidem possis devorare? Quid faceres palato, ut nos? Sed heus tu Tricongi, compotator suavissime, mittamus puerum aliquem, qui nobis in illa phiala fictili afferat ex eodem vino: nulla est certior huic veneno theriaca. *T.* Estnè hoc exploratum? *As.* Quidni esset? Memineris versus quos cantat Colax: ad sanandum morsum canis nocturni, sume ex pilis ejusdem canis. *G.* Narra, quæso, de convivio. *Ab.* Nè narres, nisi velis me revomere quicquid habeo in ventriculo cum ipsis vitalibus. *G.* Facesse igitur paulisper. *As.* Ego narrabo quàm commodissimé: ut nusquam sit honos præfandus. *G.* Incipe, obsecro: adverte animum, Abstemi. *As.* O Glaucia mi, ante omnia istud ex me habe, nullum esse hominum genus, quod comparari possit cum festivo & largo convivatore. Quidam ostentant eruditionem rerum variarum, id est, mera nugamenta: alii jactant experientiam, & usu collectam prudentiam. Quorsum id? Sunt qui habent quidem opes, sed non audent expendere. Miseri! Quid eos juvat asservare? Benignus convivator ubique prodest, ubique est gratus: vel solus illius aspectus exhilarat tristitiam animi, & discutit siqua est in eo miseria, sive recordatione convivii, sive spe

atque

atque expectatione: alia omnia, quæ dicuntur bona animi, nec ego video, & sunt jejuna atque infrugifera. *Ab.* Rogo te, Asote, Quis est autor tam bonæ sententiæ? *As.* Ego & omnes mei similes, id est, plerique ex Gallia Belgica à Sequana ad Rhenum flumen: tantum dissentiunt inter nos homuli quidam vel miseri & præparci, qui Abstemio suum invident cognomen, frugi volunt appellari, vel quidam magnâ sapientiæ opinione suffarcinati, id est, inani nomine, quos etiam nos (id est, maxima pars hominum, & præcipua) ridemus. *Ab.* Quid audio? *G.* In hoc iste non fallitur, etsi ebriosus: nam nusquam eruditio minus habet pretii quàm in Belgica: non aliud esse rentur virum eruditione præstantem, quàm suturâ vel texturâ. *Ab.* Atqui student hîc multi non infelici profectu. *G.* Deducuntur à parentibus parvi filii ad scholas tanquam ad opificium, quò parent sibi deinceps victum. Ipsi etiam scholastici, dictu incredibile quàm parvi institutores suos faciant, quàm prosequantur honore exiguo, & præmiis adeò tenuibus, ut doctores insignes ac primi nominis tolerare sese vix possint. *As.* Ista sunt ab instituto sermone aliena, Revertamur ad convivium. *T.* Hoc malim audire; & missos faciamus jam tandem sermones istos studiosos, qui sunt profectò infrugiferi. Nescio quemadmodum vos Itali de eruditione statuatis: mihi certè res videtur non solùm inutilissima, sed etiam damnosa. *Ab.* Idem videtur bovi & sui, quod tibi: & nobis quoque videretur, si non plus haberemus mentis quàm tu. *As.* Non esset finis; itaque audi jam: primùm omnium accubuimus severi & tristes; sacrata est mensa; silentium ubique & quies; cœpimus expedire cultellum quisque suum; speciem præbebamus non invitatorum, sed invitorum, adeò id diceres facere nos coactos; & faciebamus reverà admodum segniter: nondum enim incaluerat animus ardore illo libero: aptat quisque mantile suum humeris (nonnulli etiam pectori: alii de mappa extendunt super gremium) sumit panem, aspicit, volvit, purgat, si quid esset carbonis aut cinerum, decorticat: &

hæc

hæc omnia lentè & cunctabundè. Quidam auspicati sunt cœnam à potione: alii prinsquam biberent, paululum sumpserunt acetarii, & bubulæ salitæ, ad excitandum dormiens palatum, & stimulandum languidulum: primus scyphus fuit cervisiæ, ut frigidum cæmentum substerneretur ardori vini. Allatus est sacer ille liquor, primùm poculis angustis & exiguis, quæ magìs sitim irritarent, quàm restinguerent: dominus, homo festivissimus, qui potiorem in hac tota regione nullum habet, ac nè parem quidem, meâ utique sententiâ, (quod sit dictum sine cujusquam injuria) jubet afferri pocula capacissima: & cœptum est largiter potari more Græco, ut dicebat ille philogræcus quidam, qui Lovanii olim studuerat. Ibi cœpimus loqui', tum incalescere: hilaritas ubique, & risus diffusissimus. O cœnæ noctésque deorum! Alii aliis præbibimus, & magnâ æquitate faciebamus paria: nefas erat sodalem fraudare, tali præsertim tempore. *Ab*. Meritò, cùm agitur non de calice vini, sed de sensu & mente, rebus in homine præcipuis. Sed ut hac de re tam læta, tam festiva, tu & ego colloquamur, primùm rogandus es an sis ebrius. *As*. Non, revera; & facile est cognoscere ex ordine orationis meæ: nam si essem, putes me hæc referre potuisse adeò compositè? *Ab*. Rectè est, alioqui juxta Mimi versiculum, cum absente litigarem. Principio, cur non extruitis templum aliquod in hac regione Baccho cœlestis hujus liquoris repertori? *As*. Hoc vestrum est, qui ædem habetis Romæ Sergii & Bacchi: nobis satìs est quotidie illi passim sacra facere. Et fortasse erigeremus templum, si constaret fuisse eum inventorem: nam de ea re audivi disceptari inter studiosos quosdam. Sunt qui putent primum fuisse Noam, qui vinum biberit, quíque sit inebriatus. *Ab*. Dimittamus ista. Cedò, Quod vinum bibebatis? *As*. Quid nostrâ refert, quod sit vinum, aut cujas? habeat modò nomen & colorem vini, id satìs est nobis: delicias illas quærat Gallus, aut Italus. *Ab*. Quæ ergò potest esse delectatio, cùm id non gustas quod in corpus ingeris? *Tr*. Fortasse nonnulli initio aliquid gustant integro palato; mox verò depravato ex tanta humoris

moris redundantia, gustum omnem amittunt. *Ab.* Siti jam extinctâ nulla superest voluptas: quæ tota sita est in satisfaciendo desideriis naturalibus, ita ut tormenti sit genus, sine siti bibere, aut sine fame edere. *T.* Putas nos, Abstemi, ad voluptatem potare, aut quòd sit jucundum? *Ab.* Tanto ergò estis pejores bestiis, quæ aviditatibus naturalibus aguntur: vos neque illùc ducit ratio; & retrahit natura. *T.* Ducit nos eò sodalitas, & paulatim inebriamur imprudentes. *Ab.* Quoties estis inebriati? quoties alios ebrios vidistis? *T.* Quotidie plurimos. *Ab.* Non sufficiunt ergò tam multa experimenta ad devitandam rem tam fœdam? atqui bellua vel uno experimento fieret cautior. *G.* At sodales istos, in quorum gratiam transeunt ex hominibus in bestias, scis quam habeant charos? Dum potant, darent illis præcordia: digressi illinc, vix agnoscunt; vitam & animam cujusvis illorum nollent redemptam sibi numo sestertio. *Ab.* Quibus ex poculis hauriebatis vinum, & quomodo? *As.* Primùm allata sunt vitrea: paulò post, ob periculum sublatis illis, exhibita argentea. In vinum injiciebamus à primo herbulas, quòd id suaderet anni tempus: paulò post, jus carnium, lac, butyrum, cremorem. *Ab.* O spurcitiem, nè belluis quidem tolerabilem! *T.* Quanto tu τραγικώτερον exclames, si scias alios in aliorum pocula manus sordentes immittere, conjicere ovorum, & pomorum, & nucum putamina, & olivarum ac prunorum ossa? *Ab.* Abstine ab hisce narrandis, si vis, nè me hinc in sylvas aliquas fugâ abripiam. *T.* Audi tu in aurem, Glaucia. Quidam horum gestant in faciendo itinere cornu venatorium plenum (ut necesse est) pulvere, & stipulis, & floccis, & sordibus aliis: ex hoc bibimus. *G.* Quid? *T.* Quid verò? Vinum. *G.* Imò verò mentem. *T.* Planè ita est: & post epotam mentem, matulis non admodum mundis, sumptis de scamno lecticali, usi sumus pro calicibus. *Ab.* Quis fuit convivii exitus, tanquam fabulæ? *As.* Natant vino pavimenta, inebriati sumus omnes, hospes in primis homo strenuus, dejectis sub mensam magnâ victoriâ duobus aut tribus. *Ab.* O præclaram victori-

victoriam, & de re pulcherrima ac prædicanda! Sed omnes tamen vinum vicis? *Aſ.* Etiam. *Ab.* Miſerum te! Quid putas eſſe ebrium? *Aſ.* Probè & ex animi ſententia indulſiſſe genio. *Ab.* Cui genio? Bono an malo? *G.* Si rectè omnia ſcruteris, nuſquam invenies cui indulgeant: neque enim animo, nec voluptati, nec ulli rei alteri cui alii indulgent, qui vitiis obtemperant, & pravis animi cupiditatibus. Sed inebriari eſt, ſenſuum facultates amittere, exire de poteſtate rationis, judicii, mentis: planè ex homine fieri vel pecus vel ſaxum. Quæ deinceps ſequantur, etſi nunquam ebrios vidi, tamen facillimum eſt conjectare: Loqui, & neſcire quid loquaris: ſi quid commiſſum eſt tibi, arcanum maximè celandum effutire: atque ea dicere, propter quæ te & tuos, & ſæpe patriam ac provinciam univerſam in grave diſcrimen adducas: nulla diſtinctio amici & inimici, uxoris & matris: rixæ, jurgia, inimicitiæ, plagæ, vulnera, mutilatio, occiſio. *T.* Etiam ſine ferro & ſanguine: nam non pauci commutant ebrietatem cum morte. *G.* Quis non malit domi ſe cum cane aliquo aut fele includere, quàm cum ebrio? Plus enim mentis eſt in illis animantibus. *Ab.* Poſt ebrietatem verò cruditas, debilitatio nervorum, paralyſes, arthritici cruciatus, gravedo capitis & corporis totius, hebetatio ſenſuum omnium; memoria extinguitur, ingenii acies retunditur; unde ſtupor in tota mente, & ad intelligendum ſapiendúmq; & ad eloquendum. *Aſ.* Jam incipio intelligere, magnum eſſe malum ebrietatem: poſthac dabo ſedulam operam, ut bibam ad hilaritatem, non ad ebrietatem. *G.* Hilaritas eſt janua ebrietatis: nemo venit ad bibendum eo animo, ut inebrietur, ſed ut bibendo exhilaretur: continuò pòſt ſequitur ebrietas: difficile eſt enim ſignare hilaritatis metam, atque in ea ſiſtere. Lubricus eſt gradus ab hilaritate ad ebrietatem. *Ab.* Dum vinum habes in ſcypho, illud eſt in tua poteſtate; dum in corpore, tu es in illius: haberis jam, non habes. Cùm bibis, tu tractas vinum pro tuo libito: poſtquam biberis, ille te tractabit pro ſuo. *Aſ.* Quid ergò? Nunquámne eſt bibendum? *Ab.* *Dum vitant ſtulti*

vitia,

vitia, in contraria currunt. Bibendum quidem, non potandum. Natura sola in hoc docet bruta: Hominem non docebit eadem natura ratione adjuta? Edes, cùm esuries; bibes, cùm sities: fames & sitis admonebunt, quantum, quando, quatenus edendum & bibendum. *As.* Quid si semper sitiam, nec sitim possim mitigare quin fiam ebrius? *Ab.* Bibe quod inebriare non possit. *As.* Non fert constitutio mei corporis. *Ab.* Quid si tantum esurires, ut exatiari nullo cibo posses, nisi disrumpereris? *As.* Ea verò non esset fames, sed morbus. *Ab.* Nimirum opus esset medicinâ ad eam famem tollendam, non dapibus: nónne? *As.* Quidni? *Ab.* Eodem prorsum modo, medico tibi esset opus ad eam sitim, non caupone; & potione de pharmacopolio petitâ, non de œnopolio: non est ea sitis, sed morbus; & quidem perniciosus.

Regia.

Agrius, Sophronius, Holocolax.

QUid est, quòd tam multi regem comitantur, tam vario cultu? *S.* Quin tu potiùs vultus contemplaris, quàm cultus? Magis sunt enim vultus varii ac diversi, quàm cultus & vestitus. *A.* Istud quoque de vultibus quamnam habet causam? *S.* Vestiuntur quidem aliàs pro facultatibus, aliàs pro ratione dignitatis, aut generis: sæpe etiam ut cujusque est vel ambitio, vel vanitas: multi quoque vestimentorum elegantiâ utuntur pro hamo & reti, ad favorem captandum vel regis, vel procerum, & animos puellarum non rarò. Vultus autem affectus animi sequitur: talis est feré, qualis interior animi habitus. *A.* Sed cur tam multi huc conveniunt? *H.* Annon decet ut plurimi sint, ubi est caput & regimen provinciæ totius? *S.* Optimé: sed plerique non adeò rem publicam spectant, ut privatam: & sequuntur eum in cujus manu est regimen, non tam patriæ quàm fortunarum. *H.* Quidni? quandoquidem omnia

sunt

sunt pecuniæ venalia. *S.* Sic judicant illi, quibus animus & mens nihil omnino est; valetudo autem & dotes corporis, viles. *A.* Quid opus est in hoc tumultu aulico tantâ philosophiæ speculatione? Ego verò malim de vobis intelligere, quinam sunt isti tanto numero, tam varii specie ac formâ. *H.* Ego tibi omnes percensebo ordine: nam Sophronius hic, quantum intelligo, non est admodum in regiis versatus: ego verò comitatus omnes regios adii, penetravi, perscrutatus sum, perspexi, gratus semper omnibus & jucundus. *S.* Indè, credo, parâsti tibi cognomen illud Holocolacis. *H.* Rem tenes. Sed tu, Agri, ausculta. Ille, in quem aures, oculi, mens omnium intenta est ac defixa, Rex est, caput Reipublicæ. *S.* Verè caput, & ideò salus, cùm est sapiens ac probus: pernicies autem, cùm malus ac demens. *H.* Ille qui ponè sequitur puellus, est filius ejus hæres, quem in aula Græca vocabant δεσπότην, hoc est, dominum; in Hispania vocant principem; in Gallia Delphinum. Torquati illi in vestibus holosericis, & holobryzis, proceres sunt regni, insignes dignitatum militarium nominibus, principes, duces, præsides limitanei, quos Marchiones nominant; Comites, viri, qui Barones voce barbarâ nominantur; Equites. Ille est magister Equitum, quem vulgò Comitem stabilem appellant, nomine ex aula Græca sumpto, ubi magnus Comestabulus cognominabatur; sicut præfectus maris, Admirallus. Est & prætorio præfectus, qui non solùm palatio præerat, sed etiam satellitio, quem Romuli tempore præfectum celerum nominabant, & satellites ipsos celeres. *A.* Quinam sunt illi in vestibus talaribus, magnâ severitate vultûs? *H.* Sunt regii consultores. *S.* Istos quos in consilium adhibet Princeps, prudentissimos esse oportet, magni rerum usûs, & in decernendo gravitatis ac moderationis summæ. *A.* Quî isthuc? *S.* Quia sunt oculi & aures Principis, atque adeò regni universi: & eò magis, si cæcus & surdus sit Rex, captus suis sensibus, vel ab ignorantia, vel à deliciis. *A.* Etiámne luscus ille, & ille alter surdaster, oculi atque aures sunt Regis? *S.* Pejor est cordis cæcitas & surditas. *H.* En, qui sunt à consiliis,

sequuntur

sequuntur scribæ, nec ii pauci, vel unius ordinis: tum qui pecuniam principalem tractant, vel procurant, coactores, tribuni ærarii, præfectus fisci, procurator fisci, & fisci advocatus. *A*. Qui sunt juvenes illi comptuli & festivi, qui semper Regem sectantur, & astant illi, alii arridentes, alii ore aperto velut admirabundi? *H*. Hæc est cohors intimorum amicorum, deliciæ atque oblectamenta Regis. *A*. Duos illos ingredientes cur assectantur tam multi vultuosi? *H*. Quia iis est apud Regem fides præcipua: alter est præfectus sacris scriniis, sive Princeps scribarum: alter à secretis arcanis, apud quem est regni breviarium; idem est Principi à memoria, eâque de causa offerunt se illi quotidie tam multi, ut memoriam illius de se refricent ac renovent, quandoquidem is est Principi à memoria. Illi autem qui ducunt vultus, sunt litigatores, quique res suas persequuntur: nec eorum unquam negotia finem inveniunt, longâ contexta serie procrastinationum. Duo illi qui deambulant in porticu, præfecti sunt; alter cubiculo, alter Regio equili: habent hi sub se alios permultos cubicularios & equisones. Sed ingrediamur Regiam cœnationem. *A*. Ah! Quanta turba! qui apparatus tam anxius & morosus! *S*. Id verò majore cum admiratione fueris intuitus, si scias quàm levem ad rem pertinet: nempe ut sorbeat ovum unum, & pauxillum vini bibat nauseabundus. *H*. Ille est hebdomadæ hujus architriclinus, cum scirpo Indico: pocillator est adolescens ille: structor nondum est ingressus. *A*. Qui sunt cum Rege pransuri? *H*. Quisnam esset tam beatus, qui posset epulis accumbere divûm? *S*. Atqui olim Regiæ mensæ adhibebantur convivæ, modò duces exercitati, modò viri claro genere: aliàs insignes vel usu rerum, vel eruditione, quorum sermone Rex fieret melior ac sapientior. Sed Gothica & aliorum barbarorum superbia morem hunc nostrum invexit. *H*. Habent proceres asseclas suos armigeros, & exoletos, pueros pedissequos, pueros à pedibus, sive à calcari. Sunt inter eos divites magnificentissimi, qui plerosque excipiunt cœnâ rectâ: alii, quibus hoc molestum videtur,

D mittunt

mittunt amicis sportulas, idque est amicis tenuioribus utilius, sed rectâ convivari plus habet splendoris. *A*. Aliud hominum genus videre mihi videor in illo coenaculo. *H*. Illud est gynæceum; ibi regina habitat cum matronis suis & puellis: aspice ut ingrediantur, & egrediantur ex parthenone, tanquam apes ex alveario, juvenes, amatores, mancipia Cupidinis. *S*. Sæpe & senes, bis pueri. *H*. Nihil est majoris voluptatis, quàm audire illorum acutè excogitata dicta, vel poëmata, cantiunculas, melodias antelucanas, confabulationes cum puellis: videre saltationes, obambulationes, varietates colorum in cultu, habitus & formas vestimentorum: habent pueros amanuenses, per quos mittuntur & remittuntur mandata: hi verò nunciant, & renunciant ultro & citro mandata: Quâ solertiâ, diligentiâ, educatione, Divi, vestram fidem! nudis capitibus, flexo poplite, atque etiam positis genibus, audire est quotidie & videre aliquid novi, inopinati, acutè & subtiliter excogitati, vel dicti animosé, aut dexteré, aut solutè facti. *S*. Imò dissoluté. *H*. Quæ felicitas major? quis possit ab hujusmodi suavitate divelli? *S*. Colax, Colax, & tu sine amore insanis, & sine vino ebrius es. Quæ ineptia potest esse major quàm ista abs te descripta? *H*. Nescio qui fiat, ut ex scholis videas plerosque discedere, ingressi semel aulam, in ea consenescant. *S*. Tanquam qui de Circes poculo biberant, amissâ mente, & in belluarum ingenium degenerantes, nolebant indè egredi, & ad hominum naturam ac conditionem redire. *A*. At hi omnes, cùm se quisque ad suam domum receperunt, quid agunt? quibus se actionibus occupant, ut saltem fallant tempus? *S*. Plerique omnes nihil magìs agunt serium, quàm quod cernis: atque adeò otium illis multorum vitiorum parens est ac nutricula. Ludunt quidam taxillis, chartis, alveolo, aciebus: alii per occultam detractionem & artificiosam maledicentiam horas pomeridianas transmittunt, hoc est, quibus domi desident: aliqui mirificè capiuntur scurris & planis, in quos sunt profusissimi, cætera præparci & sordidi. Sed præcipua

aulæ

aulæ corruptela est assentatio uniuscujusque erga alios omnes, quódque pejus est, erga semetipsum: ea efficit, ut nullus unquam nec à se, nec à socio veritatem conducibilem audiat, nisi fortè in jurgio: quam is tum parùm [illegible]e accipit, sed pro contumelia. *H.* Hic quæstus est [illegible] multo uberrimus. Tu cum tua veriloquentia esuries strenué: Ego arridendo, ac blandiendo, omnia approbando, & laudando, evasi locuples. *A.* Non possent hæc incommoda reges corrigere? *S.* Perfacilé, vellent modó. Sed aliis hi mores placent, quia suorum similes: alii ipsi sibi eas occupationes accersunt, per quas nunquam vacet recti, aliquid aut sani cogitare: non desunt qui remissis animis, & dissolutis, non arbitrantur illius domûs ac familiæ mores ad curam suam pertinere: quæ non pertinent profectò minús, quàm ad unumquemque nostrûm sua domus privata.

Princeps puer.

Morobulus, Philippus, Sophobulus.

QUid agit tua Celsitudo, Philippe? *Ph.* Lego & edisco, ut ipse intueris. *M.* Intueor sané, & cum dolore: defatigas te, & maceras generosissimum istud corpusculum. *Ph.* Quid ergò agerem? *M.* Quod alii proceres, Principes, viri nobiles & opulenti: equitare, confabulari cum puellis Augustæ matris tuæ, saltare, discere artem tractandi arma, lusitare foliis, aut pilâ, salire, currere. Hæc vides esse studia nobilitatis jucundissima. Quòd si tantis oblectationibus fruuntur, qui vix digni sunt ut in familiam tuam admittantur: Quid te facere convenit, tanti Principis filium & hæredem? *Ph.* Quid? Studium literarium nihílne prodest? *M.* Prodest quidem; sed iis qui sunt initiandi sacris, aut qui eâ arte victum sunt sibi comparaturi: quemadmodum aliis sutoria, aliis textoria, & artes cæteræ quæstuariæ. Surge, quæso te, pone libros de manibus, eamus deambulatum, certè ut respires aliquantisper. *Ph.* Non licet mihi nunc per Stunicam & Siliceum. *M.* Qui sunt hi, Stunica & Siliceus? Annon subditi tui, in quos tu

habes imperium? non illi in te. *Ph.* Stunica est educator meus: Siliceus autem institutor literarius. Subditi sunt illi quidem mei, seu veriùs patris: sed pater, cui ego sum subditus, præfecit illos mihi, & me illis subj[illegible] *M.* [illegible]d ergó? dedit pater Celsitudinem tuam in ser[illegible]s hominibus? *Ph.* Nescio. *M.* Ah facinus indig[illegible]um! *S.* Minimè veró, ô fili: imò illos fecit servos tuos, quos voluit tibi semper adhærere, oculos, aures, animum, mentem in te unum defixam gerere semper, & relictis suis quemque negotiis, tuum unius negotium agere: non ut te imperiosè vexent; sed ut rudes tuos mores boni illi & sapientes viri ad virtutem, decus, atque excellentiam forment: non quò te reddant mancipium, sed ut verè liberum, & verè Principem: quibus si non obtemperaveris, tum demùm servus eris extremæ conditionis, pejor iis qui hîc inter nos versantur, empti & venditi ex Æthiopia vel Africa. *M.* Cujus tandem esset mancipium, si illis educatoribus morem non gereret? *S.* Non certè hominum, sed vitiorum, qui domini sunt importuniores atque intolerabiliores quovis homine improbo & sceleroso. *Ph.* Non satìs ista intelligo quæ dicis. *S.* At intellexisti, quæ Morobulus? *Ph.* Planissimè omnia. *S.* O quàm essent homines felices, si quàm citò habent sensum atque intelligentiam rerum levium & malarum, tam citò haberent etiam bonarum & conducibilium! Nunc verò contrà evenit. Ætate istâ nugas, ineptias, imò insanias, ad quas te Morobulus est adhortatus, facilè intelligis: quæ ego de virtute, de dignitate, de omni laudis genere dicerem, tam caperes, quàm si Arabicè loquerer, aut Geticè. *Ph.* Quid ergò faciendum consuleres? *S.* Ut saltem sustineres assensionem, nec hujus suasibus, nec meis acquiesceres, quoad de utriusque posses judicare. *Ph.* Quis dabit hoc judicium? *S.* Ætas, institutio, experientia. *M.* Hui! Quàm esset longum, ista expectare! *S.* Bene monet Morobulus: abjice libros, eamus lusitatum; & ludemus ludum, in quo unus eligitur Rex. Is præscribet aliis quæ sint agenda; parent cæteri juxta leges lusionis: Tu eris Rex. *Ph.* Ut erit ludus?

dus? nam si eum ignorem, quomodo potero regem in illo agere? *S.* Quid dicis, Philippule dulcissime, deliciæ Hispaniarum? In ludo & rebus levissimis, in quibus error nihil affert periculi, non auderes regnum suscipere, ludi nescius? Et vis tot & tanta regna serid capessere ac regere, ignarus conditionum populorum, legum administrationis? denique rudis totius prudentiæ, instructus solùm ridiculis ineptiis, quas tibi Morobulus hic in animum instillat? Heus puer! Dic præfecto equilis, ut proferat huc equum illum Neapolitanum, ferocissimum calcitronem, & sternacem, in quo Philippus sedeat. *P.* Minimè verò illum, sed alium cicuratiorem: nam regendi equi tam refractarii nondum artem habeo, nec vires. *S.* Quæso, Philippe, Et putas tuleonem ullum esse æquè ferocem, aut equum adeò calcitronem, & refractarium, & minùs parentem frænis, quàm gentes, ac cœtus hominum, qui conveniunt & congregantur ex omni vitiorum, flagitiorum, scelerum, & facinorum genere, ex animi perturbationibus concitatis, incensis, inflammatis, ardentibus? Equum non audes attingere? Populum poscis quovis equo ad regendum tractandúmq; difficiliorem? Sed missa isthæc faciamus. Vides in hoc flumine illam cymbulam? Navigatio est jucundissima atque amœnissima inter prata & salicta; quæso, descendamus in eam: tu sedebis ad clavum, & ages cymbam. *P.* Ità planè, ut vos subvertam & demergam, quemadmodum nuper fecit Pimentellulus. *S.* Nè cymbam quidem gubernare vis, in amne tam modico & tam placido, quia rudis? Et committis te mari illi, undis, fluctibus, tempestati populorum, inscius & inexpertus? Planè usu tibi venit, quod Phaëthonti: qui aurigandi nescius, ardore juvenili currum patris gubernandum sibi depoposcit: notam esse tibi fabulam reor. Præclarè Isocrates duas res maximas in hominum vita dicebat esse, principatum, & sacerdotium: quas tamen nemo non expeteret tanquam dignus, nemo non crederet se rectè posse gubernare tanquam prudentissimus. *P.* Intelligo nihil esse conditioni ac personæ meæ perinde necessarium, ut artem ac peritiam

 regendi

regendi regni. *S.* Probè rem tenes. *Ph.* Quomodo eam assequar? *S.* Eduxisti tu illam tecum ex matris utero? *Ph.* Nihil minús. *S.* Quomodo igitur scies, nisi discas? *Ph.* Nullo modo. *S.* Quâ igitur fronte audet Morobulus hic esse tibi autor, ut ea studia rejicias, quibus & artis hujus peritia, & aliarum rerum maximarum ac pulcherrimarum cognitio paratur? *Ph.* A quibus ergò sunt hæc haurienda? *S.* Ab iis qui ea maximis ingeniis animadverterunt atque observârunt: quorum alii sunt mortui, alii vivi. *Ph.* A mortuis quomodo discendum? Possúntne mortui loqui? *S.* Nunquámne fando audivisti nominari Platonem, Aristotelem, Ciceronem, Senecam, Livium, Plutarchum? *Ph.* Magna nomina: sæpe & cum ingenti admiratione ac laude. *S.* Illi ipsi, & alii permulti eorum similes, jam olim vitâ functi, confabulabuntur tecum, quoties, & quamdiu libuerit. *Ph.* Quomodo? *S.* Libris, quos ad docendam posteritatem reliquerunt. *Ph.* Quin dantur illi mihi jam in manus? *S.* Dabuntur breví, posteaquam didiceris eum sermonem, quo possis loquentes illos intelligere. Sustine paulisper, atque hanc brevem molestiam perfer, quæ devoranda est in accipiendis principiis: illico pòst incredibiles sequentur delectationes; quas qui nondum degustârunt, mirandum non est à literario studio abhorrere. Nam qui sunt experti, eos citiùs à vita, quàm à libris & rebus cognoscendis avelleres. *Ph.* Cedò veró, Qui sunt vivi, à quibus sapientia hæc discenda est, & mens bona? *S.* Si iter esses quodpiam initurus, à quibus tandem de itinere percontareris? Utrùm ab iis qui iter illud nunquam vidissent, an qui aliquando confecissent? *Ph.* Ab iis scilicet, qui confecissent. *S.* Vita hæc nónne est velut iter quoddam, & profectio perpetua? *Ph.* Sic videtur. *S.* Qui ergò iter hoc perambulârunt? Senes, an juvenes? *Ph.* Senes. *S.* Senes igitur auscultandi. *Ph.* Omnes indifferenter? *S.* Acutè rogas: non omnes promiscué. Sed quemadmodum de via, sic de vita: Utri nôrunt viam? Qui eam peregerunt, nihil animadvertentes, aliud agentes, animo non minùs pere-

grinante

grinante quàm corpore? an qui annotârunt diligenter & attentè singula, & memoriæ mandârunt? *Ph.* Nimirum hi posteriores. *S.* Ergò in consilio de vitæ ratione capiendo, non audiendi juvenes, qui iter hoc nunquam sunt ingressi: quanto minùs adolescentes, &, quod stultissimum est atque indignissimum, pueri? neq; ad id admittendi senes imprudentes, lascivi, dementes, deteriores pueris: quos divina oracula execrantur, quòd sint pueri centum annorum. Solis præbendæ aures senibus magni judicii, usûs rerum, & prudentiæ. *Ph.* Quo signo eos dignoscam? *S.* Nimirum ætate istâ, fili, nullo adhuc: sed ubi majus & firmius accesserit judicium, facilè id cognosces ex verbis, & factis, tanquam notâ certissimâ. Interea verò dum eâ ingenii facultate non vales, crede te cunctum & committe patri tuo, & iis, quos tibi pater adjunxit institutores ac magistros, infirmæq; istius ætatis gubernatores, & quasi manuductores per eam viam quam tu nunquam iniisti. Nam patri, cui charior es quàm ipsemet tibi, major est de te cura, quàm tibi ipsi; atque ad eam rem non solùm suo usus est consilio, sed hominum sapientum. *M.* Nimis diu tacui. *S.* Itâ planè, præter morem tuum: eámque rem ego jamdudum vehementer demirabar. *M.* Annon pater tuus Philippus, & Rex Galliæ, & alii magni Reges ac Principes, sine literis, & labore isto tam molesto, quem hic teneris tuis humeris inclementer imponit, regna & ditiones suas regunt, & in officio continent? *S.* Nulla res tam facilis est, quæ non fiat difficilis, si invitus facias. Non est opera literis impensa laboriosa ei, qui lubens eam subit: qui autem invitus, ei verò vel lusitare & in locis deambulare amœnissimis, grave ac intolerandum est. Tibi, Morobule, nugandi avidissimo & nugis semper assueto, serium aliquid vel agere, vel audire, instar est mortis; vicissim alii complures vitam sibi existimarent acerbam, si ad istum modum vitæ suæ rationes instituerent. Quàm multi sunt, in aulis præsertim, quibus nihil est dulcius, quàm otium torpens, atque inertissimum? Admovere manum alicui operi,

tormenti est loco. Quàm multi vicissim in populis, qui emoriantur citiùs, quàm sic dies omnes vacuos transigant: & celeriùs delassentur nihil agendo, quàm ab intentione animi in negotium aliquod! Sed, ut respondeam tibi de Cæsare & Rege Galliæ, audies à me in universum de senibus, quos posui eos esse, qui spatium hoc vitæ decurrissent. Si omnes quotquot viam quampiam peregissent, concorditer narrarent, se per viam in locum incidisse plenum difficultatis & periculi, ex quo saucii & pessimè affecti discesserint; quòd si ejusmodi iter rursum essent ingressuri, nihil diligentiùs caverent, quàm illud discrimen: Quid tu censes? Annon hominis foret amentissimi, cùm eâdem ipse viâ insisteret, non recordari tanti periculi, non illud devitare? *Ph.* Nondum teneo, quid velis. *S.* Faciam igitur planius, exemplo. Finge esse supra flumen illud tabulam angustam pro ponticulo: referant tibi omnes, quotquot equo insidentes tentârint illam transire, decidisse in aquam, adiisse vitæ discrimen, ægrè esse extractos semivivos: Intelligísne hoc? *Ph.* Bellissimé. *S.* Quid tu jam? Annon tibi demens viderêre, si faciens illàc iter, non ex equo descenderes, & effugeres id periculum, in quod alios venisse audis? *Ph.* Nimirum ità agerem. *S.* Et meritó. Quære tu jam ex senibus, quid maximè senserint incommodum in vita, quid eos prætermisisse doleat, & vehementer pœniteat. Omnes tibi uno ore respondebunt, qui aliquid didicerunt, Non plus didicisse: qui verò nihil, Non adhibuisse operam, ut aliquid scirent. In hanc querimoniam ingressi, non faciunt finem referendi, missos se fuisse à parentibus aut educatoribus, ad scholas & magistros literarum; sed tamen vanis delectatiunculis vel lusionum, vel venationum, vel amorum, aut ejusmodi nugarum illectos, amisisse pulcherrimas è manibus discendi occasiones: itaque conqueruntur de fato suo, sortem suam deplorant, ac semetipsos accusant, damnant, interdum quoque execrantur. Vides ergò locum hunc desidiæ atque ignorantiæ esse in via hac vitæ maximè infestum & periculosum, unúmque omnium

præcipuè

præcipuè devitandum: quoniam quidem audis tam miserabiles eorum querelas, qui in illum sunt collapsi. Is est igitur omni curâ & diligentiâ cavendus; & segnitie, otio, deliciolis, nugis rejectis ac spretis, in studia literarum, cultúmque bonæ mentis totâ animi intentione incumbendum. Tu hac de re patrem tuum roga, tametsi juvenem adhuc; & tu, Morobule, tuum, jam senem; intelligetis ex eis veram esse meam sententiam.

Ludus chartarum seu foliorum.

Valdaura, Tamayus, Castellius, Lupianus, Manricus.

QUàm asperum tempus! quàm rigens & sævum cœlum! quàm obscœnum solum! *T*. Quid nos monet hic cœli ac soli habitus? *V*. Non egredi domo. *T*. Quid verò domi agere? *V*. Ad luculentum focum studere, meditari, cogitare de rebus, quæ aliquid emolumenti afferant menti, & probis moribus. *C*. Id quidem agendum præcipué, nec aliquid esse debet homini antiquius. Sed, ubi ab intentione illa delassatus fuerit animus, quò divertet, hoc duntaxat tempore? *V*. Aliis quidem aliæ sunt animorum refectiones: ego verò lusu foliorum magnopere oblector & recreor. *T*. Et hæc temporis qualitas eò invitat, ut abdamus nos in cubiculum bene clausum, & obseptum undique à vento & frigore, lucente camino, mensâ positâ cum chartis. *V*. Au! minime chartas. *T*. Lusorias dico. *V*. Istud placet. *T*. Tum pecuniæ promatur nonnihil, & calculi ad computandum. *V*. Nihil opus erit calculis, si minutuli adsint numi. *T*. Ego nullos habeo, præterquam aureos & argenteos crassiores. *V*. Commuta aliquos ex argenteis minutâ pecuniâ: heus puer, cape stuferos hos simplos, duplos, sesquiduplos, triplos, & à numulario cura nobis numos minutos, simplos, duplos, triplos, non majores. *T*. Quàm nitidi sunt hi numi! *V*. Nimirum recentes adhuc, & asperi. *T*. Concedamus in forum aleatorium, ubi omnia inveniemus parata. *C*. Non expedit: nam haberemus arbitros plurimos.

Quid refert ludas illîc, an viâ publicâ? Consultius fuerit, ut recipiamus nos in cubiculum tuum, & accersamus ex sodalibus aliquot, maximè animo refocillando idoneos. *T.* Tuum conclave est ad id commodius: nam in meo cubiculo subindè à pedissequis matris interpellaremur, aliquid semper quæritantibus in arcis mundi muliebris. *V.* In cœnatione igitur. *T.* Esto ità: eamus. Puer, siste hîc nobis Franciscum Lupianum, & Rodericum Manricum, & Zoilastrum. *V.* Mane: minimè verò Zoilastrum, hominem iracundum, rixosum, clamosum, calumniatorem, & qui minimis de rebus excitat sæpe atroces tragœdias. *C.* Optimè profectò mones: nam si adolescens talis recreationi se nostræ admisceret, non esset id ludere, sed seriò rixari: accerse igitur pro illo Rimosulum. *V.* Neque hunc; nisi velis, quæcunque hîc fuerimus nugati, ante solis occasum nota esse toti civitati. *C.* Tam bonus est præco? *V.* Etiam rerum, quas sciri nihil attinet: nam res bonas sacratiùs reticet, quàm mysteria Eleusinia. *Tam.* Veniant ergò Lupianus & Manricus soli. *Cast.* Hi sunt belli sodales. *Tam.* Et mone illos, ut afferant secum numulos; quicquid est autem severitatis & serii, domi commendent Philopono tetrico: veniant facetiis, lepôre, gratiis comitati. *L.* Salvi sitis sodales festivissimi. *Vald.* Quid sibi vult contractio isthæc frontis? Exporrigite istos vulticulos. An non estis jussi cogitationes omnes literatas apud Musæa deponere? *Lup.* Cogitationes nostræ literariæ sunt adeò illiteratæ, ut eas Musæ, quæ sunt in Museo, respuant. *Man.* Salvete. *Vald.* Salus est dubia, quando ad acies & pugnas vocamini, & quidem quibus reges sint interfuturi. *Tam.* Este bono animo: crumenæ impetuntur, non jugula. *Lup.* Crumena plerisque est pro jugulo, & pecunia pro sanguine ac spiritu: velut istis Caribus, quorum vitæ contemptus instrumentum est regibus ad exercendos suos furores. *Man.* Nolo ego esse actor in hac fabula, sed spectator. *T.* Qui sic? *M.* Quia sum infortunatissimus: semper à ludo discedo victus,

& ſpoliatus. *Tam.* Scis quid dicunt proverbio aleatores? Ibi quærendam eſſe togam ubi amiſeris. *Man.* Verum: ſed periculum eſt, nè, dum togam amiſſam quæro, perdam & tunicam, & interulam. *Tam.* Accidit quidem hoc non raró: ſed qui non periclitatur, non diteſcit. *M.* Ea eſt metallicidarum ſententia. *T.* Imò etiam Jani medii Antuerpienſis. *Vald.* Rectè habet: non poſſumus niſi quatuor ludere; ſumus quinque: ſortiemur quis erit aliorum ſpectator. *M.* Ego ero, ſine ſortitione. *V.* Nihil tale: nulli eſt facienda injuria; non cujuſquam voluntas id decernet, ſed ſors. Cui primus Rex obtigerit, ſedebit otioſus ſpectator: &, ſi quid inciderit controverſiæ, judex. *Lup.* Ecce vobis faſciculos duos foliorum integros! alter eſt Hiſpanienſis; alter Gallicus. *Vald.* Hiſpanienſis hic non videtur juſtus. *Lup.* Quid ità? *Vald.* Quoniam deſunt decades. *Lup.* Non ſolent illi habere, ut Gallici: chartæ enim Hiſpanæ, quemadmodum & Gallicæ, in quatuor ſunt genera ſeu familias diviſæ. Hiſpanæ habent aureos numos, carcheſia, baculos, enſes; Gallicæ, corda, rhombulos, trifolia, vomerculos, ſeu palas, ſeu ſpicula: eſt in quaque familia, Rex, Regina, eques, monas, dyas, trias, quaternio, pentas, ſenio, heptas, ogdoas, enneas: Gallicæ habent etiam decades. Et Hiſpanis aurei, & carcheſia potiora ſunt: pauciora contrà enſes & baculi. Gallis autem plura ſunt meliora. *Caſt.* Quo luſu ludemus? *Vald.* Triumpho Hiſpanico: & diſtributor retinebit ſibi indicem chartam, ſi ſit monas, aut imago humana. *Man.* Sciamus jam, quis erit ludo excluſus. *Tam.* Probè mones; cedò folium: hoc eſt tuum, hoc iſtius, hoc Lupiani: tu es judex. *Vald.* Malim te mihi judicem, quàm colluſorem. *Lup.* Bona verba. Cur iſtuc, quæſo? *Vald.* Quia es in ludendo admodum vafer, & cavillator: tum aiunt te artem tenere componendi folia, ut tibi expediat. *Lup.* Non habet fraudem mea luſio; ſed imperitiæ tuæ induſtria mea videtur impoſtura: quod ferè ignaris contingit. Cæterúm, Quî tibi placet Caſtellus, qui, ſimulac lucratus eſt pauxillum pecuniæ, deſerit colluſores?

collusores? *T*. Eludere est hoc quidem potiùs, quàm ludere. *V*. Levius hoc malum: nam, si vincatur, affixus erit ludo, clavo plùs quàm trabali. *T*. Sed lusuri sumus bini, duo contra duos: Quomodo erimus comparati? *V*. Ego ludi hujus insciens, adhærebo tibi, Castelle, quem audio esse callentissimum. *T*. Adde etiam callidissimum. *C*. Non est hic opus electionibus; sorti sunt committenda omnia: quibus obvenerint plura puncta, adversus eos pugnabunt, quibus pauciora. *V*. Esto ita: assigna folia. *M*. Ut optaveram, Ego & Castellus ab eadem stamus parte: contrarias tuentur partes Valdaura & Tamayus. *V*. Sedeamus, utì solemus, decussatè: da mihi illam sellam reclinatoriam, ut quietiùs perdam. *T*. Appone scabella: assideamus jam; sortire, cujus sint primæ partes. *V*. Meæ sunt: distribue tu, Castelle. *C*. Quomodo? A sinistra in dextram, more Belgico? an contrà, Hispano more, à dextra in sinistram? *V*. Hoc more; quoniam ludo Hispanorum utimur: Et rejecistin' decades? *C*. Etiam: quot folia dabo singulis? *V*. Novena. *C*. Sed quænam erit sponsio? *M*. Terni in singulas manus denarii cum geminatione sponsionis. *C*. Sensim, mi Maurice; nimiùm properas: non esset is lusus, sed furor, ubi tantum pecuniæ veniret in periculum. Quomodo posses tu oblectari in anxietate illa, nè tot numi tibi pereant? denarii singuli sufficient, & auctus sponsionis erit dimidii, nempe assium quinque. *V*. Rectè consulis: ità nec nihil ludemus, quod est insipidum; nec quod doleat, quòd est acerbum. *C*. Habetis singuli novena folia? Cordium est familia dominatrix: & hæc Regina est mea. *V*. Nescio quàm felix est omen hoc: certè est verissimum, dominari vulgò corda fœminarum. *C*. Desine speculationes: Responde ad hoc, Augeo sponsionem. *V*. Ludum habeo dissipatum, & malè cohærentem: cedo tibi. *T*. Et ego item: distribue tu, Maurice. *V*. Quid agis? Non vertis chartam indicem? *M*. Volo priùs meas computare, nè plures aut pauciores acceperim. *V*. Unam habes plus justo. *M*. Deponam. *V*. Non est ea lex lusûs, sed ut vicem tuam amittas distribuendi, & transeat ad

ſequentem: cedò folia. *M.* Non faciam: quandoquidem nondum protuli indicem. *V.* Imò facies, per deum. *C.* Apage! Quid venit in mentem, mi Valdaura? Jusjurandum admiſces rebus leviſſimis, quod vix graviſſimis rebus adhiberi convenit. *M.* Quid tu dicis, judex? *L.* Profectò ignoro quid ſit in eo facto ſtatuendum. *M.* Qualem judicem nobis præfecimus ſine judicio? Ducem ſine oculis. *V.* Quid ergo fiet? *M.* Quid tandem, niſi ut mittamus Lutetiam, qui hac de re afferat nobis aliquod Senatuſconſultum? *C.* Miſce omnia, & rurſum impartire. *T.* O qualem ludum mitto de manibus! Non obveniet mihi hodie ſimilis. *C.* Miſce probè iſthæc folia, & præbeto ſingulis attentiùs. *V.* Rurſum augeo ſponſionem. *T.* Num non prædixi, non habiturum me hodie in manibus ludum illi parem? Semper ſum infortunatiſſimus. Cur ego ludum vel aſpicio oculis? *C.* Hoc verò non eſt ludere, ſed ſe affligtare. Hoc eſt refici, & recreari animum, ità concitari? Ludum oportet eſſe ludum, non moleſtiam. *M.* Suſtine pauliſper, nè abjicias folia: nam eſt panicum. *V.* Reſponde igitur, an recipias. *M.* Recipio, & rurſum augeo. *V.* Quid? Speras tu me ferocibus tuis verbis protelare? Non concedo. *M.* Effare tandem ſemel, & expeditè: Admittíſne? *V.* Etiam, & quidem libentiſſimè: & animus inſtigat me tali ludo majore pretio certare; ſed iſtud inter amicos ſufficit. *T.* Quid veró? Me non computatis inter vivos? Adeò nulla eſt mei mentio? *C.* Quid igitur tu ad hæc, homo fœnee? *T.* Ego verò augeo mea ex parte depoſitum. *M.* Quid tu dicis, Caſtelle? *C.* Nunc me conſulis, poſteaquam tuâ operâ depoſitum crevit in immenſum: ego incrementum hoc non auderem hoc meo ludo ſuſtinere. *V.* Reſponde affirmatè. *C.* Non habeo quod ſic reſpondeam: ſed valde ambiguè, & dubitanter, & cunctabundè, & timidè, & diffidenter. Eſtnè ſic ſatìs expreſsè dictum? *M.* Deum immortalem! Quanta copia! Non tam denſa nuper cadebat grando. Sed, quæſo te, periclitemur pauliſper. *C.* Experiamur, quando ità tibi placet: à me verò nè ſperâris magnam opem. *M.* Feres

tamen

tamen quas poteris suppetias. *C.* Nihil necesse id habes admonere. *M.* Planè victi sumus. *T.* Vicimus denarios quatuor: Misce. *V.* Addo asses quinque. *C.* Nescio an cedam: nam scio me certò victum iri. *T.* Rursum alteros quinque. *C.* Quid tu ad hanc provocationem dicis? *M.* Quid dicam? Fugio. *C.* Tu perdidisti proximum ludum. Sine me hunc arbitratu meo perdere. Sentio me esse inferiorem: sed sustinendum est, quamdiu aliquid videro superesse virium. *V.* Quid ergò dicis? Recusas? *C.* Non: Imò addico. *T.* Valdaura, non nôsti hunc Castellum? Superiorem habet ludum tuo: sed ità solet calidos provocatores illectare in suum rete. Vide nè quò progrediaris temerè, ubi tenearis irretitus. *V.* Divûm fidem! Quomodo potuisti divinare folium mihi postremum restare hujus nationis? *C.* Novi omnia folia. *V.* Non omnino est isthuc incredibile. *C.* Ità planè: novi à facie. *V.* Fortasse etiam à tergo. *C.* Nimiùm suspiciosus es. *V.* Tu me facis: eat hoc cum tua bona venia. *T.* Dispiciamus, num quæ sint chartæ aversæ maculatæ, unde possint noscitari. *V.* Faciamus, quæso, nos ludendi finem: angit me hic ludus, tam infeliciter cedendo. *C.* Ubi voles: sed fortasse non in ludo est vitium, sed in tua imperitia, qui nescis ludum scienter ad victoriam accommodare, sed jacis folia absque arte, ut sors tulerit, ratus nihil interesse quid priùs, quid posteriùs mittas, quid quo loco sis jacturus. *T.* Omnium rerum est satietas, etiam voluptatum: & ego defessus sum jam sedendo. Assurgamus aliquantisper. *L.* Cape testudinem hanc; & aliquid nobis cantilla. *T.* Quid tandem? *L.* De ludo quippiam. *T.* Carmen Virgilii? *L.* Isthuc ipsum: aut, si mavis, Vivis nostri, quod ille nuper canebat deambulans in pomœrio Brugensi. *V.* Anserinâ voce. *L.* Cane tu olorinâ. *T.* Deus meliora: nam olor non canit, nisi fato jam urgente.

Ludunt & pueri, ludunt juvenésque senésque:
Ingenium, gravitas, cani, prudentia, ludus.
Denique mortalis, solâ virtute remotâ,
Quid nisi nugatrix, & vana est fabula, vita?

Vald.

Vald. Possum vobis confirmare, esse carmen bene expressum, tanquam ex spongia arida. *Lup.* Tanta cum difficultate componit carmen? *Vald.* Magnâ, sive quòd raró, sive quòd non libenter, sive quòd aliò fert eum ingenii pronitas.

Leges ludi.

Varius Dialogus de Urbe Valentia.

Borgia, Scintilla, Cabanillius.

UNde tu jam nobis Scintilla jucundissime? *Sc.* Lutetiâ? *B.* Quâ tandem Lutetiâ? *Sc.* Quâ tandem quæris? quasi sint multæ? *B.* Etiamsi sit unica, ea quænam sit ignoro, aut ubi sita. *Sc.* Lutetiâ Parisiorum. *B.* Parisios nominari audieram, & quidem sæpe: Lutetiam nunquam. Est ergò Lutetia, quos nos Parisios dicimus. Ea igitur est causa, cur tu tam diu nulli es visus Valentiæ, & potissimùm in Sphæristerio nobilitatis. *Sc.* Alia ego vidi Sphæristeria Lutetiæ, alia Gymnasia, alios ludos longè istis vestris utiliores ac præstantiores. *B.* Ecquos, quæso? *Sc.* Triginta Gymnasia plùs minùs in Academia illa, omni eruditionis, scientiæ, & sapientiæ genere referta: doctos præceptores, juventutem studiosissimam & optimè moratam. *B.* Vulgus scilicet hominum. *Sc.* Quid tandem vocas vulgus? *B.* Fæcem plebis, filios sutorum, textorum, tonsorum, fullonum, & ejusmodi artificum, atque operariorum. *Sc.* Vos hîc, ut video, ex vestra hac civitate metimini orbem universum, & eosdem totâ Europâ existimatis esse mores, quos hîc: dico juventutem illic esse frequentissimam, principum, procerum, nobilium, & hominum locupletissimorum, non ex Gallia modó, sed ex Germania, Italia, Britannia, Hispania, Belgica, admirabiliter addictam studiis literarum, parentum & institutorum præceptis & jussis: quorum mores non simplici tantùm admonitu formentur, sed acri reprehensione, cùm est opus, etiam castigatione, plagis, verberibus: quæ omnia & accipiuntur, & perferuntur animis moderatissimis,

ratissimis, & vultu modestissimo. *C*. Audivi sæpenumero ejusmodi narrari mihi, cùm agerem in Gallia Legatus Ferdinandi Regis. Sed omitte, quæso, nunc ista, aut differ in aliud tempus. Vides nos esse in ludo miraculi, cui est proximum Carrossorum: Hoc age. De pila sit jam sermo, oblectandi nostrî gratiâ. *Sc*. Amabó, nè assideamus, sed deambulantes colloquamur quæ fuerit collubitum: Quà ibimus? Hácne per Divi Stephani, an illàc ad portam regalem? Et visemus in regia Ferdinandum ducem Calabriæ? *C*. Nè forté optimi Principis interpellemus studia sapientiæ. *B*. Præstabit mulas accersere, ut vehentes loquamur. *C*. Nè amittamus, quæso, usum pedum & crurum; tempus est sudum ac serenum, & aura frigidinscula: satius erit pedestres, quàm equestres incedere. *B*. Eamus hàc igitur per Divi Joannis Hospitalis, ad vicum marinum. *C*. Spectabimus obiter decoras formas. *B*. Apagé! Pedestres? Erit dedecori. *Sc*. Majori est, meâ sententiâ, dedecori, viros pendêre de judicio puellarum rudium atque ineptarum. *C*. Vísne ut rectà eamus per plateam ficûs, & Divæ Teclæ? *Sc*. Non, sed per vicum tabernæ gallinaceæ: nam in eo vico cupio videre ædes, in quibus natus est Vives meus: sunt enim, ut accepi, descendentibus ad sinistram postremæ in vico: & invisam eâdem operâ sorores ejus. *B*. Omitte nunc, quæso, muliebres visitationes: si mulierem vis alloqui, eamus potiùs ad Angelam Zabatam, cum qua erunt confabulationes literatæ. *C*. Utinam, si id cupitis, adesset Marchiona Zeneti! *Sc*. Si vera sunt, quæ de illa, cùm essem in Gallia, audivi, majus est id argumentum, quàm ut de illo tractari leviter, & ab aliud agentibus vel possit, vel debeat. *B*. Ascendemus ad Divi Martini, an descendemus per vicum Vallesii, ad plateam villæ rasæ? *C*. Hác, indé ad Sphæristerium Barzii, seu mavis, Masconorum. *B*. In Gallia habetísne ad hunc modum ludos in publico? *Sc*. De aliis Galliæ urbibus non possum tibi respondere: Lutetiæ, scio nullum esse: id in privato multa, velut in suburbiis Divi Jacobi, Divi Marcelli, Divi Germani. *C*. Et in ipsa civitate famosissimum,

quod

quod vocant Bracchæ. *B.* Luditur eâdem illic ratione, quâ hîc? *Sc.* Eâdem prorsum, nisi quòd magister ludi præbet illic calceos, & pileos lusorios. *B.* Cujusmodi sunt? *Sc.* Calcei sunt coactilitii. *B.* Non essent hîc utiles. *C.* Videlicet in via lapidosa: in Francia verò & Belgica luditur super pavimentum lateribus constratum, planum & æquabile. *Sc.* Pilei sunt æstate leviores, in hyeme autem crassi, profundi, cum offendice sub mento, nè in agitatione vel elabantur ex capite, vel decidant in oculos. *B.* Offendimento hîc non utimur, nisi cùm est ventus vehementior. Sed quales habent pilas? *Sc.* Nullos ferè folles, ut hîc: sphærulas minores vestratibus, & multò duriores; ex corio albo tomentum est, non ut in vestris lanugo è pannis tonsa, sed pili ferè canini: eámq; ob causam raró luditur palmâ. *B.* Quomodo ergò percutiunt pilam? Pugno, ut folles? *Sc.* Nè sic quidem: sed reticulo. *B.* Confecto ex filo? *Sc.* Ex fidibus crassiusculis, quales ferè sunt sextæ in testudine: habent funem tensum & reliqua, ut hîc in ludis domesticis: sub funem misisse globulum, vitium est seu peccatum: signa sunt bina, seu mavis metas: numeri quaterni, quindecim, triginta, quadraginta quinque, seu antegressio, æqualitas numerorum: victoria, quæ est duplex, Ut cùm dicitur, Vicimus signum, &, Vicimus ludum: Pila autem vel ex volatu remittitur, vel ex primo resultu: ex secundo enim ictus est invalidus, & ibi fit signum, ubi pila est percussa. *B.* Non sunt aliæ lusiones quàm sphæræ? *Sc.* In civitate, quot hîc, aut plures: sed inter scholasticos nulla alia permissu magistrorum exercetur: sed interdum clàm luditur foliis & aciebus: pueruli talis, nequiores taxillis. Nos institutorem habebamus Anneum, qui obscœno die lusum foliorum concedebat: sed de illo, & in universum de lusione omni, tulerat sex leges, quas descriptas in tabella appenderat in cubiculo. *B.* Nè graveris, rogo te, & eas nobis referre, quemadmodum alia fecisti. *Sc.* Pergamus deambulare: nam incredibili teneor desiderio patriæ aspiciendæ, tam diu à me non visæ. *B.* Conscendamus mulas, ut ambulemus commodiús, tum

etiam

etiam honestiùs. *Sc.* Honestatem hanc non emerim crepitu digitorum. *B.* Ac nè ego quidem, ut verum fatear, manum ob eam moverim: sed nescio quo pacto magis id videtur decere nostras personas. *C.* Isthuc quidem rectè. Sed sumus tres: & in angustis viis aut hominum frequentiâ disjungeremur; unde necesse esset vel interrumpi sermonem, vel multa semper à nostrûm aliquo non exaudiri, neque intelligi. *B.* Esto sanè itá; pergamus pedestres: ingredere per angiportum hunc ad plateam Pegnarogiorum. *Sc.* Optimé: indè per fabros claviles ad vicum dulciarium; tum ad forum fructuarium. *B.* Quin potiùs olitorium. *Sc.* Utrumque est: qui libentiùs oleribus vescuntur, vocent olitorium; qui fructibus, fructuarium. Quæ amplitudo fori! Quæ descriptio vendentium, & rerum vænum expositarum! qui odor ex fructibus! quanta varietas, mundities, nitor! Non possunt horti excogitari huic foro pares. Quæ autem ædilis nostri, & ejus ministrorum solertia, & diligentia, nè quis emptor fraude à venditore capiatur! Estnè ille qui mulâ vehitur, Honoratus Joannius? *C.* Non, ut arbitror: nam unus ex meis pueris, qui eum modò convenit, reliquit illum abdentem se in bibliothecam suam: qui si sciret nos unà esse, non deesset haud dubiè nostro sermoni; & nostris ludis seria sua posthaberet. *B.* Profer tandem leges. *Sc.* Extricemus nos ab hac turba per plateam Divæ Virginis Mariæ, ad vicum fumalis, & Divi Augustini, ubi minor est frequentia. *C.* Nè discedamus tam procul ab urbis corpore: ascendamus potiùs per vicum crumenarium ad clivum, indè ad vicum militarem, & ædes familiæ vestræ, Scintilla, cujus parietes lugere adhuc videntur mihi heroëm illum Comitem Olivanum. *B.* Imò, luctu deposito, talem juvenem in tanti senis locum successisse seriò triumphant. *Sc.* O quàm juvat intueri curiam, & quadruplex forum præfecti urbis (quod jam ferè familiæ vestræ Cabanilliæ hæreditarium videtur) civile, criminale, & tercentum solidorum! quæ ædificia! quæ facies urbis! *B.* Nusquam potes rectiùs leges ferre, quàm in foro & curia:

ede

ede eandem. Nam de laudibus, seu de admiratione potiùs nostræ civitatis, aliàs erit dicendi locus aptior. *Sc.* Prima lex, *Quando ludendum.* Homo propter res serias est conditus, non propter nugas & lusus: lusus autem reperti, ad reficiendum animum lassum à seriis. Tunc igitur ludendum, cùm animus aut corpus erit defatigatum; nec aliter sumendum, quàm somnus, cibus, potus, & alia, quæ vires renovant ac reficiunt: alioqui in vitio est, quemadmodum alia, quæ non suo fiunt tempore. Secunda lex, *Cum quibus ludendum.* Quemadmodum facturus iter, aut iturus ad convivium, diligenter despicis qui sint futuri sodales aut comites: Sic in ludo animadvertendum, cum quibus ludes, ut sint homines tibi noti; nam in ignotis magnum est periculum, & verum proverbium Plauti, *Lupus est homini homo*, qui qualis sit non novit. Sint etiam belli, festivi, comes, cum quibus periculum non sit nè rixeris, aut pugnes, aut aliquid vel facias, vel dicas turpiter atque indecorè; nè sint blasphemi in Deum, aut dejeratores; nè in dictis spurci, nè quid ex contagione affricetur tuis moribus pravum aut flagitiosum: denique sint ii, qui non aliam ad ludum mentem afferant, quàm tu; nempe ut à labore conquiescat & levetur animus. Tertia lex, *Quo ludo.* Primúm, noto: nam in ignoratione non potest subesse delectatio, nec ludentis, nec collusorum, nec spectatorum: deinde, quòd simul animum reficiat, & corpus exerceat, si quidem tempus & valetudo patitur. Sin secús, ludus sit in quo non omnia possit mera sors: insit etiam peritia, quæ possit casum corrigere. Quarta lex, *Quâ sponsione.* Nec nullâ sponsione, quod est fatuum, & celerrimè exatiat; nec itâ magnâ, quæ in ipsa lusione inquietet animum; & si vincaris, mordeat ac discruciet: non est hic lusus, sed carnificina. Quinta lex, *Quemadmodum.* Ut, antequam ad ludendum assideas, reputes te ad refocillandum animum venire, in cujus aleam conjicias pauculos numos, hoc est, emas illis refectionem defatigationis. Cogita esse sortem, hoc est, variam, incertam, instabilem, communem; nullam idcirco

tibi fieri injuriam, si perdas; ut id feras æquo animo: ne contrahas vultum, & suffundas eum tristitiâ; nè prorumpas in convitia, & maledicta, aut adversus collusorem, aut quempiam ex spectatoribus. Si lucrifacias, ne sis in collusorem insolenter dicax: prorsum toto ludo sis comis, hilaris, facetus, jocosus citra scurrilitatem & petulantiam; nè des significationem ullam fraudis, sordium, aut avaritiæ; in contentione nè sis pertinax: minimè omnium jurato, memor rem illam totam (etiamsi meliorem causam habeas) non esse tanti, ut nomen Domini afferas in testimonium. Spectatores memineris esse velut judices ludi: si quid illi pronunciârint, cedito, nullam edens notam improbationis. Hoc modo & lusus fit delectatio, & probi adolescentis grata est educatio ingenua. Sexta lex. *Quamdiu ludendum.* Quoad sentias animum renovatum jam, & reparatum ad laborem, & vocet hora ad negotium serium. Qui secùs faxit, improbè factum videri, *velitis*, Quirites, *jubeatis*. *Bor.* Sicuti rogavit.

Corpus hominis exterius.

Durerius pictor, Grynæus, Velius.

FAcessite hinc: nam vos nihil emetis, sat scio; & estis mihi impedimento, quò minùs accedant emptores propiùs. *G.* Imò verò nos volumus emere, modò vel pretium relinquas nostro arbitratui, & tempus ipse præscribas: aut contrà, nos tempus, tu pretium. *D.* Bella negotiatio: mihi nihil est opus tricis ejusmodi. *G.* Cujus est hæc imago, & quanti indicas? *D.* Imago est Scipionis Africani, & indico sestertiis numis quadringentis, aut non multò minoris. *G.* Quæso te, priùsquam verbo uno eam addicas nobis, examinemus artem picturæ: Et hic Velius est sesquiphysicus, peritissimus humani corporis. *D.* Jamdudum intelligo me à vobis intricari: sed interea dum mercatores nulli adsunt, nugamini quantum libuerit. *G.* Nugas tu vocas peritiam artis tuæ. Quid faceres alienæ? *V.* Primum omnium verticem contexisti

contexisti capillis multis & planis, cùm vertex dicatur, quasi vortex, à vertendis capillis: ut in fluviis videmus, cùm aqua se convolvit. *D*. Inepte, non consideras eum esse malè pexum, more illorum temporum. *V*. Bregma habet inæqualiter deflexum. *D*. Acceperat vulnus miles ad Trebiam, cùm servavit patrem. *G*. Ubi tu id legisti? *D*. In decadibus Titi Livii amissis. *V*. Tempora sunt nimis tumentia. *D* Cava essent signum dementiæ. *V*. Occipitium vellem videre. *D*. Verte tabulam. *V*. Cur dixit Cato inter cætera oracula, *Frons occipitio prior est?* *D*. Quàm estis fatui! Annon in quovis homine priùs cernis frontem, quàm occiput? *G*. Quosdam priùs video aversos, quàm adversos. *D*. Et ego libenter, ut tales emptores & milites. *V*. Cato sensit præsentiam domini potiorem esse ad curationem rerum, quàm absentiam. Cæterùm, cur antias adeò longas? *D*. Loqueris de his caproneis? *V*. Etiam. *D*. Non habuerat multis mensibus tonsorem ad manum, velut in Hispania. *V*. Glabellam hanc cur contra ipsius verbi etymon fecisti hirtam? *D*. Tu ipse vulsellis pilos detrahito. *V*. Et vibrissas extantes extra nares: sed tu, quæ tua est versutia, culpam abs te rejicies in tonsorem. *D*. Inscie, non animadvertis eos fuisse ætatis illius mores, severos, tristes, rusticanos? *V*. Imperite, Non legisti Scipionem hunc ex omnibus sui temporis hominibus excultissimum, & politissimum fuisse, & amantem elegantiarum? *D*. Expressus est, cùm exularet Linterni. *G*. Supercilium hoc est grande, & conveniens Latio: cilium habet nimis cavum, & genas depressas. *D*. Ex vigiliis castrensibus. *G*. Tu non solùm es pictor, sed rhetor, valde versatus in translatione criminum. *D*. Et vos, quantum intelligo, in criminationibus. *V*. Malas habet nimiùm tumentes, & buccas istas. *D*. Inflat classicum. *G*. Et tu inflabas calicem, cùm hæc pingeres. *V*. Imò verò utrem: sed alibi fecisti pilosum, palpebras ferè nullas appinxisti. *D*. Ex morbo illi deciderunt. *G*. Quo morbo? *D*. Quære ab illius medico. *G*. Jámne intelligis, ob tuam tantam imperitiam detrahi debere de summa centum sestertios?

D. Imò ob vestras cavillationes & interrogationes admolestas, addi ducentos oportere. V. Pupulas habet hi glaucas:atqui ego audivi cœruleas habuisse. D. Et ego cæsias, ut Minervam bellatricem. V. Hircos fecisti nimiùm carnosos, & sinus humentes. D. Flebat, accusatus à Catone. V. Mandibulæ sunt nimis longæ, & barba densissima ac profusissima: tum pilos dicas setas porcinas. D. Vos sine modo ullo estis loquaces, & argutuli cavillatores. Abite hinc:nam tabulæ non fiet vobis ampliùs copia. V. Amabò, mi Dureri, dum alios non habes licitatores, sine nos hic cavillari. D. Quâ mercede? V. Asscribemus ambo hîc tibi singula disticha, quò tabula fiat vendibilior. D. Nihil opus est meæ arti vestrâ commendatione: nam periti emptores, & picturæ intelligentes, non emunt versus, sed artificium. V. Sed nares habet nimiùm patulas. D. Erat iratus accusatoribus. V. Non videmus valleculam. D. Latet sub barba: ac nè mentum quidem cernitis, neq; anthereonem. G. Horum omnium fecisti tu compendium beneficio grandis barbæ. V. Collum placet mihi rectum, & musculosum, item juguli. D. Gratulandum est superis, quòd aliquid tibi probatur. V. At nè nihil in hoc quoque desiderem, jugulos non habet satìs cavos, quod in Socrate Physiognomon annotatum, tardi esse ingenii signum pronunciavit. Armos istos voluissem paulò erectiores, & ampliores. D. Non tam erat miles bellator, quàm imperator. Non audivisti apophthegma hujus? De quo cùm milites quidam dicerent non adeò eum esse valentem militem, ac imperatorem sapientem: Is respondit, Imperatorem me genuit mater mea, non militem. Sed discedite, si non estis empturi: nam video accedentes quosdam negotiatores publicanos. V. Eamus deambulatum, & inter nos de humano colloquemur corpore, sine Scipione ac tabula. Simus nasus non decet generosam faciem. G. Quid bosimus, quales fuerunt Hunni? V. Apagè monstra. G. Silones non sunt minùs deformes. Persæ aquilos venerabantur, propter Cyrum, quem ferunt eâ fuisse formâ. V. Ancon & campe sunt in brachio, quod in crure poples & genu: lacertus indè usque ad manum, à cujus

musculis

musculis etiam crura dicuntur lacertosa. *G*. Nonne is est cubitus, ut apud mensores? *V*. Est is quidem cubitus, & ancon ipse cubitus. *G*. Unde ergò Rex Romanus, Ancus? *V*. Ab incurvo cubito. *G*. Manus sequitur, maximum omnium instrumentorum, secta in digitos, pollicem, indicem, medium sive infamem, minimo proximum, minimum, *V*. Cur medius infamis? quid designavit flagitii? *G*. Institutor noster dixit se quidem scire causam, nolle tamen edisserere, quòd esset turpis. Nè quæsieris igitur: non enim decet bonæ indolis adolescentes turpia scrutari. *V*. Atqui minimo proximum, δακτύλιον Græci appellant, quasi annularem. *G*. Ità planè; sed in sinistra, non in dextra: quòd in eo soliti essent olim annulos gestare. *V*. Qua de causa? *G*. Aiunt à corde protendi illùc venam, quæ cùm annulo redimitur, velut cor ipsum coronatur. Nodi digitorum sunt condyli, & pro pugni percussu vox ea usurpatur: inter nodos sunt internodia, & generali verbo artus atque articuli. Tiberium Cæsarem memoriæ produnt tam firmis fuisse digitorum articulis, ut digito recens malum terebraret. *V*. Didicisti chiromantiam? *G*. Nè nomen quidem ipsum audieram. Quid ità? *V*. Divinâsses hîc nobis aliquid ex incisuris. *G*. Negavi me scire; & res sic habet: sed si nunc me nôsse aliquid profiterer, & attentiùs manum tuam contemplarer, libenter me auscultares, & homini ejusce imposturæ imperitissimo fidem non omnino abrogares. *V*. Quî sic? *G*. Quia id est hominum ingenium, ut libenter eos audiant, qui se recondita vel eventura profitentur enunciaturos. *V*. Unde sunt Scævolæ? *G*. Quasi scævæ, à scæa, quæ est sinistra. Aiunt in sexu fœmineo scævas esse plures, quàm in nostro. *V*. Quæ est vola? *G*. Cavum manûs, ubi incisuræ. *V*. Quid involare? *G*. Id quod tu agis: libenter furari, surripere, quasi volâ abscondere, &, quod rabiosa Lucretia, involare in oculos pedissequarum. Reliquum corpus, dempto capite, est truncus, & ex trunco thorax, concavum pectoris usq; ad ventriculum & costas; concavum quidem interius: nam exterius inter brachia & pectus, sinus est. Sub ventriculo est venter, & in ventre imo pecten, & pudenda. *V*. An-

non

non pudendus magis podex, sive anus? G. Utrumq; pudendum: posterius ob turpitudinem; anterius ob flagitium & dedecus. Femur, &, ut olim loquebantur, fœmen, nunc malunt Plurativè fœmina: à genu est crus, cujus os tibia dicitur: carnosum verò illud posterius, sura: postremò pes, manui non absimilis, nam & digitos habet, & volam, quæ & vestigium dicitur, & solum pedis. V. Quid? num non vestigium, quod à pede imprimitur? G. Et illud ipsum, & solum pedis. V. Nostín' quæ sint in corpore virtutum sedes? G. Quæ tandem? V. In fronte pudor, in dextra fides, in genu misericordia. G. Planta pedis non est ipsum solum pedis. V. At sic putant multi. G. Atqui Plinius scribit esse gentem, quæ sibi umbram faciat in meridie plantâ pedis, quam habent vastam admodum atque enormem. Quî fieri id potest? V. Profectò planta est, à cruris vertebra ad digitos.

Educatio.

Flexibulus, Grympherantes, Gorgopas.

QUânam gratiâ misit te huc ad me pater tuus? Gr. Dixit te esse hominem egregiè institutum, sapienter educatum, eâque de causa gratum huic civitati: cupere se, ut ego eisdem, quibus tu, vestigiis insistens, perveniam ad similem favorem populi. F. Quomodo igitur te id assecuturum censes? Gr. Ingenuâ educatione, quali te omnes prædicant esse præditum. Adjecit pater, eam educationem magis decere me, quàm alium quemvis. F. Cedò mi fili. Quomodo ea in re venis à patre imbutus? Gr. Non tam me pater præceptis instruxit, quàm patruus quidam meus, vir senex, versatus multùm & diu in Regum comitatibus. F. Qui ergò illi te docuerunt, mi fili & amice? Gor. Vide, vir prudentissime, nè fortè per ignorantiam labaris in dictum aliquod, aut factum stultum, vel rusticanú, unde amittas istud nomen optimè educati. F. Quid? Támne leviter apud vos perit? Gor. Vel unicâ voculâ, unico flexu poplitis, unicâ inclinatione capitis. F. Nimis est inter vos delicatum & infirmum: inter nos enim multò

id est robustius & firmius. *Gor*. Sic sunt nostra judicia, ut nostra corpora, quæ nullam ferunt offensionem. *Fl*. Imò, ut est videre, faciliùs ferunt corpora, quàm animi. *Gor*. Fortasse tu non nôsti hunc: ideo filium & amicum nominas. *Fl*. Annon sunt hæc honesta nomina, & plena benevolentiæ? *Gor*. Benevolentiæ credo, quam nos haud magni sanè facimus; sed non reverentiæ, neque officii, quæ nos anxiè venamur: nam hic, dominus solet appellari, non amicus. Annon animadvertis domini præfationem ante prænomen, & famulos versicolores? Non annotâsti in avi hujus solennibus parentalibus tot cereos, tot insignia, tot homines atratos? *Fl*. Quid ergò affectas tu omnibus esse dominus, nulli amicus? *Gr*. Ità docuerunt me propinqui mei. *Fl*. Edat jam, mi domine, tua Excellentia præclara illa tuorum consanguineorum documenta. *Gor*. Videris tu mihi puerum hunc naso suspendere: at non est quilibet: Nè feceris. *Gr*. Primùm, esse me ex honestissima progenie, quæ nulli cedet per universam hanc provinciam: idcirco curandum mihi diligenter, atque adnitendum, nè degenerem à majorum meorum virtute; illos parâsse sibi magnum decus, nemini concedendo de loco, de dignitate, de autoritate, de appellatione: me idem debere facere. Si quis quid velit de honore detrahere, pugnandum statim cum eo; de pecunia oportere esse largum, atque adeò profusum; in honore astrictum & attentum: decere nihilominus me, ac mei similes assurgere aliis, viâ cedere, ducere, reducere, nudare caput, poplitem incurvare: non quòd alius quispiam id mereatur à me sibi exhiberi, sed quòd sic conciliabo mihi favorem hominum, captabo auram popularem, & parabo illum, quem tantopere gestamus semper in ore & in corde, honorem. In ea educatione situm esse discrimen nobilis, & ignobilis: quòd nobilis ad illa omnia dexterè præstanda institutus est, atque assuefactus; ignobilis agresti more nihil illorum doctus est facere. *Fl*. Et Excellentiæ tuæ, domine, qualis videtur ejusmodi institutio? *Gr*. Qualis veró? Mihi multò optima, & digna meo genere. *Fl*. Quid est ergò aliud, quod à me requiras?

Gr. Nihil plane restaret, mea sententia, nisi accessisset voluntas patris, qui jussit profectum, seu veriùs imperavit rigidè, ut ad te venirem: ut si quid in hac educatione nosses magis reconditum, & quasi mysterium sacratius, quo majus mihi decus acquirerem, in gratiam sui ne gravareris exponere, quo familia nostra, alioqui honoratissima & celsissima, altius ascenderet: quoniam sunt non pauci novi homines, qui freti suâ opulentiâ, nactique dignitatem & honores, per divitias emerserunt, adeò ut etiam audeant cum vetustate & decoribus gentis nostræ contendere. Fl. Facinus nefandum! Gr. Nonne? Fl. Vel cæco esset clarum. Gr. Itaque novi illi homines ambulant comitati longo assectarum ordine, ipsi segmentati in vestibus, vel bombycini villosi intexti, vel texti Attalici, ut nos nihil esse præ illis videamur, qui villato vestimur, dissimulandæ paupertatis gratiâ. Præmium autem hujus tui laboris, si operam hanc navaris patri, erit, Recipi te in numerum nostræ familiæ, & admitti ad illius gratiam & meam, ut procedente tempore aliquod à nobis accipias beneficium, sisque semper in nostra clientela, & quasi tutela. Fl. Quid potest dici amplius aut opulentius? sed cedò jam, si aperias caput, cedas viâ & loco, appelles blandè: quam ob causam eris gratus iis quibuscum versabere? Gar. Ob eam ipsam causam, quia hæc ago. Fl. Imò hæc omnia exteriora sunt solum signa, quæ denotant aliquid esse in animo tuo, propter quod diligare: nam ipsa per se nemo diligit. Gr. Quidni diligam omnes, qui sunt honestæ conversationis, in mea præsertim nobilitate? Fl. Parum admodum es progressus: (quod liceat inter nos dicere) & tu te pervenisse jam arbitraris ad summum. Gr. Nihil necesse habeo parare mihi literas atque eruditionem; majores mei reliquerunt mihi, unde vivam: quod etiam si desit, non istis est mihi artibus quærendum tam ignobilibus, sed hastæ cuspide, & ense districto. Fl. Animosè isthuc quidem, & fortiter: quasi verò, quia es nobilis, non sis futurus homo. Gr. Bona verba. Fl. Ecquâ tandem parte tui es homo? Gr. Me toto. Fl. An corpore, quo non differs à belluis? Gr. Minimè. Fl. Non

ergò

ergò te toto ratione igitur & mente. *Gr.* Quidni? *Fl.* Si hanc ergò sinis incultam & sylvestrem, excolis autem corpus, & illi uni studes: an non transis ab humana in ferinam conditionem? Sed ad id de quo cœperamus loqui: nam hæc digressio, si vellem mihi indulgere, longissimè nos à proposito abduceret. Verùm, cùm tu cedis de via, & nudas caput, qualem te esse alii existimant? *Gr.* Nobilem, & generosè informatum atque institutum. *Fl.* Nimiùm durus es: nihilne domi audivisti de animo, de probitate, de modestia, de moderatione? *Gr.* In templo nonnunquam audivi de concionatoribus. *Fl.* Cùm illa abs te vident occurrentes fieri, judicant te esse adolescentem modestum, probum, bene de ipsis judicantem, de te autem moderatè: qua ex opinione nascitur benevolentia & favor. *Gr.* Explicatiùs isth, quæso. *Fl.* Huc pertinet mea ratio: Si te homines existimarent adeò superbum, ut si omnes contemneres præ te, nudares tamen caput, & genu flecteres, non quòd ipsis is honor debeatur, sed quòd te deceat; putas tu ullum fore, qui tibi haberet gratiam, qui te de honoris illâ falsâ simulatione diligeret? *G.* Quidni? *Fl.* Quia id tu tibi præstas, & tuâ gratiâ facis, non illorum: quis enim judicabit se devinctum tibi de eo, quod pro te ipso feceris, non pro se? An ego honorem eum velut mihi impensum accipiam, quem tu tribuis opinioni de te, non meis meritis? *Gr.* Ità videtur. *Fl.* Ergò paratur benevolentia, si illi credant sibi honorem illũ dari, non ut tu habearis comior ac nobilior: illud verò non fiet, nisi eam de te induant opinionem, quòd tu illos esse potiores ducas te, & dignos quibus tu concedas. *Gr.* At non est ità tamen. *Fl.* Quantumcunque hoc sit falsum, in eo tamen necesse est eos falli: alioqui nunquam consequêris quod tantopere expetis. *Gr.* Quæ igitur erit persuadendi via? *Fl.* Facilis, modò animum sedulò advertas. *Gr.* Profer, quæso; nam ea de causa huc sum missus: & eris semper in nostra clientela. *Fl.* Nimis crudum est hoc pomum. *Gr.* Quid tu mussas? *Fl.* Dico viam esse unicam, Si sis talis, qualem te credi cupis. *Gr.* Quî istuc? *Fl.* Si vis aliquid calfacere, afferśne fictum ignem? *Gr.* Non:

Gr. Non: sed verum. Fl. Si scindere; an pictum in tela gladium? Gr. Non: sed ferreum. Fl. Non est igitur eadem vis rerum verarum, quæ fictarum. Gr. Apparet non esse. Fl. Nec tu idem efficies simulatâ moderatione, quod verâ: nam falsa, ipsa se aliquando produnt; vera, semper sunt eadem. In ficta moderatione, aliquid aliquando dices, aut facies publicè aut privatim, cùm tibi excides, (neque enim semper te & ubique poteris observare) unde fictus deprehendaris, & quantum priùs ignotus diligebare, tantum postea cognitus sis odio, & longè plús. Gr. Quomodo ego mihi ipse indicam germanam illam animi moderationem, quam tu præcipis? Fl. Si persuaseris tibi id quod res habet, alios esse meliores te. Gr. Meliores veró? ubi tandem? In cœlo, credo: nam in terra pares sunt paucissimi, melior nemo. Sic audivi sæpe de patre, & patruo. Fl. Multùm abducit vos à cognitione veri, nominum ignorantia. Quid tu vocas bonum? ut sciamus, num sit aliquis te melior. Gr. Quid ego scio, quid sit bonum? Ex bonis esse progenitum. Fl. Ignoras etiamnum, quid sit bonum? Et jam tenes, quid sit melius? Quomodo pervenisti ad Comparativa, cùm nondum Positiva didiceris? Ipsos autem tuos progenitores quomodo scis fuisse bonos? Quâ tu id notâ cognoscis? Gr. Quid? Negas tu fuisse illos bonos? Fl. Non novi illos: quomodo de illorum bonitate possum aliquid in alterutram partem statuere? quæro modóque quâ ratione assequaris tu fuisse illos bonos. Gr. Quia ità omnes prædicant: sed quorsum, rogo te, pertinent tam molestæ interrogationes? Fl. Non sunt molestæ, sed necessariæ, ut accipias quod ex me sciscitaris. Gr. Confer, quæso te, in pauca. Fl. Multis esset id explicandum, cujus tam crassâ ignorantiâ involveris: sed, quando ità es fastidiosus, dicam breviùs quàm res tanta dici postulat: defige jam oculos tuos in me, dum dissero. Qui sunt dicendi eruditi? Annon ii qui habent eruditionem? Qui opulenti? Annon qui habent opes? Gr. Indubié. Fl. Qui ergò boni? Num non ii demum qui habent bona? Gr. Ii plané. Fl. Missas nunc divitias faciamus,

mus, quae non sunt vera bona; quae si efficit, multi patre tuo invenirentur meliores: & negotiatores, ac foeneratores praestarent bonitate viros bonos, & sapientes. *Gr.* Sic videtur, ut mihi dicis. *Fl.* Expende ergò attentè ac diligenter singula eorum quae referam. Annon est bonum, acutum ingenium, sagax, maturum judicium, integrum, sanum, memoria firma, eruditio varia, & magnarum rerum atque utilium prudentia, eruditio in rebus praestantibus, consilium, dexteritas in exequendis negotiis? Quid tu de istis? *Gr.* Vel sola nomina videntur mihi pulchra profectò, & magnifica; quantò magis res ipsae? *Fl.* Agè porrò: Quid sapientia? quid religio & pietas in Deum, in patriam, parentes, necessarios? justitia, temperantia, liberalitas, magnanimitas, contemptus casuum humanorum, & fortis animus in adversis? Quid verò ista? *Gr.* Praestantissima etiam haec. *Fl.* Haec sola sunt hominis bona: nam reliqua omnia, quae commemorari possint, bonis & malis sunt communia, atque ea de causa nec bona: quaeso, manda sedulò memoriae. *Gr.* Faciam. *Fl.* Pervelim: nam ingenium tuum non malum est, sed non bene excultum. Reputa igitur cum animo tuo, an tu haec habeas, &, si habes, quàm pauca, & ea quàm tenuiter: quod ubi examinaveris acutè ac subtiliter, intelliges tum demum, te non magnis nec multis esse bonis ornatum ac instructum, nec esse in populo qui pauciora habeat quàm tu. Nam in multitudine alii sunt senes, qui viderunt atque audierunt multa, habent experimenta rerum plurimarum: alii studiosi, qui ingenium discendo exacuunt, & expoliunt: alii capessunt Rempublicam: alii libenter & diligenter versant scriptores profuturos: alii sunt sedulò patresfamilias: alii alias artes profitentur, & praestant. Vel ipsi agricolae, quàm multa ex arcanis naturae tenent! Nautae verò, cursum dierum & noctium, naturam ventorum, positus terrarum & maris. Alii ex multitudine sunt viri sacri & religiosi, qui numen piè venerantur ac colunt: alii res prosperas moderatè rexerunt, & fortiter pertulerunt adversas. Quid horum tu nosti? quid exerces? quid praestas? Nihil omnino praeter-

præterquam illud, Nemo est melior me, bono sum nato genere. Quî potes esse melior, qui nondum es bonus? Nec pater tuus, nec avi tui, nec proavi fuerunt boni, nisi hæc habuerunt quæ recensui: quæ an habuerint, tu videris; ego multum dubito. Sed si habuerunt, tu certè non eris bonus, nisi illorum fias similis. *Gr.* Planè transfixisti & pudefecisti me: non invenio quod possim vel hiscere in contrarium. *Gor.* Nihil horum intellexi: tenebras mihi offudisti ante oculos. *Fl.* Nimirum venis ad hæc nimis durus, & longè diversis opinionibus infectus & mancipatus. Sed tu, adolescens, quo te nunc tandem nomine censes appellandum? Dominum, an mancipium? *Gr.* Mancipium: nam si ità est, ut disseruisti, & intelligo nihil esse verius, complures sunt servi multò potiores, ac præstantiores me. *Fl.* Hæc nè leviter degustes, confer te domum, & solus tecum revolve, excute, perpende: quò magis versaveris, hoc veriora & certiora esse intelliges. *Gr.* Obsecro te, adjice alia, siqua habes: nam momento horæ sentio me adeò immutatum, ut prorsum videar mihi jam esse alius. *Fl.* Utinam contingerit tibi, quod Polemoni Philosopho! *Gr.* Quid illi contigit? *Fl.* Unâ Xenocratis oratione, ex nequissimo & perditissimo factus est sapientiæ ac virtutum omnium studiosissimus, evasitq; magni nominis philosophus, & Xenocratis in Academia successor. Sed tu, mi fili, ubi apertè cognoveris, quantum tibi ad bonitatem desit, quod aliis multis superest, verè & ex animo cedes aliis, & in eis honorabis bonitatem, quâ vides illos ornatos, te autem carere. Jam & ex reputatione tui ipsius vilesces tibi, ac sordebis, adeò ut nemini occurras tam abjecto, contemptóq;, quem non tibi anteponat conscientia tuæ mentis: non enim adduci poteris, ut credas quenquam esse pejorem te, nisi quòd illius malitia & nequitia protulit se foras, tua delitescit cautiùs. *Gr.* Quid tum sequitur? *Fl.* Hæc si feceris, veram ipsam solidámq; ingenuam educationem, atq; urbanitatem, seu, ut nunc loquimur, aulicitatem assequêre, eris gratus & charus omnibus, (sed jam id non magni facies) eris autem, quod unicè tum tibi erit curæ, gratus Deo immortali.

PRÆ-

Præcepta educationis.

Budæus, Grympberantes.

QUænam eſt iſthæc tanta & tam ſubita mutatio? Inter Ovidii Metamorphôſes poſſet referri. *Gr.* In pejúſne, an in melius? *B.* In melius, meâ ſententiâ: ſiquidem ab exteriore cultu, geſtu, verbis, actionibus, bonam mentem licet æſtimare ac colligere. *G.* Eſt ergò quod mihi poſſis gratulari, ſodalis jucundiſſime. *B.* Ego verò & gratulor tibi, & ut pergas exhortor, magnáque indies bonæ iſtius frugis ut capias incrementa, Deum ac divos omnes comprecor. Sed, amabó, nè invideas familiari tam charo artem adeò præſtantem ac præclaram, quæ brevi tempore tantum humano pectori probitatis inſtillet. *G.* Ars & fons rivi hujus uberrimus eſt Flexibulus, ſi eum nôſti. *B.* Quis non nôrit virum (ut à patre & majoribus natu audivi) ingentis prudentiæ atque uſûs rerum, huic civitati non notum modó, ſed charum, & in paucis venerabilem? O te felicem, qui illum propiùs audiveris, & ſis cum eo familiariter verſatus, unde tantum retuleris fructûs ad rectam compoſitionem morum! *G.* Quanto tu felicior, cui hæc domi naſcuntur, quod aiunt! Et potes non ſemel aut iterum, ut ego, ſed quotidie, quoties libuerit, talem patrem audire, maximis & utiliſſimis de rebus ſapienter diſſerentem. *B.* Omitte nunc iſta: de te & Flexibulo procedat ſermo inſtitutus. *G.* Taceamus igitur de patre tuo, quando ità eſt tibi cordi; redeamus ad Flexibulum. Nihil viri illius ſermone dulcius, nihil conſiliis cordatius, nihil præceptis gravius, prudentius, ſanctius. Itaque guſtu hoc, quem mihi ille de ſe præbuit, aucta & incenſa eſt mihi mirum in modum ſitis hauriendi ex tam dulci fonte ſapientiæ. Narrant qui orbem terrarum deſcribunt, fontes eſſe admirabilis ingenii ac naturæ; alios inebriare, alios ebrietatem tollere, alios ſtuporem immittere, alios ſomnum: fontem hunc hanc ego vim habere ſum expertus, ut ex bruto efficiat hominem; ex perdito & nequam, frugi; ex homine, angelum. *B.* Poſſémne & ego ex eodem fonte aliquid vel extremis labris delibare? *G.* Quidni

poſſis?

possis? Domum tibi, ubi habitat, commonstrabo. B. Isthuc quidem aliás: tu verò inter deambulandum (aut, desideamus, si lubet) aliquod mihi refer ex illius præceptionibus, quas optimas esse & potissimas censeas. G. Equidem recensebo lubens, cum ut tibi gratificer, & prosim, si queam, tum ad meam recordationem. Primum omnium docuit me, debere unumquemque non magnificè de se sentire, sed moderatè, seu, veriùs, demissè: hoc esse optimæ educationis, ac veræ comitatis solidum fundamentum ac proprium. Hinc navare operam, ut animum excolat atque exornet cognitione rerum, scientiâ, & exercitamentis virtutum: alioqui hominem non hominem esse, sed pecus. Rebus sacris interesse cum maxima attentione & reverentia. Quicquid illic sive audias, sive videas, existimare magnum, admirabile, divinum, & quæ captum tuum exuperet. Crebrò te Christo commendare precibus: in illo spem & fiduciam tuam omnem collocandam. Parentibus obsequentem te præbere, inservire illis, ministrare, & quacunque valeas commodare, prodesse, adjuvare. Magistrum colere, ac diligere tanquam parentem non corporis, sed (quod amplius est) mentis. Ministros Domini revereri, illorumq; doctrinæ audientem se exhibere, qui referunt nobis personam Apostolorum, atq; adeo Domini ipsius. Senibus assurgendum, caput nudandum, attentè illos auscultandum, à quibus ob diutinum usum rerum collecta sit prudentia. Magistratus honorare, illisque aliquid imperantibus dicto esse audientem, quibus cura nostri à Deo est commissa. Viros magni ingenii, magnæ eruditionis, probos, suspicere, admirari, colere, bene illis cupere, & amicitiam illorum ac familiaritatem expetere, ex qua magni fructus reportentur, & is potissimum, ut similes eorum evadamus. Denique iis, qui sunt in dignitate, debere reverentiam: idcirco impendendum esse liberaliter, ac libenter. Quid tu de hisce præceptis dicis? B. Mea quidem sententiâ, deprompta esse ex divite quodam prudentiæ promptuario. Sed dic mihi, Annon sunt multi ad dignitatem evecti homines indignissimi, velut sacerdotes non respondentes tanto titulo, & magistra-

tus pravi, & senes stulti ac deliri? Quid, quæso, de his sentiebat Flexibulus? An eodem esse honore prosequendos, quo potiores? G. Non ignorabat Flexibulus, esse tales non paucos: sed non concedebat ætati nostræ, ut nos inter ejusmodi & alios poneremus discrimen: nondum esse nactos nos vel ingenii, vel prudentiæ, ut id possimus dijudicare: eam censuram & sapientibus esse viris relinquendam, & iis quibus illorum est regimen commissum. B. Rectè hoc quidem, ut videtur. G. Addebat, non debere adolescentem in nudando capite lentum esse, non in flectendo genu, non in unoquoque honorificè appellando, non in comi sermone ac moderato. Non decere multum loqui apud majores natu, aut superiores: id enim alienum esse à reverentia illis debita: sed tacitum illos auscultare, & ab eis haurire prudentiam, cognitionem rerum variarum, rectam atque expeditam loquendi rationem. Brevissima est ad scientiam via, audiendi diligentia. Prudentis & ingeniosi esse, de rebus judicare; uniuscujusque, de eo quod probè novit: ideóq; negabat ferendum esse adolescentem, ad pronunciandum ac definiendum proclivem; debere illum in statuendo aut judicando, de re quantumcunque levi ac exigua, esse cunctabundum, seu potiùs timidum, conscium videlicet suæ ignorantiæ. Quòd si in judicio de re qualibet, par est adolescentem esse talem; quid fiet de literis, de disciplinis, de legibus patriis, de ritibus, de moribus atque institutis majorum? de quibus non solùm sententiam ferre juvenem, sed nec disputare, aut vocare in quæstionem sinebat Flexibulus; non cavillari, non rationem reposcere, sed tacitè ac modestè obtemperare: quod dictum Platonis autoritate fulciebat, magni in sapientia viri. B. Quid si sunt leges aut mores pravi, iniqui, tyrannici? G. Idem & de hoc Flexibulus disserebat, quod de senibus. Non ignoro equidem, aiebat ille, multos esse receptos in civitate mores parùm probabiles; sanctas esse leges; aliquas iniquas: sed tu imperitus, inexpertus rerum vitæ, quomodo id censebis? Nondum eò pervenisti eruditione & usu rerum, ut de eo possis statuere: fortasse, quæ

quæ tua est ignorantia, vel animi libido, improbas es leges judicabis, quæ sint rectissimæ, & magno consi statutæ; rursum verò optimas, quas justum esset abroga. Sine illos de iis inquirere, disputare, definire, qui ca sum queunt de singulis probabilem reddere: tu id nu posses. *B.* Ità est planè. Perge ad alia. *G.* Nullum es decentius aut gratiosius adolescenti ornamentum, quà verecundiam: nihil impudentià tetrius, aut invisius. Ma gnum esse ætati nostræ ab ira periculum: ab ea nos ad turpes actiones abripi, quarum paulò post gravissim pœniteat. Multum itaque esse cum illa luctandum, quo omnino prosternatur, ne nos ipsa prosternat. Otiosus ho mo, saxum: malè occupatus, bellua: bene occupatus, verè homo. Homines nihil agendo, malè agere discunt. Cibum & potum metiendum naturali desiderio fam aut sitis, non gulositate aut pecuinâ libidine infarciend corporis. Quid potest dici tetrius, quàm hominem ti ingerere in suum corpus, edendo & bibendo, quæ exuant illum humanâ conditione, transferant in belluinam, au etiam in stipitem? Compositio oris & cunctâ corpori quemadmodum animus sit intus habitus, loquitur. S ex universa exteriore facie nullum animi speculum ai bat esse certius, quàm oculos: ideóq; convenire illos es sedatos & quietos, non elatos, nec dejectos, non molles, sed nec rigentes: faciem ipsam non in torvitatem nec ferociam compositam, sed ad hilaritatem atque affabilitatem. Sordes & obscœnitates abesse decet à vestitu, victu, convictu, sermone. Sermonem nostrum nec arrogantem ac pavidum, nec vicissim abjectum & effœminatum volebat esse: simplicem autem, & minimè captiosum, non detortum ad pravas interpretationes: nam id si fiat, nihil erit tutum loqui; & frangitur generosa loquendi indoles stultis ac ineptis cavillis. Manus, cùm verba facimus, non jactandas, non caput quatiendum, non crispandum latus, non vultum corrugandum & distorquendum, non pedes agitandos. Mendacio nihil dicebat esse tetrius, nec aliud æquè abominabatur. Intemperantiam facere nos belluas, mendacium diabolos, veritatem

ritatem semideos. A Deo natam esse veritatem, à diabolo mendacium: nec esse aliud ad vitæ communionem perinde damnosum. Multò justiùs debere ab hominum consortio pelli mendacem, quàm qui est furatus, aut qui aliquem pulsavit, aut qui adulteravit numum. Quæ enim esse potest vel rerum ac negotiorum contractio, vel consociatio sermonum cum eo, qui aliud loquitur, aliud sentit? Cum reliquis vitiorum generibus esse potest aliqua, cum hoc nulla. De sodalibus & amicitiis adolescentum multùm ille loquebatur, & accuraté, Non exiguum id esse momentum ad probitatem, aut flagitia nostræ ætatis: transire ad nos amicorum nostrorum, & sodalium mores, tanquam contagio: & tales nos ferè fieri, quales ii sunt quibuscum versemur: idcirco eam in rem magnam esse diligentiam atque operam navandam. Nec permittebat nobis, ut ipsi amicitias & familiaritates deligeremus: sed ut à parentibus, aut magistris, aut educatoribus nostris delectas & traditas acciperemus, & coleremus: illos ratione duci in eligendo, nos autem rapi pravâ animi aliquâ cupiditate, vel libidine: quòd si quo casu in necessitudines inciderimus inutiles aut noxias, à superiore autoritate admonitos, abjicere illas quamprimum oportere. Dicebat ille quidem cùm alia permulta, magna sané atque admirabilia, tum hæc ipsa diffusiús, & exactiús. Sed hæc erat propemodum de recta adolescentiæ educatione summa.

FINIS.

